

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
YEREL YÖNETİMLER VE KENT POLİTİKALARI BİLİM DALI

**ULUSLARARASI ARENADA YENİ BİR GÜÇ KAVRAMI OLARAK
MÜLTECİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAAN ENUŞTEKİN

İSTANBUL,2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
YEREL YÖNETİMLER VE KENT POLİTİKALARI BİLİM DALI

**ULUSLARARASI ARENADA YENİ BİR GÜÇ KAVRAMI OLARAK
MÜLTECİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAAN ENUŞTEKİN

Danışman: DOÇ. DR. ARZU AL

İSTANBUL,2023

ÖZET

Uluslararası Arenada Yeni Bir Güç Kavramı Olarak Mülteciler

Geçmişten günümüze ülkelerin birbirlerine karşı üstünlük kurabilmek için kullandıkları birçok farklı güç unsuru bulunmaktadır. Son yıllarda bu güç unsurlarından biri ise mülteciler olmuştur. Teknolojinin gelişimi ile uluslararası ulaşımın kolaylaşması mültecilerin bir güç olarak kullanımına neden olmuştur. Bu tez çalışmasında ülkelerin mültecileri neden ve nasıl bir “güç” olarak kullandığı açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamında ise; göç, mülteci, geçici koruma statüsü, geri kabul antlaşmaları, güç türleri, gücün nitel ve nicel unsurları, göçün nedenleri ve mültecilerin bir “güç” unsuru olarak kullanıldığı örnek olaylar yer almaktadır. Mültecilerin uluslararası arenada bir “güç” olarak kullanımı nedeniyle bazı ülkelerin mülteci krizi olarak adlandırdığı olayların çoğalması da bu tezin kapsamı ve çıkarımlarından biri olmaktadır. Lakin bu tez çalışmasında anlatılmaya çalışılan asıl kısım ve ana fikir; mültecilerin hayatının herhangi bir ülke tarafından bir “güç” unsuru olarak kullanılmayacak kadar kıymetli olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Göçmen, Göç, Güç Kavramı, Uluslararası İlişkiler

ABSTRACT

Refugees As a New Power Concept in the International Arena

From past to present, there are many different power elements that countries use to gain superiority over each other. In recent years, one of these power elements has been refugees. The development of technology and the facilitation of international transportation have led to the use of refugees as a “power”. In this thesis, it has been tried to explain why and how countries use refugees as a “power”. Within the scope of the study; migration, refugees, temporary protection status, readmission agreements, types of power, qualitative and quantitative elements of power, reasons for migration and case studies where refugees are used as a “power” element. Due to the use of refugees as a “power” in the international arena, the proliferation of events that some countries call refugee crisis is one of the implications and implications of this thesis. However, the main part and main idea tried to be explained in this thesis work; Refugees' lives are too precious to be used as a “power” factor by any country.

Keywords: Refugee, Immigrant, Immigration, Concept of Power, International Relations

ÖNSÖZ

Mülteci, göçmen, geçici korunma statüsü ve sığınmacı kavramları... Bu kavramların hepsinin birbirinden farklı hukuki anlamları mevcuttur. Fakat bu tez çalışmasında çoğunlukla mülteci kavramı kullanılmıştır. Zira dünya genelinde bir başka ülkeye göç eden insanları isimlendirmek için kullanılan “popüler” kavram mülteci kavramıdır. Buradan hareketle bu tez çalışmasında mülteci kavramı genel olarak hukuki statüsü yerine dünya üzerinde çağrıştırdığı sosyal anlam nedeniyle diğer kavramlara kıyasla daha çok kullanılmıştır.

Birçok farklı ülke tarafından mültecilerin haklarının görmemezlikten gelinmesi durumu sadece uluslararası ilişkiler disiplini değil, yerel yönetimler dahil olmak üzere birçok farklı bilim dallarını da ilgilendiren bir sorundur. Bu nedenle bir yerel yönetim öğrencisi olarak daha çok uluslararası ilişkiler disiplinin konu başlığı altına giren bu tezi yazmayı amaçlamış bulunmaktayım.

Yüksek lisans eğitimim sırasında tez danışmanım olmayı kabul ettiği ve tezime yapmış olduğu katkılar için danışman hocam sayın Doç. Dr. Arzu AL’a teşekkürü borç bilirim. Tez jürimde yer almayı kabul ettikleri ve tezime yapmış oldukları katkılar için sayın Dr. Öğr. Üyesi Merve Hazer Yiğit UYAR’a ve Doç. Dr. Burak Hamza ERYİĞİT’e de teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde bana uygun ortamı hazırladığı için kardeşime teşekkür ederim. Çocukluğumdan itibaren eğitim hayatımın her anında yanımda olan anneme ise özel olarak teşekkür etmek istiyorum. Zira kendisinin azmi ve emekleri olmadan asla bu noktaya gelemezdim.

Babamın anısına...

İçindekiler

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLO LİSTESİ	ix
GRAFİK LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ	xi
HARİTA LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1.GİRİŞ	1
1.1.Literatür Taraması	4
1.2 Metodoloji	8
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Göç.....	9
2.2 Göç Nedenleri.....	11
2.3 Göç Türleri	15
2.4 Göçün Tarihsel Arka Planı	21
2.5 Göç Kuramları	23
2.6 Mülteci.....	26
2.7 Göçmen.....	31
2.7.1 Sığınmacı.....	31
2.7.2 Geçici Koruma Statüsü.....	32
2.7.3 Şartlı Mülteci & Yabancı ve Vatansız Kişi	32
3. TEORİK ÇERÇEVE	33
3.1 Güç Kavramı.....	33
3.2 Sert Güç Kavramı	34
3.3 Yumuşak Güç Kavramı	37
3.4 Akıllı Güç	45
3.5 Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı	48
3.6 Gücün Nicel Unsurları.....	50
3.7 Gücün Nitel Unsurları	56
3.8 Küreselleşme ve Yerelleşme	57
4. ULUSLARARASI ARENADA YENİ BİR GÜÇ KAVRAMI OLARAK MÜLTECİLER	60
4.1 Örnek Olaylar	60

4.2 Örnek Antlaşmalar.....	84
4.3 Bir Güç Olarak Kullanılan Mülteciler ve Ülkelerin Profilleri.....	89
4.4 Güç Kavramı İçerisinde Mültecilerin Konumu	93
4.5. Mülteci Hakları ve İnsan Hakları Açısından Mültecilerin Uluslararası Arenada Bir Güç Olarak Kullanımı	100
4.6 Etik Tartışma	104
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	131

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1970-2020 Yılları Arasında Dünyadaki Göçmen Sayısı.....	10
Tablo 2: Yumuşak Güç ve Sert Güç Arasındaki Farklar	39
Tablo 3: 2019 Yılına Ait Yumuşak Güç Endeksi	44
Tablo 4: 2022 Yılında En Yüksek Askeri Güce Sahip Olan Ülkeler.....	52
Tablo 5: 2021 Yılı İtibariyle Dünyanın En Kalabalık Nüfusa Sahip Ülkeleri ve Nüfusları	55
Tablo 6: Körfez Savaşı Nedeni ile Türkiye'ye Göç Eden Mültecilerin Neden Oldukları Ekonomik Zararlar	62
Tablo 7: Suriyeli Mültecilerin Komşu Ülkelere Göre Dağılımı	66
Tablo 8: Türkiye'ye Doğru Yapılan Düzensiz Göç ve Düzensiz Göçmenlerin Ülkeleri.....	73
Tablo 9: Almanya'daki Yabancı Sayısı	78
Tablo 10: Dünya Geneline Ermenistan Dışında Yaşayan Ermenilerin Buldukları Ülkelere Göre Nüfusları (1966-2007).....	97

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: 2022 Yılı Marmara Üniversitesi Erasmus & Mevlâna Programlarından Faydalanan Öğrenci Sayısı 14

Grafik 2: Zorunlu Olarak Göç Eden İnsan Sayısı 30

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Göç Nedenleri	11
Şekil 2: Mültecilerin Güç Türleri Açısından Uluslararası İlişkilerdeki Güç Kavramı İçerisindeki Konumu	100

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Filistin'deki Yahudi Yerleşim Alanları.....	69
Harita 2: Schengen Vizesi ile Seyahat Edilebilecek Ülkeler	86

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ABGKA:	Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması
BK:	Birleşik Krallık
BM:	Birleşmiş Milletler
BMGK:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMİHYK:	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
BREXIT:	Birleşik Krallığın Avrupa Birliğinden Ayrılması
CSIS:	Stratejik ve Uluslararası Çalışma Merkezi
ÇHC:	Çin Halk Cumhuriyeti
DW:	Deutsche Welle
FKÖ:	Filistin Kurtuluş Örgütü
GKA:	Geri Kabul Antlaşması
İYM:	İngiliz Yüksek Mahkemesi
IMF:	Uluslararası Para Fonu
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD:	Irak- Şam İslam Devleti
MS:	Milattan Sonra
MW:	Megawatt
NAZİ:	Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
OCHA:	Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi
ÖSO:	Özgür Suriye Ordusu
PKK:	Kürdistan İşçi Partisi
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

YY: Yüzyıl

1.GİRİŞ

Göç kavramı tarihi çok eskilere dayanan hem insanlara hem de hayvanlara özgü bir kavramdır. Bu tezin en temel yazılış amacı; ülkelerini savaş ya da başka türlü (doğal afet, kıtlık vb.) nedenler ile göç etmek zorunda kalan insanların, başka ülkelerde insan onuruna ve sahip olduğu haklara uygun bir şekilde yaşayabilmelerine dikkat çekmektir. Mültecilerin hayati varlığı, bir ülkenin bir başka ülkeden uluslararası arenada taviz almasına neden olamayacak kadar kıymetlidir. Bu çalışma ile bu durum akademik bir zemine oturtularak anlatılmaya çalışılmıştır. Bunların dışında bu tez çalışması birçok ülkeye mülteci sorununun çözümü için kılavuzluk etmeyi amaçlamaktadır. Bu tez ile birçok ülkenin mülteci politikalarını yeniden düzenleyerek, mültecilerin haklarına daha çok saygı göstermeleri amaçlanmıştır. Bu tezin bir başka yazılış amacı; mültecilerin yaşamlarının sayılardan veya istatistiklerden ibaret olmadığını her bir mülteci ya da ülkesini türlü doğal felaketler (deprem, sel, yangın) veya beşerî felaketler (savaş) nedeniyle terk etmek zorunda kalan insanların her birinin, bir birey olduğuna dikkat çekmektir. Özellikle İran ve Pakistan gibi sınırları içinde yüksek sayılarda mülteci barındıran ülkelerin, mültecileri Avrupa ülkelerine karşı bir araç olarak kullanmaları bu tezin konularından biridir. Bir ülkenin savaş, yangın ve sel gibi hem doğal hem de beşerî felaketler nedeniyle kendi ülkesine sığınmış mültecileri, uluslararası arenada başka ülkelere karşı araç olarak kullanması, bir ülkeye tahkir getirebilecek durumlardan biridir. Bu durumun tahkir getirici olmasının nedeni ise; bir ülkenin uluslararası arenada bulunan diğer ülkelere istediklerini yaptırabilmek için, ekonomik yaptırımlar, askeri güç gibi seçeneklerin yetersiz kalması nedeniyle son bir çözüm olarak kendi ülkelerine o dönemki olumsuz şartlar nedeniyle sığınan insanların hayatlarını bir araç olarak kullanmasıdır. Bunun dışında; İspanya, Birleşik Krallık ve Güney Kore gibi ülkelere mülteci kabul etmek istemeyen ülkeler de bu tezin konuları arasındadır. Bu tez 2010 yılından günümüze kadar özellikle savaş sebebiyle ülkelerini terk eden ve başka ülkelerde mülteci konumuna düşen insanlara odaklanmıştır. Türkiye, mülteciler için göç edilmek istenen ülkelere gidişte transit bir ülke niteliği taşımasıyla Avrupalı ülkeler için önemli bir konuma yükselmiştir. Arap Baharı nedeniyle Arap ve Ortadoğu ülkelerinde çıkan iç savaşlar neticesinde mülteci konumuna düşen Suriyelilerin, Türkiye'yi transit bir ülke olarak Batıya geçişte tercih etmesinin Avrupa'da ve Türkiye'de hangi sonuçları ortaya çıkardığı bu tezde açıklanmıştır. Bunun dışında Afganistan'da, Taliban rejiminin yönetimi ele geçirmesinden

sonra ülkeyi terk eden Afganistanlıların, İran üzerinden Türkiye'ye sonrasında Türkiye'den Avrupa'ya göç etmeye çalışmaları ve bunların ortaya çıkardığı sonuçlar da bu çalışmada açıklanmıştır. Türkiye'nin yanı sıra gelişmiş Avrupalı ülkelerin sınırları içinde barındırdıkları mültecileri, ülkelerinden sınır dışı edebilmek için başka ülkelerle imzalamayı planladıkları antlaşmalar ve sözleşmeler bu tezde ele alınmıştır. Bu tezin bir başka konusu ise gelişmiş Avrupalı ülkelerin neden mültecileri ülkelerinde istemedikleri ve bu durum sebebiyle uluslararası arenada ne tür tavizler vermeye hazır olduklarıdır. İran ve Pakistan gibi bünyesinde çok sayıda mülteci barındıran ve transit göç alan ülkelerin, üst düzey devlet yetkililerinin söylemleri bizzat birincil kaynaklar aracılığıyla analiz edilmiştir. Bunun dışında mülteciler ile ilgili yapılan antlaşmalar da bu tezde incelenmiştir. Tezin konusu ise mültecilerin uluslararası düzeyde bir araç olarak kullanımınıdır. Fakat tezin kapsamı sadece tek bir konuyla sınırlanmamıştır. Çalışmada; mültecilik, göç, göç türleri, göçün tarihçesi, insanları mülteci statüsüne sokan durumlar, mültecilerin hakları, mültecilerle alakalı imzalanmış olan antlaşmalar; tezin kapsamı içerisinde yer almaktadır. Daha önce uluslararası ilişkilerde güç kavramına dair yazılmış tezler mevcuttur. Fakat mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir araç ya da caydırıcı bir güç olarak kullanımına dair yapılmış çok az çalışma bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin mültecileri, gelişmiş olan ülkelere karşı bir araç olarak kullanması ayrıntılı olarak bu tez çalışmasında açıklanmıştır. Bu çalışma, birçok ülkenin bünyesinde barındırdığı ya da potansiyel olarak ülkelerine giriş yapabilme ihtimali olan mültecilere karşı tutumunu yeniden değerlendirmesini amaçlamıştır. Her ne kadar bu çalışmanın hitap ettiği kesim uluslararası arenada yer alan ülkeler, akademisyenler ve uluslararası kuruluşlar olsa da bu tezi okuyan ve Uluslararası İlişkiler disiplinine uzak olan bireylerin de mülteciler hakkında belirli bir bilgi birikimine vakıf olmaları ve mültecilerin hayatlarının bir araç olarak kullanılmayacak kadar önemli ve kıymetli olduğunun farkına varmalarına yardımcı olması amaçlanmıştır. Ayrıca mültecilerin hayatının kıymetinin farkındalığına varan ülkelerin; özellikle bireyler, sivil toplum kuruluşları ve baskı grupları aracılığıyla, kendi mülteci politikalarını mültecilerin lehine olmak üzere değişikliklerde bulunmalarına aracı olmaları amaçlanmıştır. Tezin başlıca araştırma soruları ise şu şekildedir:

- Mülteciler, uluslararası ilişkilerde bir araç/güç olarak kullanılabilir mi?
- Mültecilerin, uluslararası ilişkilerde bir araç/güç olarak kullanılması etik midir?
- Mültecileri hangi ülkeler, hangi durumlarda bir araç/güç olarak kullanmaktadır?

Yukarıdaki bilgiler ışığında tezin ilk kısmında içindekiler, giriş, özet, önsöz, literatür taraması ve kısaltmalar yer almaktadır. Tezin ikinci kısmında ise; göç, mülteciler, sığınmacılar, göç türleri, göçün tarihçesi ve mülteciliğin tarihi arka planları gibi konunun kavramsal çerçevesi yer almaktadır. Tezin üçüncü kısmında ise teorik bir çerçeve anlatılmıştır. Burada özellikle uluslararası ilişkilerdeki güç kavramı ele alınmıştır. Ayrıca bir ülkenin nitel ve nicel güç kaynaklarının nelerden ibaret olduğu bu kısımda anlatılmaktadır. Bunun dışında uluslararası ilişkilerdeki güç teorilerine de bu kısımda yer verilmiştir. Tezin dördüncü kısmında ise; uluslararası ilişkilerde mültecilerin bir araç olarak kullanımı ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu kısımda örnek olaylar, anlaşmalar, sözleşmeler ve mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanımının “etiklik” boyutu açıklanmıştır. Tezin son kısmında ise sonuç ve bulgular yer almıştır. Bu kısımda insanları mülteciliğe iten nedenlerin sona erebilmesi amacıyla, uluslararası ilişkilerdeki aktörlere tavsiyeler verilmiştir.

1.1.Literatür Taraması

Mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanımına dair literatürde yapılmış olan çalışmaların başında Kelly Greenhill'in "Weapons Of Mass Migration; Forced Displacement, Coercion" isimli çalışması yer almaktadır. Greenhill bu çalışmasında, geçmişte yaşanan toplu göçleri ve gerçekleşen bu göçlerin gerçekleştiği ülkelere olan siyasi etkilerini açıklamaktadır (K. M. Greenhill, 2010a, s. 144). Literatür de güç kavramı ile ilgili yapılmış çalışmalardan biri de Tayyar Arı'nın "Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika" adlı kitabıdır. Arı bu kitabında, bir ülkenin sahip olması gereken güç unsurlarını açıklamaktadır. Fakat bu unsurların arasında bu tezin ana konusu olan mülteciler yer almamaktadır. Tayyar Arı kendi eserinde güç kavramının genel unsurlarından bahsederken, Kelly Greenhill spesifik olarak yoğunlaşmış olduğu kitlesel göç kavramı üzerinden bir silah olarak bahsetmektedir. Morgenthau için ise güç kavramı bir amaçtır. Güç sadece devletler için bir amaç değil, insanların da güç sahibi olmayı amaçladığını öne sürmektedir (Morgenthau, 1970, s. 30). Bu yazarların dışında güç kavramına yumuşak güç adında yeni bir varyant katan Joseph S. Nye mevcuttur. Joseph S. Nye, yumuşak güç kavramını ilk olarak Soğuk Savaşın bitimine doğru, ABD'nin dış politikadaki hamlelerini inceleyerek ortaya atmıştır (Çavuş, 2012, s. 24). Başka bir ifadeyle Nye yumuşak güç kavramı ile daha önce açıkladığımız yazarların aksine sert güç kavramına ek olarak yeni bir alternatif üretmiştir. "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme" adlı çalışmada ise Haluk Özdemir; uluslararası ilişkilerdeki güç kavramının boyutlarını ele almıştır (H. Özdemir, 2008, s. 119). Güç kavramı ile ilgili literatürde var olan bir başka çalışma "Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı" başlıklı çalışmadır. Varlık ve Demir bu çalışmalarında uluslararası ilişkiler teorilerini, uluslararası ilişkilerdeki güç kavramı ile özdeşleştirerek literatüre katkı sağlamıştır (Varlık & Demir, 2013, s.14). Güç kavramı ile alakalı literatür de mevcut bir başka çalışma ise Ceyhun Haydaroglu'nun "Politik Kararlar Alma Sürecinde Oylama Gücü ve Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi" isimli doktora tezidir. Ceyhun Haydaroglu güç kavramını; bir grup ya da kişinin, bir başka grup ya da kişiyi kontrol altına alabilmesi ve etkileyebilme becerisi olarak açıklamaktadır (Haydaroglu, 2011, s. 6). Özetle Morgenthau uluslararası ilişkilerdeki güç kavramının genel bir tanımını yaparken, Arı güç kavramının unsurlarını açıklamıştır. Nye ise güç kavramına, yumuşak güç adında yeni bir boyut eklemiştir. Varlık ve Demir ise güç kavramını uluslararası ilişkiler teorileriyle birlikte ele alarak, literatürde güç kavramına yeni bir bakış açısı eklemiştir. Haydaroglu ise literatüre güç

kavramı alanında çalışmalar yapan diğer yazarların aksine, güç kavramının daha genel bir tanımını yapmıştır. Bu tez güç kavramına farklı açılardan yaklaşan yazarların çalışmalarını tek bir başlık/bölüm altında toplamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde açıklanacak olan, göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı gibi kavramlar ise literatürde şöyle yer almaktadır: Bozbeyoğlu; çalışmasında mültecilerin sahip olduğu hakları açıklamıştır. Çalışmasında mülteciler ve geçici koruma statüsüne sahip kişileri ayırmaktadır. Çalışmaya göre mülteciler Avrupa'dan gelen yabancılar iken, Avrupa dışından gelen yabancılar sığınmacı olarak tanımlanmıştır (Bozbeyoğlu, 2015, s. 65). Erol Özdemir ise; "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri" adlı çalışmasında; Suriye'de 2011 yılından itibaren devam eden iç savaş sonucu, Suriye'den Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin Türkiye'de nasıl bir değişiklik yarattıklarını açıklamıştır. Türkiye; Suriyeli mültecilerin ekonomik maliyetinin büyük kısmını kendisi karşılamaktadır. Bu durum Türkiye ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Özdemir, 2017, s. 116). Anlaşılacağı üzere Bozbeyoğlu çalışmasında genel olarak mültecileri açıklarken, Özdemir mültecilerin bir ülkeye olan ekonomik etkilerini açıklamaktadır. "Göç ve İnsan" adlı çalışma da ise Ekici ve Tuncel göçün nedenlerine odaklanmışlardır. Ekonomik nedenli göçler, siyasi nedenli göçlerden farklı bir sürecin işlenmesine sebep olabileceği gibi farklı ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçların ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir (Ekici & Tuncel, 2016, s. 15). Tüm bu çalışmalara ek olarak Şener " Küresel Boyutta Göçün Uluslararası Politik Ekonomiye Etkisi ve Türkiye'deki Yansımaları" isimli yüksek lisans tezinde başka ülkelere göç eden insanların göç ediş türlerine göre hangi statüde yer aldıklarını açıklamaktadır (Şener, 2020, s. 24). Özaslan ise "Türkiye'nin Değişen Göç Politikası ve Belediyeler: İstanbul Örneği" isimli doktora tezi çalışmasında göçün türlerini açıklamasının yanı sıra göç kuramlarını da ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır (Özaslan, 2019, s. 44). Hem Özaslan hem de Şener tezlerinde göç ve mültecilik kavramına ayrıntılı bir şekilde değinmişlerdir. Fakat Şener daha çok göçün ve mülteciliğin uluslararası ilişkiler disiplindeki karşılığına odaklanmışken, Özaslan'ın göç ve mülteciliğin yerel yönetimlerdeki anlamına ve etkisine odaklandığı görülmektedir. Borlat ise "1989 Zorunlu Göçü, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu: Çanakkale Şirin Köy Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma " adlı yüksek lisans tezinde, Bulgar göçmenleri üzerinden zorunlu göçü anlatmaktadır. Özellikle zorunlu göç kavramı bu tezin önemli konularından biridir. Zira mülteci kavramını açıklarken kendi isteği dışında zorunlu göçe tabi tutulan insanları açıklamak bu tezin amaçlarından biridir. Borlat, yüksek lisans tezinde zorunlu göç

kavramını, Bulgaristan göçmenlerinin Türkiye’deki uyum süreçleri üzerinden açıklamaktadır (Borlat, 2019, s. 106). Literatürde yer alan ve bu tez çalışmasında önemli bir yer edinen konu ise göçün tarihçesidir. Özellikle de Roma İmparatorluğunun dağılmasına yol açan Kavimler Göçünün nedeni ve nasılı bu çalışmada anlatılmıştır. Çapan ve Güvenç çalışmalarında, hiçbir topluluğun isteyerek doğdukları ve yaşadıkları toplulukları terk etmediklerini, zorunlu göçün nedeninin siyasi ve ekonomik etkenler olduğunu ileri sürmektedir (Çapan ve Güvenç, 2017, s.632). Çapan ve Güvenç bu kısımda kavimler göçünün nedenlerini açıklamaktadır. Salman Huseynsoy ise “Tarih Öncesi Devirlerden Kavimler Göçüne Kadar Kafkaslarda Türk Tarihi ve Kültürü” isimli yüksek lisans tezinde, kavimler göçünün nedenlerinin yanı sıra ilk kavimler göçünün; Kimmerlerin Doğu Avrupa’ya ilerleyişleri, kendilerinden daha az sayıdaki bölge kavimlerinin göç etmelerine neden olarak Avrupa’da bilinen ilk kavimler göçünü meydana getiren kavim olduğunu belirtmiştir (Huseynsoy, 2019, s. 96). Huseynsoy yüksek lisans tezinde Çapan ve Güvenç’in aksine kavimler göçünün nedenini değil, Avrupa’da gerçekleşmiş olan ilk kavimler göçünün hangi kavim tarafından yapıldığını belirterek kavimler göçünü tarihsel bir bakış açısından incelemiştir. Literatürdeki hem kavramsal hem de teorik çerçeveyi inceledikten sonra tezin asıl kısmına geldiğimizde Naval Postgraduate School’dan Nathan D. Steger’in “The Weaponization of Migration: Examining Migration As 21st Century Tool Of Political Warfare” isimli yüksek lisans tezi karşımıza çıkmaktadır. Steger bu yüksek lisans tezinde mültecilerin siyasi bir araç olarak kullanımını tam yedi farklı varyant olarak incelemiştir. Bu varyantlar; zorlama, mülksüzleştirme, ihraç etme, ekonomi, beşinci kol, askeri ve propagandadan oluşmaktadır. Bunun dışında Steger, uluslararası ilişkilerde mültecilerin bir araç olarak kullanımını oyun teorileri aracılığıyla da açıklamaktadır (Steger, 2017, s. 15). Anlaşıldığı üzere Steger her ne kadar mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanıldığından ayrıntılı bir şekilde bahsetmiş olsa da etik boyuta yüksek lisans tezinde yer vermemiştir. Mültecilere daha çok sayılar üzerinden odaklanmıştır (Steger, 2017, s. 29). Steger’in kendi yüksek lisans tezinde değinmediği etik tartışmanın yanı sıra, tezin yazılmış olduğu tarih olan 2017’den günümüze kadar, mültecilerin bir araç olarak kullanımını da bu yüksek lisans tezinde açıklanmaya çalışılmıştır. Literatürde yapılmış bir başka çalışma ise, Avrupa Birliği ve Türkiye arasında yapılan antlaşmayı konu olarak almaktadır. Bu çalışma, Türkiye’nin Yunanistan’da bulunan mültecileri kendi bünyesine alması karşılığında 3 milyar avro para ve vize serbestisi almasını içermektedir (Benvenuti, 2017, s. 10). Benvenuti, anlaşılacağı üzere Steger’in çalışmasının aksine mültecileri odak

noktası olarak almamış, sadece mültecilerin varlığı üzerinden Türkiye ve Avrupa Birliği'nin ilişkilerini incelemiştir. Göç mühendisliği kavramı üzerinden, Türkiye'nin maruz kaldığı mülteci akınını değerlendiren bir görüşe göre ise; Türkiye'nin mülteci akınına uğramasının nedeni ülkede bulunan farklı etnik gruplar arasında iç savaş çıkartılmak istenmesidir, fakat Türkiye'de yaşayan farklı etnik grupların tüm farklılıklarına rağmen barış içinde yaşaması nedeniyle ancak dışarıdan getirilen farklı bir etnik grup aracılığıyla bu iç savaşın çıkartılabileceğidir (Özdağ, 2020, s. 234). Özdağ, Benvenuti'nin aksine mültecileri açıklarken Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerini değerlendirmek yerine, mültecilerin Türkiye'ye karşı bir silah olarak kullandığını açıklamaktadır. Ruth Wodak “ Dil, Güç ve Kimlik” adlı çalışmasında gelişmiş AB ülkelerinin göçmenleri bünyesine katarken hangi kriterlere göre kattığını açıklamıştır. Wodak'a göre AB ülkeleri bünyelerine göçmen kabul ederken, genel olarak göçmenlerin ülkelere katkı sağlayıp sağlamadığı ile ilgilenmektedir. Hükümetlerin göçe olan yaklaşımı göçü bir tehdit veya fırsat olarak görmeleriyle alakalı da olabilmektedir (Wodak, 2012, s .226). “ Türkiye'nin Göç Tarihi” isimli çalışmada ise Türklerin geçmişte yaptığı göçler ve Anadolu topraklarında geçmişte gerçekleşen göçler açıklanmıştır (Erdoğan & Kaya, 2015). Dil, güç ve kimlik isimli çalışmada AB ülkelerinin göç ile ilişkisi açıklanırken, Türkiye'nin göç tarihi isimli çalışma, Türkiye'nin göç ile olan geçmişi açıklanmaktadır.

Literatür taraması sonunda, mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir silah ya da araç olarak kullanımı çalışılmış olsa bile, bu durumun etik boyutu hakkında herhangi bir çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma ile literatürde mevcut olan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

1.2 Metodoloji

Çalışmada TÜİK ve UNCHR gibi kuruluşların oluşturduğu sayısal verilerden yararlanılmıştır. Bunun dışında 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Cenevre protokolleri gibi birincil kaynaklardan da faydalanılmıştır. Ağırlıklı olarak bir vaka analizi olan bu çalışmada kullanılan örnek olaylar daha çok zamanında dünya kamuoyunun gündeminde yer almış olaylardır. Zira mültecilerin bir güç olarak kullanıldığı çok fazla vaka mevcuttur. Bu nedenle mültecilerin bir güç olarak kullanıldığı tüm örnek olayları analiz etmek oldukça güç bir durumdur. Bu durum bu tez çalışmasının sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Mariel göçü, Ruanda soykırımı, SSCB'nin Afganistan'ı işgali gibi tarihsel olayların yanı sıra Brexit, Melila katliamı, Geri Kabul Antlaşmaları gibi güncel olaylara bu çalışmada örnek verilmiştir. Bunun dışında "pasaportlaştırma" gibi mültecilerin ve insanların araçsallaştırılması gibi olaylarda açıklanmıştır. Çalışmada hem geçmiş zamanlarda gerçekleşen olaylar hem de günümüze yakın bir tarihte gerçekleşen olaylar açıklanmıştır. Bunun dışında çalışmada lineer bir anlatım şekli yerine, tıpkı insanlık tarihi gibi döngüsel bir anlatım tercih edilmiştir. Bu nedenle de çalışmada kronolojik bir anlatım söz konusu değildir. Çalışmanın içindekiler kısmının okuyucuları yormaması için ise yazar tarafından olabildiğince sade tutulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın içinde kullanılan mülteci, sığınmacı ve göçmen gibi kavramlar genelde "sosyolojik" anlamları ile kullanılmıştır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde mülteci, geçici koruma statüsü, göçmen, göç, göçün nedenleri, göçün tarihçesi ve göç türleri gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1 Göç

Göç kavramı Türk Dil Kurumuna göre; Ekonomik, toplumsal, siyasi nedenler ile bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşınması anlamına gelmektedir (TDK | Sözlük). Başka bir sözlükte ise göç, insanların daha iyi bir yaşam ve iş olanaklarına sahip olabilmek için, buldukları ülkeden başka bir ülkeye hareket etmeleri olarak adlandırılmaktadır (Migration | Oxford Advanced Learner's Dictionary). Göç genel olarak anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir zaman içinde gerçekleşen tüm yer değiştirmeler olarak tanımlanabilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1686). Göç, ailelerin, toplulukların ve bireylerin şu anda yaşadıkları; ülke, şehir ya da köyden farklı bir bölgeye kalıcı ya da geçici olarak taşınmaları anlamına gelmektedir (Bartram, vd, 2017, s. 13). Göç, kişilerin gelecek yaşantılarının tamamını veya bir kısmını geçirmek için, kalıcı ya da kısmi bir süre için bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine gitmek amacıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayını kapsamakta olan sosyal bir değişim sürecidir (Tuzcu & Bademli, 2014, s. 56). Göç, çeşitli etkenlerin insanda meydana getirdiği isteyerek ya da istek dışı bir şekilde, mekânda yer değiştirme amacıyla eyleme dönüşümü ile başlar. Mekânda yer değiştirme konma, konaklama, yerleşme, uyum ve bütünleşme aşamalarıyla devam eder. Göç edilen, yerleşilen yerde uyum sağlanmadığı sürece göç eylemini sonlanmış kabul etmek yanlış olabilir; çünkü vardığı yere uyum sağlayamamış birey, aile ya da grup potansiyel bir göçmendir. Buldukları ya da bulduğu ilk fırsatta ise göç etmiş olduğu bölgeden başka bir bölgeye göç etmeye çalışacaklardır (Çakır, 2011, s. 131). İnsan göçü sadece, göç edilen bölgeyi değil tüm dünyamızı etkileyen bir kavramdır. Çünkü insan göçü toplumların sosyal değişimini, nüfus artışını ve nüfus değişimini yaşadığımız çağda anlamamıza yardımcı olan en önemli etkenlerden biridir (Clark, 2020, s. 7) Bir insan ya da bir grubun uluslararası sınır ötesine ya da bir ülkenin içindeki hareketleri olarak açıkladığımız göç kavramı, süresi, nedenleri, durumu fark etmeksizin insanların her türlü yer değiştirmesini kapsayan kitlesel hareketleridir (Şener, 2021, s. 20). Karl Marx göç kavramını açıklamaya çalışırken baskıcı güçlerin zorlama göç kavramını öne sürmüştür (Coşkun, 2005, s. 3). Bir başka görüşe göre ise göç; yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmış olsa da, toplumların sosyal, kültürel,

ekonomik, politik yapısı ile ilişkili olup birçok etkeni kendi bünyesinde barındırmaktadır (Kemal, 2019, s. 5). Karakaya'ya göre ise göç kavramı, hangi amaçlarla olursa olsun bulunduğu bölgeden, ülkesinden herhangi bir şekilde uzaklaşan veya uzaklaşmak zorunda kalan kimselerin yeni yerleşim bölgelerine yerleşmelerini ifade etmektedir (Karakaya, 2020, s. 96). Göç, oluşturduğu toplumsal yer değişiminin haricinde bireyin veya toplumların ayrıldığı yer ve göç edilen yer arasında bir ilişki de oluşturmaktadır (Garanti, 2022, s. 3). Bu ilişkinin nedeni insan kaynaklıdır. Zira insanlar bir bölgeye göç etseler bile, kendi geldikleri yerdeki kültürlerini göç ettikleri bölgeye de taşımaktadır. Bu durum göç ettikleri bölgedeki bireyler ve topluluklarla kültürel ve sosyal bir uyumsuzluğa yol açmaktadır. Göç eden toplumlar ya da bireylerin kendi kültürlerini ve normlarını göç ettikleri bölgeye taşımaları sonucunda, çoğu zaman göç ettikleri bölgenin kültür ve normlarına uymakta zorlanmalarına neden olmaktadır. Göç ile ilgili zorluklardan biri de bu zorlanmanın sonuçlarıdır. Göç ettikleri bölgenin kültürüne ayak uydurmakta zorlanan bireyler ile bölgede yaşayan halk arasında bu zorlanmalara bağlı olarak çeşitli çatışmalar meydana gelebilmektedir. Bu çatışmalar göç kavramını olumsuz ve anormal bir kavram haline getirmektedir.

Tablo 1: 1970-2020 Yılları Arasında Dünyadaki Göçmen Sayısı

Yıl	Uluslararası Göçmen Sayısı	Göçmenlerin Dünya Nüfusuna Yüzdelik Orana
1970	84 460 125	2.3
1975	90 368 010	2.2
1980	101 983 149	2.3
1985	113 206 691	2.3
1990	152 986 157	2.9
1995	161 289 976	2.8
2000	173 230 585	2.8
2005	191 446 828	2.9
2010	220 983 187	3.2
2015	247 958 644	3.4
2020	280 598 105	3.6

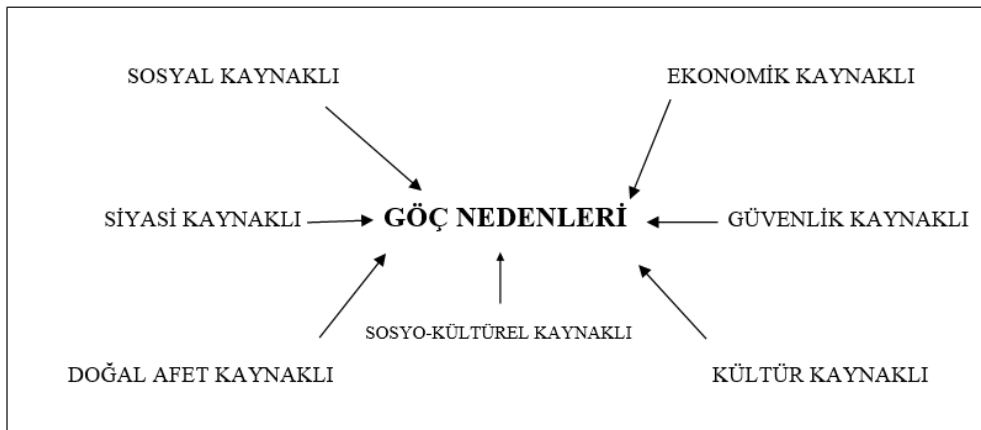
Kaynak: Uluslararası Göç Örgütü Raporu, 2022.

Dünya nüfusuna oranla her ne kadar Tablo 1’de gördüğümüz göçmen sayısı az gibi görülsede 1970 yılından 2020 yılına kadar göçmen sayısı azalmamış; aksine artmıştır. Bu durum göç kavramının dünyamızın ayrılmaz bir parçası olduğunun göstergesidir. Tüm bu tanımları derleyip, göç kavramının son bir tanımını yapmamız gerekirse; bireylerin ya da toplumların kendi arzularıyla veya kendi arzuları dışında yaşadıkları bölgelerden farklı bir coğrafi yapıya ve sosyal yapıya sahip bölgelere yaptıkları kalıcı veya geçici fiziksel tüm hareketlere göç adını verebiliriz.

2.2 Göç Nedenleri

Bireylerin iç göç ve dış göç yaşamalarında birçok neden ileri sürülmektedir. Bu nedenler işsizlik, yoksulluk, toprak bölünmesi, kan davası, deprem, kuraklık, erozyon gibi çevre felaketleri, terör, insan hakları ihlalleri, din veya etnik ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, teknolojik gelişmeler, aile birleşmesi, evlilik, istihdam olanakları, kentin çekiciliği, sunduğu kolaylıklar ve hizmetlerdir (Aksu & Sevil, 2010, s. 134). Dünyada göçün oluşmasını sağlayan temel nedenler mevcuttur. Bu nedenlerden bazıları sosyal ve ekonomik, siyasal ve sosyokültürel, güvenlik ve doğal nedenlerdir (Enver vd., 2017, s. 39). Küreselleşme, iç savaş, düşük insani yaşam olanakları, sağlık, çevresel faktörler, doğal afetler ve eğitim kalitesinin düşüklüğü gibi birçok alandaki eksiklik nedeniyle ülkeden ülkeye, kırsal alandan kentlere veya iller arası göçler görülebilmektedir (Sırım & Demir, 2020, s. 80). Bir başka görüşe göre ise göçün gerçekleşmesinde dört temel neden vardır ki bunlar; ekonomik nedenler, siyasal nedenler, kültürel nedenler ve son olarak doğal afet kaynaklı nedenlerdir (Tamer, 2020, s. 2812).

Şekil:1 Göç Nedenleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tüm bu tanımlar çerçevesinde özgün olarak çizdiğimiz Şekil 1'e ulaşabiliriz. Şekil 1'e göre göçün nedenleri ise, ekonomik, siyasi, sosyal, kültür, güvenlik ve doğal afet kaynaklıdır. Göçün tüm bu ana nedenlerinin yanı sıra sosyo-kültürel bir yan nedeni de mevcuttur.

Göçün ekonomik nedenlerini açıklamaya çalışırsak eğer, göçün temelinde daha iyi bir hayat yaşama umudu olduğunu görebiliriz. Kişi ya da kişiler yaşadıkları ülke veya şehirdeki iş olanaklarının yetersizliği nedeni ile bir başka şehre ya da ülkeye göç etmektedir. Bu duruma 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya yapılan toplu göçler örnek olarak verilebilir. 2. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri nedeni ile iş gücü eksikliğiyle karşı karşıya kalan Almanya devleti, Türkiye'den 2. Dünya Savaşı nedeni ile çöken ekonomilerini düzeltmek amacıyla iş gücü talebinde bulunmuştur. Türkiye'de işsizlik ile mücadele eden birçok insan, bu talebe olumlu yaklaşmış ve Almanya'ya göç ederek, Alman ekonomisinin canlanmasına yardımcı olmuştur. Almanya; Türkiye'den gelen göçmenleri ilk başlarda sevinçle karşılamış olsa da Türkiye'den gelen göçmenlerin Almanya'nın ekonomisini canlandırdıktan sonra Türkiye'ye dönmeyip, Almanya'da kalıcı olarak kalmaları genel olarak Almanya'nın isteği dışında gerçekleşmiş bir olgu olmuştur. Göçün ekonomik nedenlerine bir başka örnek ise Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren yaşanan kırsaldan kente göçlerin gerçekleşmesidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de kentlere gerçekleştirilen göçün nedenleri olarak, ABD'nin yapmış olduğu Marshall yardımı, modern tarım makinelerine geçiş ve ithal-ikameci üretimi gösterebiliriz (Davis, 2006, s. 78). Türkiye'de 1950'li yıllardan sonra tarımda modernleşme sürecine paralel olarak ulaşım imkânlarının da artmasıyla, köylerdeki nüfus azalmaya ve kentlere doğru yönelmeye başlamıştır. Zira modern tarım makinelerinin ortaya çıkmasıyla yüz işçinin yaptığı işi tek başına ve daha hızlı yapan tarım makineleri, işçilerin işsiz kalmasına sebep olmuştur. Yerleşim yerleri arasındaki göç şehirden şehre, köyden şehre, şehirden köye ve köyden köye göç doğrultusunda gerçekleşmiştir (Güreşçi, 2010, s. 80).

Göçün siyasi nedenlerini açıklamaya çalışırsak eğer bu durumun ülkelerin yönetim yapısıyla ilgili olduğunu belirtebiliriz. Özellikle monarşi ya da demokratik olmayan herhangi bir yönetim şekli ile yönetilen ülkelerde insanlar, sadece düşünceleri sebebiyle hapis cezası alabilmektedirler. Bu olumsuzluk insanları, düşüncelerini özgürce söyleyebildikleri ve düşünceleri sebebiyle hapis cezası almayacaklarından emin oldukları demokratik bir yönetim sistemi ile yönetilen ülkelere göç etmeye teşvik etmektedir. Siyasi nedenli göç eden kişiler genel olarak, ülkenin eğitimli ve elit kesiminden oluşmaktadır. Fakat siyasi nedenli göç eden

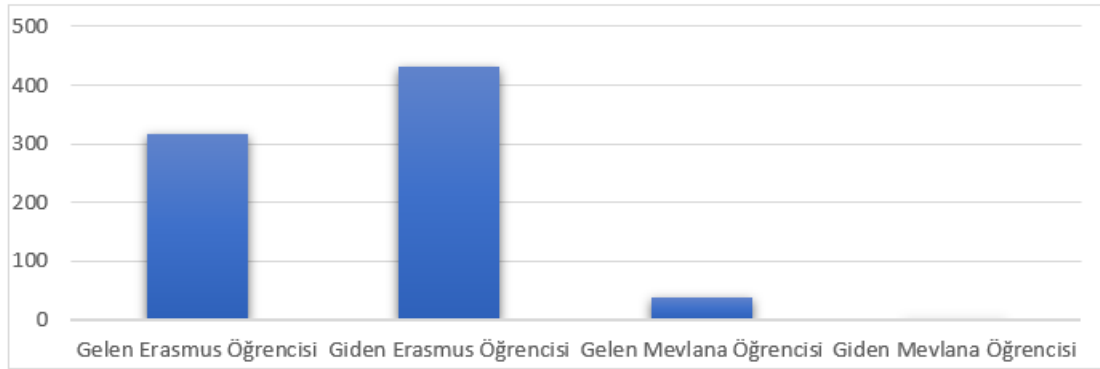
kişiler sadece eğitimli kişilerden oluşmamaktadır. Mevcut baskıcı rejimle görüş ayrılığına sahip olan herhangi bir kişi de düşüncelerini özgürce belirtebileceği ülkelere veya bölgelere göç gerçekleştirebilir. Siyasi göç'e örnek olarak İran eski Cumhurbaşkanı Ruhullah Musavi Humeyni'yi verebiliriz. Humeyni, 1963 yılında doğrudan cami kürsüsünden İran Şahına hitaben yönelttiği; *“Seni alçak, rezil adam, İsrail'i dinlemeyi bırak, din adamlarına kulak ver! Babanın deneyimlerinden ders çıkarman gerekmez mi sefil adam!”* sözlerinin ardından tutuklanmış ve 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimine kadar İran'dan sürgün edilmiştir (Koç, 2019, s. 169). Humeyni'nin sürgünü kendi isteği dışında gerçekleşmiş olsa bile, kendi siyasi düşünceleri nedeniyle bir başka ülkeye göç etmek zorunda bırakılması bir siyasi göç örneği olmuştur.

Göçün güvenlik kaynaklı nedenlerini sıralamamız gerekir ise bunları savaş, terör, suç oranlarının yüksekliği, insan kaynaklı afetler (nükleer reaktör kazaları vb.) olarak açıklayabiliriz. Savaş nedenli göçlere örnek olarak, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sebebi ile Suriye'den göç etmek zorunda kalan sivil halkı verebiliriz. 2022 yılı itibariyle 5,605,952 Suriyelinin Türkiye, Lübnan, Irak, Mısır ve Ürdün vb. ülkelerde mülteci (Türkiye'de bulunan Suriyeliler mülteci statüsüne sahip değildirler fakat kaynakta bu ayırım yapılmamıştır) statüsünde buldukları bilinmektedir (UNCHR,2022). Terör nedeni ile göçü açıklamaya çalışırsak, Türkiye'nin özellikle 1990'lı yıllardan itibaren PKK terör örgütüne yönelik operasyonları nedeni ile Türkiye'nin güneydoğu bölgesinden göç etmek durumunda kalan yerel halkı örnek olarak verebiliriz. Güneydoğu bölgesinde yaşayan halk, PKK tehdidi sebebi ile yaşadıkları bölgelerden göç etmek durumunda kalmışlardır. Çünkü, PKK örgütünün hendekler kazması, barikatlar oluşturması, sokak ve evlere bombalar yerleştirilmesi, güvenlik güçlerinin askeri operasyon gerçekleştirmesine neden olmuştur (Sarı, 2020, s. 125). Nitekim yüksek suç oranlarına sahip ve asayişin sağlanamadığı bir bölgede insanlar, yaşamsal faaliyetlerini; insan onuruna yakışır bir şekilde gerçekleştirmek konusunda zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durum da insanların suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerden, suç oranlarının daha düşük olduğu bölgelere göç etmelerine neden olmaktadır. Teknoloji ve bilim ilerleyip geliştikçe, insanlığın hayatını daha da kolaylaştıracak icatlar ortaya çıkmaktadır. Bu icatlardan biri de 20.yüzyıldan günümüze kadar hayatımıza giren nükleer santrallerdir. Fakat nükleer enerji kullanımı dikkatsizce ve hatalı olduğu takdirde insanları yaşadıkları yerden göç ettirebilecek türde zararlar verebilmektedir. Bu duruma Çernobil

nükleer faciasını örnek olarak gösterebiliriz. Çernobil Nükleer Santrali'nde yaşanan kaza, her biri 1.000 MW gücünde olan dört reaktörün hatalı üretilmesinin haricinde, reaktörlerden birinde deney yapmak için güvenlik sisteminin devre dışı bırakılması sonucu gerçekleşmiştir ve 25 Nisan 1986'da dört numaralı reaktörde planlanan bir deneyde art arda yapılan insan hataları ile meydana gelmiştir (Kara & Günay, 2013, s. 33). Çernobil nükleer felaketinden sonra bölgede yaşayan insanlar radyasyonun zararlı etkilerine maruz kalmamak için yaşadıkları yerden başka bir bölgeye zorunlu bir şekilde göç etmek durumunda kalmıştır. Çernobil nükleer kazası insan kaynaklı göçe verebileceğimiz bir örnektir.

Sosyal nedenli göç ise kişinin yaşadığı ülke veya şehirden kendini geliştirebilmek ve daha iyi eğitim alabilmek için başka bir ülkeye ya da şehre göç etmesidir. Bu duruma Marmara Üniversitesi üzerinden örnek verebilmek için aşağıda yer alan Grafik 1'i inceleyebiliriz.

Grafik 1: 2022 Yılı Marmara Üniversitesi Erasmus & Mevlâna Programlarından Faydalanan Öğrenci Sayısı

Kaynak: (Sayılarla Marmara - Marmara Üniversitesi, 2022)

Yukarıda bulunan Grafik 1'de 2022 yılında Marmara Üniversitesi'nde Erasmus ve Mevlâna programlarından yararlanan öğrencilerin sayısı verilmiştir. Erasmus değişim programı ile 316 öğrenci İstanbul'a yerleşmişken, Marmara Üniversitesi'nde eğitimine devam eden 432 öğrenci Erasmus değişim programıyla yurt dışına geçici olarak göç etmiştir. 37 öğrenci ise Mevlâna programı ile eğitimlerine Marmara Üniversitesi'nde devam etmek amacıyla, başka şehirde bulunan üniversitelerden İstanbul'a göç etmiştir. 2022 yılında Marmara Üniversitesi öğrencilerinden Mevlâna programına katılım gösteren öğrenci sayısı ise sıfır olarak kaydedilmiştir. Erasmus ve Mevlâna programları ile birçok öğrenci kendi üniversiteleri dışında bir başka üniversiteden eğitim alabilmiş ve sosyal göçün, kendini geliştirme ve eğitim gibi amaçlarına ulaşmıştır.

Göçün kültürel nedenleri ise, kişinin ya da toplulukların yaşadıkları ülke, şehir ve bölgenin kültürüne ait hissetmedikleri için yaptıkları göçtür. Kültürel göç ile kişi ya da toplumlar kendi kültürlerine daha uygun olacaklarını düşündükleri bölgelere göç etmektedir. Kültür göçü isteğe bağlı gerçekleşebileceği gibi, istek dışı da gerçekleşebilmektedir. İşgalci güçler, işgal ettikleri bölgedeki varlıklarını kalıcılaştırabilmek için işgal edilen bölgedeki yerlileri zorunlu göçe tabii tutmaktadır. İşgalci güçlerin yaptığı bu zorlayıcı göçün hedefi ise kendi insanlarını işgal edilen bölgelere yerleştirerek, o bölgeye kendi kültürlerini nüfus ederek, o bölgede mutlak hakimiyet sağlamaktır. Kültürün, hakimiyet kavramına bu şekilde bir katkı sağlama amacı mevcuttur. Bu duruma örnek olarak, 1989 yılında Özbekistan Fergana bölgesinde gerçekleşen kanlı olaylardan sonra buradan göç ettirilen Ahıska Türkleri, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Ukrayna başta olmak üzere diğer eski Sovyet ülkelerine göç etmelerini verebiliriz. Göçler nedeni ile Rusya Federasyonu'na neredeyse 65.000 Ahıska Türkü'nün göç ettiği bilinmektedir (Devrisheva, 2019, s. 339). Doğal afet kaynaklı göçe örnek olarak, kentsel dönüşüm projeleri nedeni ile yaşadıkları bölgeden başka bölgelere taşınmak zorunda kalan insanları gösterebiliriz. Deprem nedeni ile eski ve depreme dayanıksız evler yerine depreme dayanıklı ev ve yapıların inşa edilme projelerine kentsel dönüşüm denilmektedir. 1970'li yıllar göçün ve kaçak yapılaşmanın en üst düzeye ulaştığı dönem olmuştur. 1983 ve 1985 tarihli imar affi yasaları ve yasaya daha sonra eklenen "ıslah imar planı" kavramı, yeni bir kentsel dönüşüm sürecinin başlangıcı olduğu bilinmektedir (Görgülü, 2009, s. 772).

2.3 Göç Türleri

Literatürü incelediğimizde göç türleri ile ilgili birçok farklı tanımın olduğunu görmekteyiz. Bunlardan birine göre beş göç tipi vardır ve bunlar; ilkel, zorlama-zoraki, yönlendirilen, serbest ve kitlesel göçlerdir (Çağlar, 2018, s. 33). Bir başka görüşe göre ise iki türlü göç tipi mevcuttur ve bunlar; iç göç ve dış göç olarak ayrılmaktadır. Bir ülke sınırları içerisinde, bireyin, bir yıldan az olmamak kaydıyla, yaşadığı şehri değiştirmesi iç göç; bireyin ülke sınırlarının dışında başka bir ülkede yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla yolculuk etmesi ise dış göç olarak adlandırılmaktadır (S. Bülbül & Köse, 2010, s. 77). Stark ve Taylor'da göçü iç ve dış göç olacak şekilde açıklamaktadır (Stark & Taylor, 1991, s. 8). Göçü kadın perspektifi üzerinden açıklamaya çalışan bir başka görüşe göre ise kadınların yapmış olduğu iki farklı göç türü vardır ki bunlar; isteğe bağlı göç ve zorunlu göçtür (A. Yılmaz, 2019, s. 387). Bir başka görüşe göre ise göç türleri üç ana başlık altında altı farklı türe göre sıralanmaktadır.

Mesafe başlığı altında iç ve dış göç olarak; irade başlığı altında ise gönüllü göç ve zorunlu göç olarak; son başlık ise zaman kavramıdır ve zaman kavramına bağlı göç ise kalıcılık ve geçicilik olarak ikiye ayrılmaktadır (Deniz, 2020, s. 15). Göçler gereklilik ayrımına göre gönüllü ve zorunlu göç; yasal prosedüre uygun olup olmamalarına göre düzenli ve düzensiz göç; süre ayrımına göre kısa süreli/geçici göç ile uzun süreli/kalıcı göç; göçmen yoğunluğuna göre kitlesel göç ile bireysel göç; ülke sınırları göz önüne alınarak yapılan ayrıma göre de iç göç ve dış göç şeklinde sınıflandırılabilir (A. Doğan, 2020, s. 18). Fatma Uysal ise yüksek lisans tezinde bilenen göç türlerinin aksine olan göç türlerini açıklamaya çalışmıştır ki bunlar çevre sorunları nedeni ile göç, uluslararası göç, mekik göç ve emekli göçü türlerinden oluşmaktadır (Uysal, 2019, s. 27). Başka bir görüşe göre ise göç türleri uluslararası göç, düzenli/düzensiz göç, işçi göçü, ekonomik göçmen ve tersine göç kavramlarından oluşmaktadır (Ergen, 2019, s. 100). Göç türleri ile ilgili bir başka çalışmada ise süresine göre göç, yapılan bölgeye göre iç veya dış göç, yasal veya yasal olmayan göç, gönüllü ya da zorunlu göç olarak üç türe ayrılmaktadır (Güneş, 2013, s. 2). Tüm bu tanımlardan sonra göç türlerini açıklamaya çalışırsak; iç göç, dış göç, zorunlu göç, isteğe bağlı göç, düzenli göç, düzensiz göç, beyin göçü, kalıcı göç, transit göç, geçici göç ve işçi göçü olarak on farklı göç türü karşımıza çıkmaktadır.

Detaylandırdığımız zaman İç göç; bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketi olarak adlandırılmaktadır (Sağlam, 2006, s. 34). Ülkemizde, iç göç özellikle net göç alan Marmara ve Ege Bölgesi açısından birçok sosyal, kültürel ve ekonomik problemleri beraberinde getirebilmektedir (Yamak & Yamak, 1999, s. 17). Bahsi geçen bölgelerin iç göç alması sonucunda, nüfus yoğunluğunun artışı, gelir eşitsizliğinde adaletsizlik gibi ekonomik sorunları ortaya çıkarabilmektedir. İç göç sonucunda göç eden toplumların göç ettikleri bölgenin kültürüne entegre olamamaları nedeni ile bölgede yaşayan insanlarla aralarında kültürel çatışmalar meydana gelebilmektedir.

Dış göç tanımlamalarına baktığımızda ise siyasi bir sınırın aşılması, çalışmak veya yerleşmek amacıyla hizmet etmesi, geçici veya sürekli bir yerleşimin olması gibi üzerinde durulan noktalar karşımıza çıkmaktadır (Bayraklı, 2007, s. 19). Zorunlu göç ya da yerinden edilme, bireylerin istemleri dışında, yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaları anlamına gelmektedir (Tekin, 2015, s. 93). Bir başka görüşe göre ise zorunlu göç; mültecilerin ve ülke içinde (iç savaş vb.) yerinden edilenlerin ve doğal ya da çevresel afetler, kimyasal ya da

nükleer afetler, kıtlık veya kalkınma projeleri nedeniyle yerinden edilenlerin hareketidir (Pala, 2013, s. 7). Zorunlu olmayan/isteğe bağlı göç ise bir kişinin ya da topluluğun kendi yaşadığı bölgeden herhangi bir çevresel sorun ya da zorlama olmadan kendi isteği üzerine sosyal ya da ekonomik etkenler nedeni ile bir başka ülke, şehir ya da bölgeye göç etmesidir. Düzensiz göç zengin ülkelerin sorunu olarak tartışılmaya başlamıştır. Düzensizlik kavramı yasal ve yasadışı durumunun keskin karşıtlığına karşın, ikisinin arasında ortak bir alanın mevcut olduğunu ya da yasadışılığın çeşitli halleri olduğunu belirten bir kavramdır (Topcuoğlu, 2016, s. 11).

Düzensiz göç, bir ülkenin haberi, izni ve bilgisi olmadan bir başka ülkeden insanların bahsedilen ülkeye yasadışı yollarla göç etmesidir. Düzensiz göç kavramının en temelinde hukuksuzluk durumu mevcuttur. Düzensiz göçün hedef olduğu ülkelerde genellikle olumsuz durumlar yaşanmaktadır. Göçmen kişiler göç ettikleri toplumun kültürel yapısına ve var olan toplumsal normlara uyum sağlayamamaktadır. Bu durum göçmen kişi tarafından durumu daha da zorluklar yaşatırken toplumsal yapıda huzursuzluk ve uyumsuzluk yaratarak sosyolojik anlamda önemli bir soruna neden olmaktadır (Şanlıöz, 2016, s. 143). Düzensiz ve yasadışı göçmenler yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye veya farklı bir ülkeye girişini, kalışını, Türkiye'den çıkışını ve izinsiz çalışmasını ifade etmektedir (Ağlargöz & Yardımcı, 2019, s. 536).

Düzenli göç ise, düzensiz göç kavramının aksine bir kişi veya topluluğun bir ülkeye o ülkenin izni ve haberi doğrultusunda göç etmesidir. Bir başka ifade ile yasal göç anlamına gelmektedir. AB düzenli göçü kolaylaştırmak için girişimlerde bulunmuştur. AB sınırları içinde kişilerin serbest dolaşım özgürlüğüne sahip olabilmeleri için dış sınır kontrollerinin titizlikle yapılması gerekmektedir. Bu amaçla AB, üye ülkelerinin dış sınırlarını yönetimi için iş birliği ajansı aracılığıyla dış sınırlarda bir iş birliği oluşturarak düzensiz göçlere engel olmasının yanı sıra AB'ye girme hakkı olan düzenli göçlerin daha rahat yapılmasına imkan sağlamaktadır (Özdal & Vardar, 2018, s. 14). Düzenli göç kanunlarla belirlenen çerçevede yurtdışından ülkeye gelen birey ve toplum hareketlerini içermektedir. Düzenli göç kapsamında, göçmenlerin mevcut ülke toprakları içinde kanunlara uygun şekilde bulunması için giriş izni ile çalışma ve/veya oturma izinlerini almış olması gerekmektedir (Demirhan & Aslan, 2016, s. 36).

Beyin göçü eğitilmiş, düşünen, sorgulayan, üreten, kalifiye iş gücünün araştırma yapmak veya çalışmak amacıyla en verimli oldukları dönemde bir başka ülkeye gidip geri dönmeleri olarak tanımlanmaktadır (Bakırtaş & Kandemir, 2010, s. 962). Bir başka tanıma göre ise; yüksek öğrenim görmüş veya mesleğinde ilerlemiş, yaratma ve araştırma gücü fazla olan çalışanların ekonomik olarak kalkınmış ülkelere çalışmak veya yerleşmek üzere göç etmelerine beyin göçü denilmektedir (Atılğan, 1986, s. 27). Beyin göçü ile ilgili bir başka kavram olan beyin bolluğu ise; bir ülkedeki nitelikli uzman işgücünün üretkenliğinden yeterince yararlanılamaması ve nitelikli işgücünün başka ülkelere istihdam edilip faydalanılması anlamına gelmektedir (Pazarcık, 2010, s. 14). Sanal beyin göçü; az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde yaşayan nitelikli bireylerin beden olarak ikamet ettiği ülkede kalarak, fiziki olarak yer değiştirmeden beyin gücünü gelişmiş bir ülkeye hizmet amaçlı kullanmasına denilmektedir (Yılmaz, 2020, s. 224). Nitelikli bir insanın kendi ülkesinde uzmanlık alanında çalışma olanaklarının engellenmesine ise beyin kurutma denilmektedir. Beyin değişimi ise ülkeler arasındaki nitelikli insan kaynaklarının her iki ülkeye fayda sağlayacak şekilde değiştirilmesine denilmektedir. Bu takas durumu ortak araştırmalar ve projeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Ünal, 2015, s. 1419). Beyin göçünün nedenleri gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki sosyoekonomik farklılıkların derinliklerinde bulunan etkenlerle ilgilidir. Bilim insanları birçok etken altında, belki de uzun tereddüt ve değerlendirmelerden sonra göç kararı vermektedir. Şüphesiz bu göçün kişinin değer sistemi, tercih ve eğilimlerinden kaynaklanan subjektif bir boyutu da mevcuttur (Kurtulmuş, 1992, s. 217). Düşük gelir, gelecek kaygısı, uzmanlık alanında iş bulamama, beyin göçünün önemli etkenlerini oluşturmaktadır. Bilimsel çalışmalara yeterli kaynağın ayrılmaması, fikir üretiminin ve buluşun yeteri kadar desteklenememesi de beyin göçünü hızlandıran nedenler arasında bulunmaktadır (Cansız, 2006, s. 7). Beyin göçünün nedenleri genel olarak diğer göçlerden farklı değildir. Bu nedenler ekonomik, siyasal ve sosyal kaynaklı ortaya çıkmaktadır. Beyin göçünü diğer göç türlerinden ayıran etken ise göçün hedefi olan eğitilmiş insan faktörüdür. Bu eğitilmiş insanlar yetiştikleri ülke yerine kendi ekonomik, sosyal hatta siyasi haklarını güvence altına alan ülkeleri kalkındırmayı tercih etmektedir. Beyin göçü alan ülkeler ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hızla yükseliş gösterirken; beyin göçü veren ülkeler ise ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda düşüş göstermektedir. Beyin göçünde özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yükseliş olmuştur. Bu dönemde vasıflı göçmenlerin gittikleri ülkelerin başında ise ABD yer almıştır. Cornell

Üniversitesi Başkanı James A. Perkins'e göre; 1949-1961 yıllarında, çoğu az gelişmiş ülkelerden olmak üzere, 43.000 bilim insanı ABD'ye göç etmiştir (Kurtuluş, 2011a, s. 176). Günümüzde bilginin ve bilgiye bağlı üretim teknolojilerinin küreselleşmenin motor gücü haline gelmesi, temel göç alıcısı gelişmiş ülkelerin göç stratejilerinde, liyakate bağlı açık bir seçicilik ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda göç alan ülkelerin göç politikalarında, beyin göçünü kendilerine çekme adına bir rekabet içinde oldukları görülmektedir (Gökbayrak, 2008, s. 67).

İşçi göçü herhangi bir yüksek öğretim derecesi almamış olan bir kişinin ya da kişilerin, bir başka ülkeye ya da bölgeye uzmanlık gerektirmeyen işlerde çalışmak için yaptığı göçe denilmektedir. İşçi göçü beyin göçünün zıttı olan bir göç türüdür. Zira beyin göçünde göç eden kişiler ya da gruplar alanında uzman kişiler ve bilim insanlarından oluşurken, işçi göçünün öznesini ise beden işçileri oluşturmaktadır. Bu beden işçileri inşaat sektörü, hizmet sektörü, gibi alanlarda çalışmaktadır. İşçi göçü veren ülkeler gelişmemiş ülkeler olurken, işçi göçü alan ülkeler ise refah seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerdir. Yurtdışına işçi göçü yapan kişi ve kişiler, ülkelerindeki akrabalarına para transfer ederek, kendi ülkelerine döviz girmesine neden olarak, ülkelerinin kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'den yurtdışına gerçekleştirilen göç; ilk olarak 1961 yılında Federal Almanya ile yapılan ikili anlaşma sonucu başlamıştır ve ilerleyen yıllarda Hollanda, Belçika, Danimarka ve Avusturya, Fransa, İsveç ile olan anlaşmalarla çevresi genişletilmiştir (Aksel, 2015, s. 123). İsteğe bağlı göç ise bir kişinin veya kişilerin kendi iradeleriyle, bir ülke veya bölgeden farklı bir ülke veya bölgeye geçici veya kalıcı olacak şekilde göç etmeleri şeklinde açıklanmaktadır. İsteğe bağlı göç genelde ekonomik ve sosyal nedenler ile gerçekleşmektedir.

İstek dışı göç; bir kişinin veya kişilerin kendi iradeleri dışında göçe tabii tutulmaları olarak adlandırılmaktadır. İstek dışı göçü ortaya çıkaran itici nedenler; azınlıklara yönelik baskı ve ayrımcılık, etnik savaş ve insan hakları ihlali, iç savaş, toplama göre ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin sayısı, fakirlik, yaşam beklentisi, nüfus yoğunluğu vb. şeklinde sıralanabilmektedir (F. Gündüz, 2021, s. 4). İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sının, Avrupa'da yaşayan Yahudileri yaşadıkları bölgeden toplama kamplarına doğru zorunlu bir göçe tabii tutukları bilinmektedir. Nazilerin bu tutumunun nedeni; Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında ve Almanya'da kötü giden her şeyde Yahudi halkının suçlu olduklarını düşünmelerinin yanı sıra, yarattıkları ortak düşman sembolü ile Alman halkını

daha kolay yönetmek ve savaşın kötü gidişatının kendi üzerlerindeki suçu azaltabilmektir. Bu durum da bize, zorunlu göçün önemli nedenlerinden birinin siyaset olduğunu göstermektedir. Zoraki göçe tabii tutulan Yahudi halkı, insan onuruna yakışmayan hareketlere bizzat resmi ve seçilmiş devlet ve sivil halk tarafından, çocuk yaşlı, sakat ya da engelli ayrımı olmaksızın maruz kalmıştır. Bu duruma Nazilerin, Yahudileri toplama kamplarına götürürken uyguladıkları göçü örnek verebiliriz. Daha açık bir ifade ile bu göç sürecinde Naziler, Yahudilerin toplama kamplarına intikalinde demiryolunu kullanmıştır. Siyasi açıdan Reich'a tehlike teşkil edenlerin taşındıkları vagonların üzerine de özellikle tebeşirle büyük biçimde Banditen (haydutlar) yazılmıştır. İşaretlenen bu vagonlar da geçtikleri birçok bölgede, sivil halk tarafından (özellikle kış dönemlerinde) kar topu atılarak taciz edilmiştir (Karasubaşı, 2015, s. 444). Zoraki göç nedenli bir başka örnek ise Suriye'de gerçekleşmiştir. Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş sonucunda Esad rejimi ve Suriyeli Muhalifler arasında silahlı çatışmalar meydana gelmiştir. Savaşın kısa sürede yayılması ve artan çatışmalardan etkilenen Suriyeli vatandaşlar, hayatlarından endişe etmeye başlamıştır ve günlük ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir ki bu nedenle zoraki göç etmek zorunda kalmıştır (H. S. Erkan, 2021, s. 432).

Transit göç kavramı; göç etmek istenilen ülkeye göç edebilmek amacıyla komşu ülkelere yapılan göç olarak adlandırılmaktadır. Transit göçte, göç olayı henüz gerçekleşmemiştir. Zira göç edilmek istenilen ülke yerine, komşu ülkelere göç edilmiştir. Kavram yaygın kullanılan şekliyle; düzenli veya düzensiz göçmenin kaynak ülkeden, asıl ülkeye doğru rotası üzerindeki ülkelerde geçici olarak yaşaması şeklinde açıklanmaktadır. BMİHYK transit göçü, göçmenin hedef ülkeye ulaşınca kadar bir veya daha fazla ülkede geçici olarak konakladığı yer olarak tanımlamaktadır (Şişman & Balun, 2020, s. 65). Transit göç terimi, geçici olan göçün belirli şekillerini ifade etmektedir. Bu kapsamda, asıl amaçları o olduğu için veya değişen koşullar, artan baskılar veya yeni amaçlar o şekilde gerektirdiği için bir ülkeden diğer ülkeye göçen insanları kapsamaktadır (Tepealtı, 2019, s. 126). Transit göç asıl olarak gelişmiş ülkelere göç etmek isteyen insanların yaptığı ve isteğe bağlı bir göç türüdür. Fakat gelişmiş ülkelerin kapalı sınır politikaları bu noktada önemli olmaktadır. Daha açık bir ifade ile bu politikalar göçün boyutunu değiştirerek transit göçü zorunlu göç haline dönüştürmektedir. Burada Transit göç kavramı bu özelliği ile isteğe bağlı ve zoraki göç arasında kalmaktadır. Transit göç durumuna örnek vermemiz gerekirse, Avrupa'ya göç etmeyi amaçlayan Ortadoğulu

göçmenlerin, Yunanistan-Türkiye sınırında, Yunanistan güvenlik güçleri tarafından zor kullanılarak, Türkiye sınırına geri gönderilmelerini verebiliriz. Avrupa'ya göç etmek amacıyla kendi istekleriyle ülkelerini terk eden Ortadoğulular, Avrupa sınırında gördükleri kötü ve insan onuruna yakışmayan davranışlar nedeni ile göçlerinin son durağı olarak Türkiye'yi tercih etmek durumunda kalmıştır.

2.4 Göçün Tarihsel Arka Planı

Dünya üzerindeki farklı topluluklar, farklı gelişim süreçleri yaşamakta ve farklı hareketler sergilemektedir. Medeniyetlerin yaşadıkları durumlar sonucu göç etmeleri, başka toplumları etkilemiş dünya üzerindeki çeşitli olayların başlamasına neden olmuştur (Özger, 2020, s. 12). Göç en az insanlık kadar eski bir kavramdır. Zira insanlık; tarihin kayıtlı olmayan dönemlerinde bile yaşadığı yerden, bir başka yere göç etme eğilimi göstermiştir. Bilinen en eski kitlesel göçün başında “Kavimler Göçü” gelmektedir. Doğudan batıya yönelen bu hareket ayrıntılı bir demografik, siyasal, sosyal ve kültürel değişime neden olmuştur (Demirhan & Aslan, 2016, s. 27). Orta Asya'dan gelen Hunların 374 yılında Balamber/Balamir komutasında batıya giderek aynı yıl Ostrogotlar'ın 375 yılında da Vizigotlar'ın devletlerini yıkması, bu Germen kavimlerinin batıya göç etmelerine neden olmuştur. İspanya'ya kadar ulaşan bu büyük göç, tarihte “I. Kavimler Göçü” olarak bilinmektedir (Çay, 2009, s. 2). Batı Roma İmparatorluğu doğudan gelen düzensiz göç karşısında direnç gösterememiş ve yıkılmıştır. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı ile ilgili bir başka tanıma göre ise MS 331'de Roma İmparatorluğu; Batı ve Doğu Roma İmparatorluğu olarak ikiye bölünmüştür ve Roma MS 5. yy'de Vizigotlar ve Vandallar gibi barbar istilacılarca işgal edilerek, 493'te yarımada bir Ostrogot krallığı kurulmuştur. Doğu Roma ise 1453 yılında Osmanlılarca yıkılmıştır (Sander, 1989, s. 43). Batı Roma'nın yıkılmasıyla dünyada Orta Çağ dönemi başlamıştır. Kavimler Göçü, düzensiz göçün ülkeler için ne gibi tehditler içerdiğinin önemli kanıtları arasında yer almaktadır.

Göç tarihi ile ilgili bir başka etken ise coğrafi keşiflerdir. Coğrafi keşifler; 15. yüzyıldan itibaren Avrupalı denizciler tarafından Atlantis okyanusunun ardındaki Amerika kıtasının keşfine dayandırılmaktadır. Coğrafi keşifler bir anlık bir olay değil, uzun süre devam eden yıllık bir devrimin sonucudur. 1400'lü yıllarda batı medeniyeti doğu medeniyetlerine kıyasla daha geri bir durumda kalmıştır. Özellikle Haçlı Seferleri'nin batılılar için genel olarak olumsuz sonuçlanması, batının doğudaki savaş ganimetlerinden yoksun kalmasına sebep

olmuştur. Hem İpek Yolu'nun hem de Baharat Yolu'nun doğunun egemenliği altında olması batı medeniyetlerinin ekonomisini, doğunun karşısında daha zayıf kalmasına sebep olmuştur. Bu ekonomik zayıflık durumu yeni ticaret yollarının aranmasına ve coğrafi keşiflere giden süreci hızlandırmıştır. Coğrafi keşiflerin bir başka nedeni ise; baharat ve altına aracısız bir şekilde ulaşabilmektir. Ulaşılmak istenen hedeflerin temeli bu iki maddeye dayanmıştır. Çünkü o zamanlar zenginliğin ve ekonominin en etkin unsurları baharat ile altın olmuştur (Uluerler, 2018, s. 51). Coğrafi Keşifler, Avrupa ekonomisi için bir dönüm noktasıdır. Coğrafi keşiflere kadar Osmanlı karşısında ekonomik ve siyasi olarak geride kalan Avrupa, bu iki alanda Osmanlı'ya karşı üstünlük kurmaya başlamıştır. Coğrafi keşifler sonucunda Amerika kıtasında kurulan kolonilerle birçok Avrupalı, kalıcı olarak Amerika kıtasına göç ederek, bölgede yaşayan yerli halka kendi dillerini ve dinlerini zorla dayatarak, siyasi ve ekonomik gücün yanı sıra kültürel bir hegemonyada kurmuşlardır. Batı medeniyetinin 18.yy'den itibaren doğu medeniyetlerine karşı sağladıkları ekonomik ve siyasi üstünlüğün en temel taşıma coğrafi keşifler sayesinde kazanılan zenginlikler oluşturmaktadır. Bunun dışında Amerika kıtasında kurulan kolonilerle Avrupalılar, daha geniş topraklar elde ederek şu anki refah seviyelerinin temellerini de atmışlardır.

Göç tarihinin dönüm noktası olarak adlandırabileceğimiz bir başka olay ise Sanayi Devrimi'dir. Sanayi Devrimi ile kırsal nüfusun geçimini sağladığı tarım sektörüne yavaş yavaş makinenin girmesi, tarımda işgücü ihtiyacını azaltmış ve bu iş gücünün yeni iş arayışları ile şehirlere göçü başlamıştır (Yalçın & Kara, 2016, s. 155). Sanayi Devrimi'nin göçe etkisi ile ilgili bir başka tanım ise; 19. yüzyılın başları ve ortalarından hareketle İngiltere'de başlayan ve domino taşları etkisiyle Avrupa'nın diğer ülkelerinde etkileyen bir burjuva girişimi olan sanayi devrimi ve onun sağladığı ekonomik koşullar, öncelikli olarak tarımsal toplum yapısına sahip ülkelerin nüfus yapısında değişikliklere yol açmasıdır (Atalay, 2016, s. 55). Ayrıca buharlı makinelerin seri üretime geçmesi ile fabrikalar kurulmuş ve bu fabrikaların verimli bir şekilde çalışabilmesi için de işçi gerekmiştir. Bu durum kırsalda yaşayan işçilerin, kentlerde fabrikalarda çalışabilmek amacıyla göç etmesine neden olmuştur. Kentlere göç eden halk da kentlerin nüfusunun artmasına ve nüfus artışına bağlı olarak kentlerde güvenlik sorunlarının artmasına sebep olmuştur. Sanayi Devrimi'nin göçe olan etkilerini ortaya koyabilmemiz için Amerikan İç Savaşı'nı da açıklamamız gerekir. 19.yy'de Amerika'da köleliğin olduğu yıllar yaşanmıştır. Amerikan İç Savaşı kölelik karşıtı olan

ABD'nin kuzey eyaletleriyle köleliğin devam etmesini savunan güney eyaletleri arasında olmuştur. Amerikan İç Savaşı uzaktan bakıldığında her ne kadar insani değerlere dayanan bir olay olarak görülse de köleliğin kaldırılmak istenmesi iç savaşın asıl nedeni değildir. Amerikan İç Savaşı'nın başlamasının asıl nedeni ekonomik şartlarla doğrudan bağlantılıdır. Daha açık bir ifade ile özellikle Afrika kıtasından ABD'ye gemilerle zoraki göçe tabii tutulan siyahi köleler, ABD işçi gücü olarak çalışmıştır. ABD'nin güney eyaletleri Afrikalı kölelerin büyük bir çoğunluğunu kendi bölgelerinde çalıştırmıştır. Sanayileşme hareketine yeni başlayan ABD'nin Kuzey eyaletleri ise fabrikalarında çalışacak ucuz işgücüne ihtiyaç duymuştur. Bir taraftan ABD'nin Kuzey eyaletleri, köleliğin kaldırılmasının sonucunda fabrikalarında çalışabilecek ucuz Afrikalı işgücüne sahip olabileceklerini düşündükleri için, diğer taraftan da Güney ABD eyaletleri ise sahip oldukları işçi gücünü kaybetmemek için Amerikan İç Savaşı'nı başlatmıştır. Bu iç savaş köleliğin kaldırılmasını savunan Kuzey ABD eyaletlerinin galip gelmesi ile sonuçlanmıştır ve ABD'deki kölelik düzeni bitmiştir. ABD'deki kölelik sisteminin bitişinin insan haklarına duyulan saygıdan ziyade ekonomik kaygılar nedeni ile gerçekleşmesinin en önemli kanıtı; kölelik sona erdikten sonra Afrika kıtasından zoraki göçe tabii tutulan kölelerin, özgür ve Avrupa'dan kendi isteğiyle göç eden göçmenlerle aynı haklara sahip olamamasıdır. Afro-Amerikalıların beyaz Amerikalılar ile aynı haklara sahip olmaları; köleliğin kalkmasından yaklaşık yüzyıl sonra 1960'lı yıllarda Martin Luther King ve Malcom X gibi siyahi liderler ve onların emekleri ile başlayan siyahi kent hareketleri ile sağlanmıştır.

2.5 Göç Kuramları

Ernest George Ravenstein 1876 tarihinde "The Birthplaces of the People and the Laws of Migration" adlı çalışmasını kaleme almıştır ve bu eserde, Willam Farr'ın görüşlerine karşı çıkararak, göçün belli başlı kuralları olmadığını ve değişken bir kavram olduğunu savunmuştur (Corbett, 2003, s. 1). Ravenstein, "The Birthplaces of the People and the Laws of Migration" adlı eserinde yedi farklı madde ile kalıcı göç kanununu oluşturarak çalışmasını Birleşik Krallık üzerinden açıklamıştır. Bu maddeler özetle aşağıdaki gibidir (Ravenstein, 1876, s. 2):

1. Göçmenler göç edecekleri yeri tespit etmeye çalışırken, mesafeyi dikkate alır. Göçmenler ilk olarak kısa mesafeye sahip olan yerlere göç ederler. Bu durum göçe uğrayan bölgede daha büyük çapta göçün gerçekleşmesine neden olur. Bu göç üretimin ve iş imkanlarının yüksek olduğu büyük kentlere doğrudur.

2. Kentin sağladığı ekonomik faydalar ve iş imkanları artıkça kentin cazibesi insanları kendine çekecektir. Bunun sonucunda da ilk önce şehrin dışında yaşayan insanlar şehre, kırsalda yaşayanlar ise şehre göç edenlerin boşluğunu doldurarak şehrin dışına göç edeceklerdir. Göç kavramı bu düzende tüm dünyada evrensel bir şekil kazanacaktır.
3. Göçün evrenselleşmesi sadece göç edenler için değil, göç nedeni ile ucuz işçi gücüne sahip olan sermaye sahipleri tarafından da desteklenecektir.
4. Göç zincirleme bir kartopu etkisi oluşturarak göç alan bölgede yaşayan insanların da göç etmesine neden olacaktır.
5. İnsanlar kendi yaşadıkları bölgenin çok uzağında olan, iş imkanlarının ve sanayi üretiminin yüksek seviyelerde olduğu şehir merkezlerine doğrudan göç edeceklerdir.
6. Göç etme eğiliminde olan insanlar genellikle kırsal kesimde yaşayan insanlardır. Şehirde kurulu ve düzenli bir yaşam alanına sahip olan şehir halkının göç etme eğilimi kırsal alanda yaşayanlardan çok daha azdır ki bu noktada bu durumun göçün asıl eğiliminin kentler olduğunu kanıtladığı ve kentlerin çekiciliği, imkanları göz önüne alındığında insanların göç etmesine neden olduğu çıkarımını yapabiliriz.
7. Kadınlar kısa mesafede erkeklerden daha çok göç etme eğilimindedir. Erkekler ise uzun mesafede kadınlardan daha çok göç etme eğilimi içindedir.

Yukarıda sıralanan maddeler de dikkate alındığında Ravenstein'in göç kanunlarının, göçün daha çok ekonomik nedenler ile gerçekleşen bir olgu olduğunu anlayabiliriz. Ancak literatürde göç hakkında açıklanan diğer kuramlar da bulunmaktadır.

İtme ve çekme kuramı, göçün gerçekleşmesinde belirli itici ve çekici nedenlerin olduğunu ileri süren kuramdır. Bu kuramı ilk olarak 1966 yılında Everett Lee açıklamıştır. Gelecek yıllarda bu kurama çeşitli kişiler tarafından eklemeler yapılmış ve kuram geliştirilmiştir. Yapılan bu ilerlemeler çerçevesinde Lee'nin ortaya koyduğu ilk tanım tamamıyla korunmuş, yapılan çeşitli yenilikler kuramın temelini bozmamıştır (Çağlayan, 2006, s. 72). Bu kuram temelde insanların göç etmesine neden olan itici faktörleri; düşük iş imkanları, siyasi baskılar, sosyal baskılar, eğitim olanaklarının yetersizliği, sağlık olanaklarının yetersizliği, eğlence ve kültürel faaliyetlerin yetersizliği şeklinde açıklamaktadır. İnsanların göç etmesine neden olan çekici faktörler ise; iş imkanlarının fazlalığı, eğitim olanaklarının kalitesi, kültürel

faaliyetlerin sayısının yüksekliği, eğlence sektörünün gelişmişliği, sağlık hizmetlerine ulaşımın kolaylığı ve özgür düşünce ortamı gibi imkanlardan oluşmaktadır. İtme-çekme kuramında refah düzeyi yüksek, endüstrileşmiş ülkelerin; kendi ülkelerinde işsiz, düşük ücretle çalışan veya sosyal güvenlikden yoksun bireylere çekici geldiği tezi kabul edilmektedir (Yılmaz & Özer, 2022, s. 285).

Network kuramı ise; göçmenlerin göç edecekleri yerde önceden bağlantılarının olması gerektiğini savunan bir kuramdır. Burada insanlar özellikle kendilerinden önce, göç edilmesi planlanan bölgeye göç etmiş olan tanıdıklarından göç edilecek yerle ilgili bilgi alarak göç sürecini kendileri için daha kolay olmasını sağlamaktadır. Özellikle 21.yy'nin sağladığı internet ve sosyal medya gibi olanaklarla, göç nedeniyle meydana gelebilecek olası sorunların önüne geçilmektedir.

Göç sistemleri kuramı, göç veren ve göç alan ülkeler arasında çeşitli tarihi bağların olduğunu ve göçün bu bağlar nedeni ile meydana geldiğini açıklamaktadır. İki ülke arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkiler göçe neden olmaktadır. Göç veren ve alan iki ülke arasındaki fiziki uzaklıklar ise göçün nedeni olmamaktadır (C. İnce, 2019, s. 2600). Göç sistemleri kuramında asıl odak noktası ülkelerdir.

Dünya sistemleri kuramı ilk olarak Immanuel Maurice Wallerstein tarafından savunulmuştur. Merkez çevre (gelişmiş ülkeler) ve yarı çevre (gelişmekte olan ülkeler) arasında haksız bir karşılıklı göçün var olduğu, aynı zamanda gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki bu haksız göçün hem ekonomik hem de siyasal olarak sürdürülmesine bağlı olduğu, bir iş bölümüne dayalı sosyoekonomik sisteme dünya sistemleri kuramı denilir (Gürcan, 2021, s. 1592). Bu kurama örnek olarak beyin göçünü verebiliriz. Zira beyin göçü nedeni ile göç veren ve göç alan ülkeler arasında gelişmişlik seviyesi açısından eşitsiz bir durum ortaya çıkmaktadır.

Emek Piyasası Kuramına göre uluslararası emek göçü, büyük ölçüde gelişmiş ülkelerdeki talebe dayanmaktadır ve göç, bu toplumlardaki işverenler veya onlar adına hükümetler tarafından başlatılmıştır (Güllüpinar, 2012, s. 64). Kısacası göçün yönünü, şeklini ve amacını göç edenlerden ziyade, zengin işverenler ve sermaye sahipleri belirlemektedir.

Kurumsal Kuram ise, göç kavramının kişisel tarafı yerine toplumsal tarafını açıklamaya çalışmaktadır. Göç sonucunda göç kavramı ile ilgili çalışmalar yapan hem resmi hem de resmi

olmayan kurumların varlığı kurumsal kuramı meydana getirmiştir. Yasadışı kurumlara örnek olarak insan kaçakçıları; yasal kurumlara da IOM örnek olarak verilebilir.

Uluslararası göçün zamanla belli bir hız kazanıp, çoğalmasına kümülatif göç kuramı denilmektedir. Şuana kadar literatürde sosyal bilimciler, potansiyel olarak kümülatif göç şekline etkilenen altı sosyo-ekonomik faktörü tartışmıştır ki bunlar gelirin dağılımı, toprağın dağılımı, tarım kuruluşları, kültür, beşeri sermayenin bölgesel dağılımı ve çalışmanın sosyal anlamıdır (Massey vd., 2014, s. 31).

2.6 Mülteci

Mülteci kavramının resmi bir zemine oturtulması 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi ile olmuştur. Cenevre Sözleşmesi'ne göre mültecilik; *"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır"* (UNHCR, 1951, s. 14). Cenevre Sözleşmesi'ne göre bir kişinin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için bir göçü arzulamama ve hayati tehlike durumu söz konusu olmalıdır. Bunun dışında bir kişinin mülteci statüsüne sahip olabilmesi için gerekli farklı bir etken ise Cenevre Sözleşmesi'nde yer almaktadır: *"1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"; veya "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşmeyi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme 'ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır"* (UNHCR, 1951, s. 15). Bu maddeden anlaşılacağı üzere mülteci statüsüne sahip olan insanların ülkesi Avrupa ülkelerinden biri olmalıdır. 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesine göre Avrupa dışında bir başka ülkeden gelen kişiler mülteci statüsüne sahip olamamaktaydı. Mülteciliğin Avrupa'dan gelen kişilere verilmiş bir statü olmasının nedeni; İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı sonuçlarıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında birçok sivil Avrupalının, savaşın en kötü taraflarına tanıklık etmeleri sebebi ile savaşın olmadığı ülkelere sığınması, savaş bittikten sonra Mültecilik kavramı ile ilgili uluslararası bir sözleşme olan Cenevre Sözleşmesi'nin coğrafi olarak daraltılmasına neden olmuştur. Cenevre

Sözleşmesi'ndeki bu coğrafi kısıtlama ise 1967 yılında ortadan kalkmıştır. Daha doğrusu 1951 Sözleşmesi'nde yer alan *"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda"* tanımı ve buna bağlı olarak coğrafi sınırlamanın (Avrupa'da gerçekleşen olaylar) kaldırılması ülkelerin bildirimine ve inisiyatifine bırakılmıştır(Yıldırım Yücel, 2019, s. 26). Bu coğrafi daraltmanın kalkışının nedenleri; mülteciliğin sadece bir kıtada yaşayan insanlara özgü bir kavram olmadığına anlaşılması ve 1951 yılından sonra dünya çapında göçün dolayısıyla da mülteciliğin artması şeklinde sıralanabilir.

Göç İdaresi Başkanlığı'nın mevcut mülteci tanımı ise; *"Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir"* (İç İşleri Bakanlığı, 2005, s.8). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere Türkiye sadece Avrupa'dan gelen göçmenlere mülteci statüsü vermektedir. Türkiye her ne kadar Cenevre Sözleşmesi'ne 1967 yılında getirilen yenilikleri kabul etmiş olsa da mültecilerle ilgili coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Nitekim jeopolitik konumu gereği göç yolları üzerinde olması Türkiye'nin coğrafi kısıtlamayı kaldıramamasına neden olmuştur. Özellikle Ortadoğulu göçmenlerin Türkiye'yi göç nedeni ile transit bir ülke olarak kullanması, Türkiye'yi düzensiz göç ile karşı karşıya bırakmaktadır. Türkiye, düzensiz göçe önlem olarak coğrafi kısıtlama şartını hala sürdürmektedir. Coğrafi kısıtlamanın Türkiye için kalkmamasının bir başka nedeni ise, AB ülkelerinin Türkiye'yi mülteciler için bir tampon bölge olarak kullanmalarının önüne geçip, Türkiye'nin düzensiz göçe karşı korunmasını sağlamaktır (Türkoğlu, 2011, s. 105).

Mültecilerin genel bir tanımını yapmak kolay değildir. Zira her ne kadar taraf ülkelere birlikte hazırlanmış ve imzalanmış uluslararası antlaşmalar var olsa bile, her ülkenin kendine ait bir mülteci statüsü mevcuttur. Bir ülke için Mülteci statüsüne sahip olan bir şahıs, bir başka ülke için terörist ya da suçlu konumunda olabilmektedir. Bir ülkenin mülteci kriterlerinin belirlenmesi, ancak o ülkenin iç siyaseti, kültürü, yasaları, dış politikası ve ülkede yaşayan her türlü insanın zihniyet yapısının detaylı bir şekilde araştırılması ve ölçülmesiyle açıklanabilir.

İnsanların doğdukları andan itibaren kendi ülkelerinde sahip oldukları haklar olduğu gibi mültecilerin de sığındıkları ülkelerde belirli hakları mevcuttur. Bu haklar uluslararası antlaşmalar çerçevesinde belirlenmiş olup bu antlaşmaları kabul eden (1951 Cenevre Sözleşmesi gibi) tüm ülkelerin de antlaşmaların maddelerine uyması gerekir. Mültecileri korumak için tüm devletler uluslararası koruma sağlamak ve sorunlara uluslararası hukuk çerçevesinde çözüm üretmekle sorumludur. Bu sorumluluk, uluslararası toplumu temsilen BMMYK tarafından üstlenilmektedir (A. Bozkurt, 2022, s. 34). Genel olarak mülteciler hakları ise aşağıdaki gibidir:

- Mülteciler, sığındıkları ülkede kendi dini vecibelerini en az sığındıkları ülkenin vatandaşları kadar gerçekleştirme hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, sığındıkları ülke tarafından güvenliklerinin ve asayişlerinin sağlanma hakkına sahiptirler.
- Mültecilerin, sığındıkları ülkede konaklama ve ev kiralama hakları mevcuttur.
- Mülteciler, sığındıkları ülkede ticari eylemler ve sanatsal eylemler yapma hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, sığındıkları ülkede mahkemelere başvurma ve dava açma hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, sığındıkları ülkede bir meslek sahibi olabilme hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, vatandaşlar gibi sosyal haklara sahiptirler.
- Mülteciler, her türlü eğitim hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, göç ettikleri ülkede istedikleri bölge ve yerde yaşama hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, bir ülkeden bir başka ülkeye (mevcut ülkelerin izni ile) sığınmak amacıyla göç etme hakkına sahiptirler.
- Mülteciler, sığındıkları ülkeden geçerli bir neden olmadıkça sınır dışı edilemezler.
- Mülteciler, sığındıkları ülkeden haklı nedenler ve yasal yollarla sınır dışı edilseler bile, sınır dışı edilmeden önce temyiz etme ve dava açma gibi haklara sahiptirler.
- Mültecilerin, sınır dışı edilmeleri kesinleşmiş olsa bile, bir başka ülkeye kabul almadan sınır dışı edilemezler.
- Mülteciler, kendi şahısları için güvenlik tehdidi olan ülkelere sınır dışı edilmeme ve yollanmama hakkına sahiptirler.
- Mültecilerin, vatandaşlık alma hakları mevcuttur.

Görüldüğü üzere mültecilerin hakları neredeyse sığındıkları ülkenin vatandaşlarının sahip oldukları haklara eşit bir durumdadır. Mülteciler halihazırda kendi ülkelerinde belirli tehdit ve olumsuzluklara maruz kalmış insanlardır. Kendi anavatanlarında yaşamış oldukları olumsuzlukların ardından zoraki olarak göç etmek zorunda kalmış insanların, sığındıkları ülkede belli olumsuzluklara maruz kalmamaları için de sığındıkları mevcut ülkelerin vatandaşlarının haklarına sahip olmaları elzemdir. Yukarıdaki maddeler dışında yapılan bir başka sınıflandırmaya göre ise uluslararası kurallar çerçevesinde mültecilerin hakları temelde sosyal haklar, kültürel haklar ve sivil/politik haklar olmak üzere üç temel bölümden oluşmaktadır (Buz, 2003, s. 3).

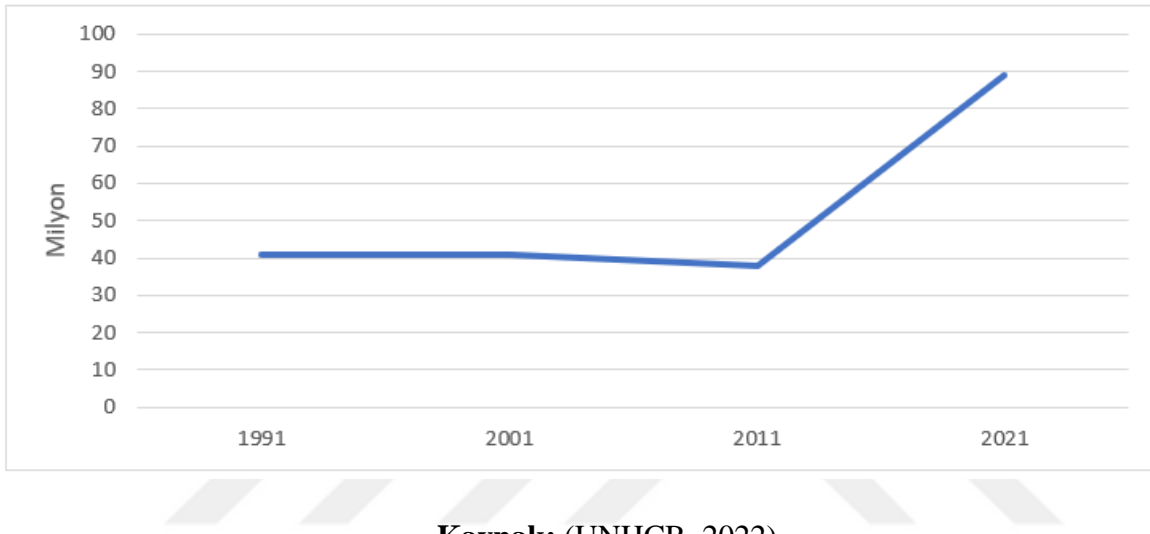
Mültecilerin hakları olduğu gibi yükümlülükleri de mevcuttur. Bu yükümlülük 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde şu şekilde geçmektedir: *“Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzeni için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır”* (Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar, 1951, s. 3). Anlaşılacağı üzere mültecilerin hakları ve yükümlülükleri birbirine eşittir. Hem yükümlülükler hem de haklar neredeyse sığındıkları ülkenin vatandaşları ile eşit bir konumdadır. Bu durum mülteciler ve vatandaşlar arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkları ve çatışmaları önleyerek hem mevcut ülkeleri hem de mültecileri korumaktadır. Zira vatandaşların neredeyse kendileri ile eşit haklara sahip olmalarına rağmen, uluslararası antlaşmalar ile hakları güvence altına alınan mültecilere karşı olumlu davranış ve düşüncelere sahip olmaları oldukça zor bir durum haline gelebilmektedir.

Mültecilerin sayısı özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren yükseliş göstermeye başlamıştır. 2. Dünya Savaşı nedeni ile hayati tehlikeyle karşı karşıya kalan inanlar, sıcak savaşın olmadığı ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. Fakat son yüzyılda mültecilerin sayısının artmasında tek etken 2. Dünya Savaşı değildir. Soğuk Savaş nedeni ile zaman zaman ortaya çıkan sıcak çatışmalar (Kore Savaşı, Vietnam Savaşı vb.) birçok insanı mülteci olarak başka ülkelere sığınmak durumunda bırakmıştır. 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile yeni ülkeler kurulmuştur. Bu kurulan ülkelerden olan Azerbaycan ve Ermenistan arasında sınır sorunları nedeniyle birçok kez sınır çatışmaları yaşanmıştır. Ermeniler, özellikle 1992 yılındaki Azeri Ermeni savaşlarında, Dağlık Karabağ bölgesi ile çevresinde yaşayan ve kendi kimliğine tehdit olarak gördüğü Azerbaycanlıları zoraki göçe tabii tutarak, bölgenin nüfus yapısını homojenleştirme politikası gütmüştür (Kurt, 2017, s. 12). İnsanları mülteci durumuna

düşürmek birçok ülke için bir dış politika aracı olmuştur. Zira mülteci konumuna düşen ve anavatanlarından göç etmek zorunda kalan insanların yaşadığı bölgeye kendi vatandaşlarını yerleştirerek; mevcut bölgeyi kendi egemenlikleri altına alabilmektedirler.

Tarihsel sürece baktığımızda mültecilerin sayısında geçmişten günümüze kadar neredeyse her yıl büyük bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum Grafik 2’de daha net bir şekilde görülmektedir.

Grafik 2: Zorunlu Olarak Göç Eden İnsan Sayısı

Kaynak: (UNHCR, 2022)

Grafik 2’yi incelediğimizde günümüzde yaklaşık 89,3 milyon insanın zorunlu olarak göç etmek durumunda kaldığını görebiliriz. Bu sayı 30 yıl öncesi ile kıyaslanınca, iki katından daha fazla olacak şekilde arttığını anlayabiliriz. Grafik 2 ile ilgili açıklamamız gereken bir başka nokta ise; 1991 yılından 2011 yılına kadar zoraki şekilde göç eden insan sayısı 40 milyon civarında seyrederken 2011 yılında bu rakam hızla artmaya başlamıştır. Bu ani artışın nedeni olarak 2011 yılında meydana gelen Arap Baharı neticesinde, baskı ve zulme uğrayan insanların ülkelerinden zorunlu olarak göç etmelerinden kaynaklandığını öne sürebiliriz. Nitekim Arap Baharının sonucunda, ülkelerini yıllarca monarşi ile yönetmiş olan devlet başkanları, sivil halk tarafından görevden alınmıştır. Fakat 2011 yılında göçün hızla artmasına sebep olan ve Arap Baharıyla ilişkili bir başka olay ise Suriye İç Savaşı’dır. Suriye’de Esad rejimini devirmek isteyen Suriyeli Arapların eylemlerine sert karşılık veren rejim güçleri ile Suriyeliler arasında hala devam eden bir savaş ortaya çıkmıştır. İç savaşa IŞİD ve PYD gibi terör örgütlerinin de katılması, bu iç savaşın daha geniş bir bölgeye yayılmasına neden

olmuştur. Bu yayılma ise Suriyeli sivillerin yaşadıkları bölgelerden göç etmesine sebep olmuştur.

2021 yılı itibariyle zorunlu olarak göç eden 89 milyon insanın 27.1 milyonu mülteci statüsündedir, 4.6'sı sığınmacı statüsündedir ve 53.2'si ise kendi ülkesinin sınırları içinde bir başka şehre veya bölgeye göç etmiştir (UNHCR, 2022). Dünyada en çok mülteci göçü veren ülkeler sırası ile; Suriye, Venezuela, Afganistan, Güney Sudan ve Myanmar olurken; en çok göç alan ülkeler ise sırası ile Türkiye, Kolombiya, Uganda, Pakistan ve Almanya'dır (UNHCR, 2022). En çok mülteci veren ülkelerin başında aktif savaş, terör örgütlerinin yoğun faaliyetleri, ekonomik kriz gibi olumsuz şartlara sahip olan ülkeler olduğunu açıklayabiliriz. En çok mülteci barındıran ülkelerin ise, genel olarak mülteci veren ülkelerle sınır komşusu olan ülkeler olduğunu da açıklayabiliriz. Almanya'nın en çok mülteci veren ülkelerle sınır komşusu olmamasına rağmen en çok mülteci kabul eden ülke olmasının nedeni ise, eski Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in mülteci yanlısı politikaları olarak açıklayabiliriz.

2.7 Göçmen

Göçmen; ülke içinde veya dışında yasal veya yasal olmayan yollar ile göç eden kişi ve kişilere denilmektedir. Göçmenler kendi istekleriyle göç etmiş olup, göç etmelerinde herhangi bir zorlayıcı bulunmayan kişilere verilen isimdir. Göçmen kavramı yurt içi ve yurt dışına nihai olarak göç eden kişilerin tamamını kapsamaktadır (Suleymanov vd., 2017, s. 232). Göçmen, genellikle ekonomik nedenlerle veya yaşadığı bölgenin sosyal yaşamının kalitesizliği nedeniyle kendi vatanını isteyerek terk edip, bir başka ülkeye yasal veya yasa dışı yollarla göç eden kişidir (Olçay, 2012, s. 232). Göçmenler, mültecilerin aksine genel anlamda hayati tehlikesi olmayan, fakat daha iyi hayat şartları arzuladıkları için göç eden insanlardır.

2.7.1 Sığınmacı

Sığınmacı kavramı göç terimleri sözlüğüne göre; kendi ülkesini güvenlik nedeni ile terk etmiş olan ve sığındığı ülkeye mültecilik başvurusunda bulunmuş olan kişi veya kişilere denilmektedir. Eğer mültecilik başvuruları kabul edilmez ise bu kişiler o ülkeyi terk etmek durumunda kalırlar (IOM, 2009, s. 74). Sığınmacı kavramı Türkiye'de, neredeyse mülteci kavramı ile aynı anlama gelmektedir. Fakat mültecilikte bir coğrafya sınırlandırılması mevcutken, sığınmacı kavramının herhangi bir coğrafi kısıtlaması yoktur. Avrupa sınırları dışında hayati tehlike nedeni ile anavatanını terk etmek zorunda kalan insanların büyük bir çoğunluğu göç ettikleri ülkede sığınmacı statüsüne sahiptirler. Bu noktada münferit yabancı

kavramına da değinmemiz gerekir ki bu kavram genel anlamıyla bir ülkeye gelen yabancı vatandaşların tümünü kapsamaktadır.

2.7.2 Geçici Koruma Statüsü

Geçici koruma statüsü ise, kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilemeyen yabancıların uluslararası koruma ihtiyacının giderilmesi için oz mler bulmak üzere geliştirilen koruma durumunu ifade etmektedir (Nurdoğan &  zt rk, 2018, s. 1166). Özellikle Suriye İç Savaşı nedeni ile Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan insanların büyük bir çoğunluğu geçici koruma statüsünde bulunmaktadır. Geçici koruma sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Bu duruma örnek olarak Vietnam Savaşı'nı verebiliriz. Vietnam'daki insan hakları ihlallerinden ve ekonomik zorluklar nedeni ile g  etmek zorunda kalan bir milyondan fazla kişiye, Kapsamlı Eylem Planı kapsamında Endonezya, Hong Kong, Filipinler, Tayland ve Malezya'da koruma sağlanması bir geçici koruma örneğidir (Ciğer, 2016, s. 65). Geçici koruma durumu, sığınmacıların sayısının yüksek olduğu ve sığınma kayıtlarının hızlı bir şekilde yapılması gereken durumlarda verilen bir statüdür.

2.7.3 şartlı Mülteci & Yabancı ve Vatansız Kişi

şartlı mülteci ise, Avrupa  lkeleri dışında yaşanan olaylar (savaş, afet vb.) nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında başka bir ülkeye göç eden yabancıya veya bu tür olaylar sonucu korku sebebiyle ülkesine dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen isimdir (Fansa, 2021, s. 298). Bu noktada da vatansız kişi ve yabancı kavramlarına değinmemiz gerekir ki vatansız kişi hiçbir ülkenin vatandaşı olmayan ve tüm ülkeler için yabancı olan kişi veya kişiler olarak açıklanırken; yabancı ise bulunduğu ülkenin vatandaşı olmayan kişi veya kişilere verilen isimdir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

3. TEORİK ÇERÇEVE

Teorik çerçeve bölümünde güç kavramı, yumuşak güç, sert güç, gücün nitel ve nicel unsurlarının yanı sıra uluslararası ilişkiler teorileri açısından güç kavramı açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1 Güç Kavramı

Uluslararası İlişkilerin en önemli kavramlarından biri olan güç en öz anlamı ile karşı tarafın üzerinde kurulmaya çalışılan etkidir. Herhangi bir ülke karşı taraf üzerinde bir etki kurabilmek için, gerekli olan askeri, ekonomik ve siyasi güç türünü kullanabilmektedir (Yegin, 2016, s. 8). Güç birçok özelliğe sahip olan ve hem insanlar hem de ülkeler tarafından kullanılan bir unsurdur. Hans Joachim Morgenthau güç kavramını çıkarlar ile açıklamaktadır. Morgenthau'ya göre uluslararası arenada tüm devletler kendi çıkarlarını ön plana almaktadır ve uluslararası politikayı algılamaya çalışan akıl ile anlaşılmayı sağlayan gerçekler uluslararası çıkarlara dayanmaktadır (Morgenthau, 1970, s. 4). Robert Dahl ise güç kavramını bir polis memurunun trafiğin olağan akışını birden tam tersi olarak değiştirebilmesi şeklinde açıklamaktadır. Bunu yetkisi olmayan bir insanın söylemesi halinde, hiçbir sürücünün o insanın isteğini yerine getirmeyeceği ve bu nedenle de gücün A kişinin B kişisine kendi istediği bir eylemi yaptırabilmesi olduğunu vurgulamıştır (Dahl, 1957, s. 202). Nye ise güç kavramını hava durumu olarak nitelendirmektedir. Daha açık bir ifade ile güç kavramını herkes konuşabilse de çok az kişi anlayabilmektedir. Çiftçilerin hava durumunu önceden tahmin etmeye çalışmaları gibi liderler ve stratejisiler de ülkeler arasında değişen güç dengelerini önceden tahmin etmeye çalışmaktadır (Nye, 1990, s. 177). Güç kavramının bir tanımını yapmamız gerekirse eğer, kişilerin veya ülkelerin kendi isteklerini bir başka ülke veya kişilere yaptırabilme yeteneği olarak adlandırılabiliriz. Fakat güç kavramının kesin bir tanımını yapamamaktayız. Zira güç hem kişilere hem de ülkelere göre değişiklik gösterebilecek bir kavramdır. Bu kavram, geçmişten günümüze kadar sosyal bilimlerin konusu olmuştur. Özellikle tarih, sosyoloji ve uluslararası ilişkiler gibi insanların ve toplumların davranışlarını inceleyen bilim dalları insanların ve toplumların güç algısını incelemiştir.

Bir kişi veya ülke için güç olarak kabul edilebilecek bir olay, bir başka ülke ya da kişiler için zayıflık olarak algılanabilmektedir. Gelişmiş ve medeni ülkelerde kadınların eğitim ve iş hayatında aktif olmaları, o ülke için bir güç ögesi sayılabilecekken; gelişmemiş ve

medeniyetin eksik olduğu ülkelerde kadınların iş ve eğitim hayatında aktif olarak var olmaları bir zayıflık göstergesi olarak görülmektedir. Orta Çağ'da güç kavramı ise toprak ve tarıma dayalı ticaret ve bu ticaretin sağlamış olduğu asker yetiştirme imkânı iken, coğrafi keşiflerin başlaması ile güç en çok sömürgeye sahip olan ülkelere ait bir kavram haline gelmiştir. Sanayi Devrimi'nin başlaması ile güç kavramının odak noktası tekrar değişerek, sanayileşmesini hızlı ve etkili bir biçimde tamamlayan ülkeleri odak noktası alan bir kavram olmuştur. Günümüzde ise güç kavramı teknoloji üretimi yapan ülkeler ve teknoloji üretimi yapabilen şirketleri bünyelerinde barındıran ülkelerin odak noktasında yer almaktadır. Güç kavramının odak noktası geçmişten günümüze kadar değişiklik göstermiş olsa bile gücün gerçek odak noktasının çağın ve dönemin mevcudiyetlerinin gerisinde kalmamak şeklinde açıklayabiliriz.

3.2 Sert Güç Kavramı

Sert güç, devletlerin arzularını elde etmek için politikalarında zoraki olarak güç kullanmalarınıdır. Sert güç; askeri müdahale, baskıcı diplomasi ve ekonomik yaptırımları kapsamaktadır. Bu gücün kullanımı için silahlı kuvvetler, ekonomik kaynaklar vb. somut kaynakların varlığı önem arz etmektedir (Yatağan, 2018, s. 73). Sert güç kavramı özellikle Niccolo Machiavelli'nin "Prens" adlı kitabında desteklenmiştir. Machiavelli bu kitabında sert gücü; *'Prens, kendi gücü ya da daha az güçlülerin desteğiyle, güçlülere kolayca boyun eğdirebilir, ülkenin her konuda tek hâkimi kalabilir. Bunda hata yapacak olan ise kazandığını çok çabuk yitirecektir ve hüküm sürdüğü sürece de bin bir çeşit güçlüklerle karşılaşacaktır.'* şeklinde açıklamaktadır (Machiavelli, 1513, s.46). Machiavelli'nin amaca ulaşabilmek için tüm yolların ve sert önlemlerin alınabileceğini yazdığı "Prens" kitabı, günümüzde var olan sert güç kavramının temellerinden biri haline gelmiştir. Ülkelerin istikrar ve güven tesisi konusunda uzun yıllar boyunca sert güç tedbirleri ile hareket ettiği bilinmektedir. Geleneksel sert güç tedbirleri özellikle askeri ve ekonomik güç ile mücadeleyi ön plana çıkarmakta ve düşmanı merkezine alan bir yaklaşım olmaktadır (Sancak & Savacı, 2021, s. 50) . Sert güç, devletlerin sahip oldukları askeri ve ekonomik gücün diğer aktörleri zorlama, tehdit etme ve caydırma gibi amaçlarla kullanmasıdır. Güvenlik bağlamında bir devlet ne kadar sert güç sahibi ise o ülkenin o kadar güvenli olacağı öne sürülmektedir (Payam, 2018, s. 17). Sert gücü ele aldığımızda karşımıza askeri güç ve ekonomik güç çıkmaktadır. Bunlara ek olarak coğrafya, bilimsel ve teknolojik kolaylıklar, nüfus gücü gibi etkenler de güç kapsamında yer

almaktadır. Ancak bu etkenler de temel olarak hem askeri yapıyı hem de ekonomik gücü etkilemektedir (Aysu, 2022, s. 8).

Geleneksel sert güç kullanımının bir ülkeye getirilmesi kısa dönem için genellikle çok büyük ve fazladır. Özellikle geçmiş zamanlarda ülkeler askeri güçleri ile ele geçirdikleri ülkelerin, yeraltı ve yer üstü kaynaklarını istedikleri gibi kullanarak büyük zenginlikler ve itibarlar kazanmıştır. Sert güç ile ülkeler, kendi vatandaşlarının ve sınırlarının güvenliğini başka hiçbir ülkeden yardım talep etmeden sağlayabilme imkanına kavuşmaktadır. Osmanlı, Roma ve Moğol imparatorluğu gibi büyük imparatorluklar, sert güç kullanımı ile mevcut sınır ve zenginliklerine sahip olabilmektedir. Osmanlı Devlet'inin 1453 yılında sert güç kullanarak İstanbul'u ele geçirmesiyle Osmanlı bir İmparatorluğa evrilmiştir. İstanbul'un surları, Osmanlı'nın top atışlarıyla yıkılarak 29 Mayıs 1954 yılında Sultan 2. Mehmet'in emri altına girmiştir (Başkan, 2014, s. 64).

Sert güç kullanımının faydalarının olduğu gibi zararları da mevcuttur. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yenilen Almanya'ya sert güç olarak Versay Antlaşması dayatılmıştır. Versay Antlaşması savaşın bütün sorumluluğunu Almanların ve müttefiklerinin üzerine doğrultmuş, Almanya'nın bütün sömürgeleri elinden alınmıştır. Almanya'nın Avrupa kıtası üzerindeki bütün sınırlarında değişikliğe gidilmiş ve yüklü bir tazminat bedeli ödemek zorunda kalmıştır (Ertan, 2016, s. 555). Versay Antlaşması'nın sert güce dayanan maddeleri nedeni ile tahkir gören Almanya ve Alman halkı, Versay Antlaşması'nın bu maddelerinden kendilerini kurtarabilecek bir çözüm aramak durumunda kalmıştır. Alman halkının içinde bulunduğu durumu iyi kavrayan Adolf Hitler ve Nazi partisi, Almanya'da iktidarı ele geçirerek, milyonlarca insanın ölümüne sebep olacak 2. Dünya Savaşı'nın temellerini atmıştır.

Sert güç ve olumsuz sonuçlarına bir başka örnek, Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna içinde bulunan Rus azınlıkları korumak için gerçekleştiği ve hala devam eden Ukrayna işgalidir. Bu işgal nedeni ile birçok ülke Rus şirketleriyle iş yapmaktan vazgeçmiş ve hatta Avrupa ülkeleri Rusya'dan doğalgaz almayı kestiği için Rus ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca Rusya'nın Ukrayna işgali nedeni ile tüm dünyada işgalci bir ülke olarak anılmaya başlanması hem kendi vatandaşlarının hem de Rus vatandaşlarının dünya genelinde olumsuz bir imaj yaratmasına neden olmuştur.

Sert güç kullanımını ekonomik yaptırımlar açısından açıklamaya çalışırsak eğer Papaz Brunson krizini örnek gösterebiliriz. Türkiye’de terör örgütü üyesi iddiası ile yargılanan ve hapis cezası alan ABD vatandaşı Andrew Craig Brunson’ın tutuklanmasına itiraz eden ABD, papazın bırakılmaması üzerine Türkiye’ye karşı çeşitli ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Bu yaptırımlar sonucu ABD hükümeti, bu durumun sorumlusu olarak gördükleri İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ve Adalet Bakanı Abdülhamit Gül’ün mal varlıklarını dondurarak Türkiye’ye yönelik çeşitli ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Uygulanan yaptırımlar ile Türk lirası; Euro ve ABD Doları cinsinden %40’a yakın bir değer kaybı yaşamıştır (Sürmen, 2019, s. 201).

Japonya 1941 yılında ABD’nin Pearl Harbor Limanı’na askerî harekât düzenlemiştir. Bu sert güç kullanımı sonucunda ABD, Japonya’ya savaş ilan etmiştir. ABD’nin 2.Dünya Savaşı’na katılması nedeni ile savaş, Japon ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. 6 Ağustos 1945’te Hiroşima’ya, iki gün sonra da Nagazaki’ye ABD tarafından atom bombası atılmasıyla mağlubiyeti kesinleşen Japonya, 14 Ağustos’ta kayıtsız şartsız teslim olmak durumunda kalmıştır (Akçadağ, 2010, s. 5). Japonya’nın ani bir karar ile ABD’ye saldırması, Japonya’nın 2. Dünya Savaşı’nı kaybetmesine sebep olmuştur. 2. Dünya Savaşı’ndan sonra ABD askerleri Japonya’ya kalıcı olarak yerleşmiştir. ABD askerlerinin Japonya’ya yerleşmesi ve askeri üsler kurması, ülke için olası bir güvenlik sorunu oluşturmuştur.

Sert gücü bir ülke başka bir ülkeye uygulayabildiği gibi terör örgütlerine de uygulamaktadır. Türkiye’nin PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütüne karşı gerçekleştirmiş olduğu askeri operasyonlar da bir ülkenin terör örgütlerine karşı sert güç kullanımınıdır. Türk güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyon sayısı 2016’da 624, 2017’de 2423, 2018’de 1314 ve 2019’da 1090 olarak kaydedilmiştir. Bu yıllarda etkisiz hale getirilen (öldürülen, yaralanan, yakalanan) terörist sayısı sırayla 3592, 3005, 174656, 1249 ve 2020’de (26 Kasım’da açıklanan veri) bu sayı 809 olmuştur (Kaya & Kodaman, 2021, s. 171). PKK’nın sivilleri ve Türkiye’nin bağımsızlığını tehdit eden terör eylemleri nedeni ile Türkiye sert güce dayanan bu askeri operasyonları başlatmak durumunda kalmıştır. Bu operasyonların arasında Türkiye sınırları içerisinde gerçekleşen operasyonlar da bulunmaktadır. Türkiye’nin PKK terör örgütü üyelerine kendi sınırları içerisinde askeri operasyonlar düzenlemesi, uluslararası kamuoyunda Türkiye’nin bir savaş bölgesi olarak algılanmasına sebep olmuştur. 2015 yılında PKK terör örgütünün ülkemizde başlattığı hendek/barikat savaşı sebebiyle Türkiye’nin

Güneydoğu illerinde yaşayan birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır (Aytaç& Sarı, 2021, s. 1020).

Sert güç kavramı geçmişten günümüze kadar olan süre içerisinde uygulayan ülkeler için kısa vadede büyük üstünlükler sağlayan bir güç türü olmuştur. Sert güç özellikle askeri alanda kısa zaman içinde ülkelerin caydırıcılıklarını kanıtlama ögesi olmuştur. Sert güç uygulayarak askeri zafer kazanan ülkeler sınırlarının ve vatandaşlarının güvenliklerini sağlayabilmiştir. İsrail, 1948 yılından itibaren kendisine komşu olan Arap ülkelere karşı izlemiş olduğu sert güç politikaları ile hem sınırlarını korumuş hem de ülke sınırlarını genişletmiştir. İsrail'in kuruluşu ve ardından Ürdün, Mısır, Suriye, Irak, Lübnan ile İsrail arasında gerçekleşen 1948 İsrail-Arap Savaşı, yüksek sayıda Filistinlinin yurtlarından edilmeleriyle sonuçlanmıştır. BM'nin 1947 tarihli taksim kararı ile İsrail'e bırakılmış olan 5.800 mil²'lik toprağı 8.000 mil²'ye yükseltmiştir (Sarıaslan, 2019, s. 5). Fakat İsrail ordusunun Filistin halkına uygulamış olduğu sert güç politikaları nedeni ile İsrail, uluslararası kamuoyunda katil devlet imajı ile algılanmaktadır. Bu olumsuz imaj durumu da uzun vadede sert güç uygulamalarının vermiş olduğu üstünlük durumunu nötrlemektedir. Ülkeler sert güç uygularken uzun vadede kendilerine gelebilecek zararları hesap ederek sert güç uygulama yolunu seçmelidir. Çünkü tersi bir durum da sert güç uygulanmasının kazanımları zarara dönüşebilme ihtimali mevcuttur.

3.3 Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç kavramı 1990 yılında Nye'in "Liderliğe Mecbur: Amerikan Gücünün Değişen Doğası" (Bound to Lead-The Changing Nature of American Power) adlı çalışması ile uluslararası ilişkiler literatürüne eklenmiştir (Yapıcı, 2015, s. 7). Yumuşak güç fiili müdahaleyle ve zorla değil isteğe dayanarak iş birliğine gidiş olup, gündemin belirlenmesinde tarafların önceliklerinin dikkate alınması ve iknadan daha öteye tarafların etkilenmesi amacıyla sunulan seçeneklere yönlendirilmesidir (Karagül, 2013, s. 82). Nye'a göre, sert güç diğer devletlerin davranışını havuç ve sopayla değiştirme yönüyle kendisini açıklarken; yumuşak güç, diğer devletlerin bir devleti kendi iradesiyle izlemesi ile gücün dolaylı nüfuz etmesi anlamında sert güce bir alternatif oluşturma yönüyle kendisini açıklamaktadır (Sümer, 2020, s. 1144). Yumuşak güç, istediğini kaba kuvvet uygulamadan veya para kullanmadan kendi yanına çekebilme yeteneğidir. Yumuşak güç bir ülkenin hem sahip olduğu değerlerin albenisine hem de diğerlerinin arzularını etkileme ve biçimlendirebilme becerisine

dayanmaktadır (Kömür, 2020, s. 99). Yumuşak güçle muhatap arasındaki ilişki, çocuklarla ebeveynler arasındaki ilişkiye benzetilmiştir. Aileler çocuklara elindeki imkânlar ve sahip oldukları güç ile yaptırmak istediklerini yaptırabilmektedir ki bu sert güce eşit olan bir durumdur. Ebeveynler, belirli değerleri aşılama yöntemlerini kullanarak çocuklarının yapmasını istedikleri davranışı yönlendirebilmektedir (M. Arslan, 2019, s. 18). Yumuşak güç kavramının ilk olarak ne zaman ortaya çıktığına dair kesin bilgilere ulaşılamamış olursa da, literatürde devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte yumuşak güç uygulamalarının da görülmeye başlandığı kabul edilmektedir (Gürel, 2022, s.3). Yumuşak gücün önemi ise günümüzde daha da belirginleşmiştir. Küreselleşen dünyada süper güç statüsü, kaynakları elde etmek veya savaşları kazanmaktan farklı olarak diğer insanların ruhlarını, akıllarını kazanmak ile de ilgilidir. Başka bir ifade ile süper güç konumu, öncelikle yumuşak güce dayanmaktadır (Doubare, 2021, s. 7). Yumuşak güç, başkalarının arzularını yapmalarını sağlama yeteneğidir. Bu durum, yumuşak gücün, bir devletin zorlamadan ziyade cazibe yoluyla istenen hedefi gerçekleştirme yeteneği olduğu anlamına gelmektedir (Smith, 2019, s. 10). Yumuşak gücün genel bir tanımını yapmamız gerekirse eğer, bir ülkenin bir başka ülkeye kendi arzularını yaptırabilmek için askeri operasyonlar, ekonomik yaptırımlar ve baskıcı diplomasi haricinde daha ılımlı alternatifler kullanabilmesi olarak açıklayabiliriz. Bu ılımlı alternatifler sert güç yöntemlerinin aksine bir ülkeye kısa vadede üstün başarılar sağlamasa bile, uzun vadede sağlamış olduğu getiriler ile en az sert güç öğeleri kadar önemlidir. Ayrıca sert güç öğeleri kadar büyük riskler de bünyesinde barındırmamaktadır. Yumuşak gücün uygulama araçları temel olarak, devlet kurumları, hükümet dışı kurumlar (değişim faaliyetleri ve eğitim programları, spor faaliyetleri, sanat faaliyetleri, ekonomik faaliyetler), iletişim teknolojileri, medya, iletişim ve uluslararası yayıncılık şeklinde sıralanabilir (Yıldırım, 2021, s. 19). Sert güçte uygulama odakları askeri operasyon, ekonomik yaptırımlar ve baskıcı diplomasi yollarından oluşurken; yumuşak güçte uygulama araçları daha çok kültürel faaliyetler, sinema, sosyal medya, müzik, spor, resim ve sanat faaliyetlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2: Yumuşak Güç ve Sert Güç Arasındaki Farklar

Yumuşak Güç	Sert Güç
İdeolojiktir ve İkna yoluna dayanır.	Zorlamayla ilgilidir.
İmaj ve Semboller ön plandadır.	Stratejik Politikalar ön plandadır.
Kültürel Değerler öne çıkmaktadır.	Ekonomik ve askeri unsurlar ön plandadır.
Kontrol içeridedir.	Dışarıdan kontrol mevcuttur.
Prestij ve Saygınlık mevcuttur.	İstihbarata dayalıdır.
Temel odağı toplumlardır.	Temel odağı devletlerdir.
Dolaylı kullanım mevcuttur.	Doğrudan kullanım mevcuttur.

Kaynak: (Erçandırılı, 2009, s. 36)

Yukarıda bulunan Tablo 2’de sert ve yumuşak güç arasındaki farklar açıklanmıştır. Tablo 2’ye göre sert güç daha çok uygulayan kişi ya da kuruma odaklanırken; yumuşak gücün odağının uygulanmaya çalışılan kişiler ya da topluluklar olduğu açıkça görülmektedir. Bu durum yumuşak güç uygulamalarının varacağı yerin önceden tahmin edilemeyeşine neden olmaktadır. Sert güç kullanımının dezavantajı ani imaj kaybı iken, yumuşak güç kullanımının dezavantajı da kontrolün yumuşak güç uygulayıcı kurum ya da ülkeler de olmamasıdır. Bu durum yumuşak güç kavramını sert güç kavramı kadar kullanışlı ve etkili olmaktan uzaklaştırmaktadır. Özellikle ülkeler bazı hassas konularda (ABD’nin 11 Eylül saldırılarından sonra Ortadoğu’da uygulamış olduğu sert güç politikaları gibi) yumuşak gücün risksiz getirilerini yok sayarak, sadece kendi kontrollerinde olan ve daha kesin sonuç alabileceklerini düşündükleri sert güç uygulamalarına yönelebilmektedir.

Uluslararası tahakküm olarak hegemonya, Uluslararası İlişkiler, dünya siyaseti ve Uluslararası Politik Ekonominin realist geleneğinde hegemonya, etkin tahakküm ya da “hegemonizm” tarafından desteklenen egemenlik olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle soğuk savaş sırasında SSCB, Komünist ülkeler üzerinde, ABD ise kapitalist dünya üzerinde hegemonya kurmaktaydı (Robinson, 2002, s. 126). SSCB’nin komünist rejimle yönetilen ülkelerden biri olan Küba üzerinde kurduğu isteğe bağlı tahakküm dünya genelinde bir krize sebebiyet vermiştir.

Küba Füze Krizi; SSCB’nin 1962 yılının Ekim ayında Küba’ya Türkiye’deki Jüpiter füzeleri gibi orta menzilli Sovyet füzelerini konuşlandırılmasının ABD tarafından belirlenmesi ile başlamıştır. Füzelerin ateşleme sistemlerini adaya taşıyan SSCB gemilerini engellemek için

ABD, 22 Ekim 1962 tarihinde abluka uygulamasına başlamıştır (Alkan, 2021, s. 679). Küba Füze Krizi nedeni ile dünya büyük bir nükleer savaş tehlikesi yaşamıştır. Hem ABD hem de SSCB nükleer savaşların sonucunda bir kazanan taraf olmayacağını anladıkları zaman, Soğuk Savaş döneminde üstünlük kurabilmek için başka yollar aramıştır. Bu yollar nükleer silah kullanımına dayalı sert güç uygulamaları yerine imaja bağlı yumuşak güç uygulamaları olmuştur.

1961 Küba Füze Krizi'nin ardından tüm dünyada imaj kazanabilmek için ABD, sinema sektörünü öne çıkaran bir politika uygulamıştır. Hollywood'da Soğuk Savaş sırasında yayımlanan filmler, ABD'nin o yıllardaki dış politikaları ve işgallerini tüm dünyaya haklı göstermek için çekilmiştir. Bu filmler ve konularını örnek vermemiz gerekirse eğer 1987 yılında vizyona giren ve başrollerinde Adam Baldwin ve R. Lee Ermey'in oynadığı "Full Metal Jacket" filmi açıklayabiliriz. ABD askerlerinin eğitimi ve Vietnam Savaşı'nı konu alan bu filmde, Amerika'nın ideolojik ve dini değerlerine karşı olanların düşman ilan edildiği görülmektedir. Daha açık bir ifade ile filmde bulunan komutan karakteri; askerlere görevlerini Hristiyanlığa hizmet olarak görmeleri gerektiğini ve Hz. İsa ile birlikte mücadele edecekleri, özgür dünyanın Komünizme son vereceği, bunun için yiğitçe mücadele etmeleri gerektiğini anlatmaktadır (Pınar, 2021, s. 65). Filmde yer alan bu söylemler de ABD ordusunun propagandasını yapmak amacıyla özellikle oluşturulmuştur ki ABD'nin hem kendi içerisinde hem de ülke dışında yer alan müttefik ve düşman ülkelere, kendi ordusunun dünyanın jandarmalığını kutsal bir çerçevede ve amaçla yaptığını anlatmak amacıyla çekilmiş bir filmidir.

ABD'nin Hollywood aracılığı ile yumuşak güç uygulamalarının sonucunda vizyona giren film serilerinden ikisi de Rocky ve Rambo filmleridir. Rambo serisinin üçüncü filminde SSCB'nin Afganistan'ı işgali konu edilmektedir. Film boyunca Sovyetlerin Afganistan'ı işgali üzerinden Sovyetler Birliği ve Komünizm karşıtı propagandalar yapılmaya çalışılmıştır. Rocky filmi ise Soğuk Savaş'ın en yoğun olduğu yıllarda çekilmiş bir seridir. Filme konu olan ABD'li boksör Rocky'nin Rus rakibi ile olan mücadelesi, sinema salonlarında ABD ve SSCB arasında geçen Soğuk Savaş'ın ABD yanlısı ve taraflı olarak aktarımı olmuştur. ABD bu filmler ile dış politikada uygulamış olduğu askeri operasyonları hem müttefiklerine hem de düşmanlarına karşı belirli bir seviyeye kadar kabul ettirebilmiştir.

Yumuşak güç unsuruna bir başka örnek olarak turizmi verebiliriz. Yüksek sayıda turist ağırlayan ülkeler kendi kültürlerini ve doğal güzelliklerini yabancı ülkelerin vatandaşlarına

göstererek birçok farklı ülkenin sempatisini kazanmaktadır. Başka ülkelere turist olarak giden insanlar, gittikleri ülkelerde hoşnut kaldıkları müddetçe o ülke hakkında olumlu düşüncelere sahip olmaktadır. Turistlerin bu olumlu düşünceleri kendi ülkeleri ve vatandaşları ile paylaşması da ziyaret edilen ülkenin imajını uluslararası arenada olumlu bir konuma getirmektedir. Bunun dışında bir ülke, bir başka ülkedeki turizm faaliyetlerine destek vererek o ülke üzerinde yumuşak gücünü artırmaya çalışabilir. Türkiye bu kapsamda Özbekistan'da turizm altyapısının geliştirilmesi amacıyla ortak projeler ve programlar gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Semerkant Afrasiyab Oteli projesi ile Buhara'daki Buhara Palace Oteli projeleri Türkiye'nin turizme dayalı olarak Özbekistan üzerinde kurmuş olduğu yumuşak güç uygulamalarına örnektir (Güleç, 2020, s. 298).

Başka bir yumuşak güç unsuru ise ideolojidir. İdeolojiler aracılığı ile ülkeler kendi içlerinde bulunan farklı etnik yapıları kontrol altında tutabilmektedir. İdeolojiyi paylaşan insanlar için oluşan aidiyet duygusu, belli bir ülkenin vatandaşları arasında iç huzura yol açacağı için onların ülke hedefleri ve amaçları yüksek oranda duygusallık içerecektir. İnsan doğası sonucunda, duygusallık söz konusu olduğunda ideolojiyi benimsemek çok daha rahattır (Eryılmaz, 2018, s. 59). İdeoloji bir din ya da düşünce üzerine olabileceği gibi, milli değerler üzerine kurulu olarak da gerçekleşebilir. İdeolojinin birden fazla çeşidi ve yönü olması, ideolojiyi etkili bir yumuşak güç unsuru haline getirmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu yıllarca sahip olduğu halifelik makamı ve unvanı ile dünyanın dört bir yanındaki Müslümanların desteğine sahip olmuştur. Dine bağlı ideoloji ile Cihat gücüne sahip olan Osmanlı İmparatorluğu, sahip olduğu bu güçle çöküşüne yakın olan dönemeler de kendine müttefikler bulabilmiştir. Hatta Osmanlı İmparatorluğu halifelik makamının vermiş olduğu güç ile yıkılış sürecini yavaşlatabilmiştir.

Kuruluşunun ardından komşu ülkelere Komünizm ihraç etmeye çalışan SSCB, kendi güç alanını da genişletmek istemiştir. Türkiye'nin vermiş olduğu Kurtuluş Savaşı esnasında SSCB'nin, Türkiye'ye yapmış olduğu yardımların nedeni Komünizm ideolojisini Türkiye'ye de dayatarak güç alanını genişletebilmektir. Fakat Türkiye kurulduktan sonra Komünizmi benimsememiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB'nin Boğazlara yönelik istekleri nedeniyle Türkiye, Komünizm'den uzaklaşmıştır. SSCB kendisine komşu olan birçok ülkeye Komünizm dayatmayı başarmış olsa da Türkiye'ye herhangi bir ideolojik baskı uygulayamamıştır.

İdeolojiye bağılı yumuşak gücü 2. Dünya Savaşı sırasında Naziler de uygulamaya çalışmıştır. Daha açık bir ifade le Naziler hem askeri operasyonlarla güç alanlarını çoğaltmaya çalışmış hem de başka ülkelere milliyetçilik ve ırkçılık gibi ideolojiler aşılacak istemiştir. Birçok Avrupa ülkesinde Nazilerin ideolojilerini benimseyen insan olmuştur. Bu insanlar nedeni ile Almanya'nın Avrupa'yı işgali daha da kolaylaşmıştır. Bu insanlar kendi ülkelerinde Nazilerin propagandasını yapmıştır ki özellikle Ukrayna'yı etkisi altına alan Naziler, Ukraynalı milliyetçileri kendi çıkarları doğrultusunda etkilemiştir. Ukraynalı milliyetçiler Hitler'in Almanya'sını, Sovyetler Birliği ve Polonya ile mücadelede doğal bir müttefik olarak kabul etmiştir. Adolf Hitler'in kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek özgür bir Ukrayna doğmasına yardımcı olacağına da inanmıştır (Klopova, 2018, s. 61). Fakat Naziler'in, Ukraynalı milliyetçilerin bu isteğini gerçekleştirmek gibi bir amaçları olmamıştır. Naziler için Ukrayna toprakları kendi topraklarına katacakları ve egemenlik kuracakları bir başka ülkenin topraklarından farksız bir konumda değildir.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak kamu diplomasisi de önemli bir yumuşak güç unsurudur. Edmund Gullion kamu diplomasisini, kamuoyu hareketlerinin dış politika yaratılışına ve yürütümüne etkisi, geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkilerin farklı boyutlarını kapsaması olarak açıklamaktadır (Köksoy, 2015, s. 44). Soğuk Savaş döneminde nükleer silahların dünya halklarını tehdit altına aldığı bir ortamda, kamu diplomasisi belirginleşmeye başlamıştır. Bu dönemde başta süper güçler olmak üzere birçok devlet, uluslararası amaçlarına ulaşmak için dış kamuoyunun desteğini almak amacıyla kamu diplomasisi kampanyaları oluşturmuştur (Ünal, 2016, s. 155).

Başka bir yumuşak güç unsuru olarak uluslararası spor faaliyetlerini örnek olarak verebiliriz. Her dört yılda bir defa düzenlenen dünya futbol turnuvası, turnuva da başarı gösteren ülkelere büyük bir prestij ve reklam geliri getirmektedir. Dünya futbol turnuvası ayrıca, başarı kazanan ülkelerin aksine, turnuvaya katılmamasına rağmen turnuvanın düzenlendiği ülkelere de büyük imaj ve prestij sağlamaktadır. Birçok ülke dünya kupasının kendi ülkelerinde düzenlenmesi için uygun hazırlıklar yapmaktadır. Bu hazırlıklar genel olarak; stadyum inşa etmek, dünya kupası için gelecek olan turistlerin güvenliğini sağlayabilmek, ülkeye gelecek olan turistler için otel ve restoran inşa etmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bir başka prestij ve imaj getirici spor organizasyonu ise Olimpiyatlardır. Olimpiyatlar birçok ülkeden sporcunun, birçok farklı branşta düzenlenen spor müsabakalarında gerçekleştirilen yarışmalardır. Geçmiş

antik Yunana kadar uzanan olimpiyatlar, düzenlenen ülkeye büyük bir imaj ve prestij sağladığı gibi büyük bir turizm geliri de getirmektedir. Olimpiyatlar ve dünya kupası gibi uluslararası spor faaliyetlerinin kendi topraklarında düzenlenen ülkeler, bu tarz büyük faaliyetleri gerçekleştirebilecek altyapıya sahip olduklarını tüm dünyaya göstermiş olmaktadır. Bu durum ülkelerin dış yatırımcılar için uygun olduğunun da bir kanıtıdır.

Kültür, yüzyıllar içinde şekillen ve toplumdan topluma değişiklik gösterebilen bir olgudur. Toplumların yüzlerce yıllık davranışları, yaşantıları, inançları ve düşünceleri kültür kavramını oluşturmaktadır. Bu nedenle de kültür, toplumları doğrudan etkisi altına alabilmektedir. Bu durum ise kültürü bir yumuşak güç unsuru haline getirmektedir. İngiltere, kültüre dayanan yumuşak güce sahip olan ülkeler arasından örnek verebileceğimiz önemli bir ülkedir. 19.yy'nin başlarından itibaren birçok ülkeyi sömürgesi yapmış olan İngiltere, o ülkelere kendi kültürünü de yaymıştır. Bu durum İngiltere'nin kendisinden çok daha farklı kültüre sahip olan topluluklar ile bağ kurmasına ve kolonilerini daha kolay bir şekilde kontrol etmesine neden olmuştur. İngiltere'nin bu kültürel hegemonyası, sömürgelerini kaybettikten sonra dahi bitmemiştir. Günümüzde İngiltere'nin kültürel hegemonyası hala devam etmektedir. Kuruluş yılı 1931 olan İngiliz Milletler Cemiyetinin üyelerinin büyük kısmı İngiltere sömürsü ya da eyaleti konumunda olan bağımsız ülkelere oluşmuştur. Ortak dil, tarih ve kültür ile uluslararası bir birlik oluşturulmaya çalışılmıştır (A. Turan & Yücedağ, 2019, s. 37). Birçok ülke İngiliz Milletler Topluluğuna üyedir ve İngiltere Kralını kendi kralları olarak kabul etmektedir. İngiltere, yüzyıllar boyunca süren kültürel hegemonyası nedeni ile birçok ülkenin üzerinde yumuşak güce sahip olmaktadır. Kendisine bağlı olan ülkelere kültür aracılığı ile nüfus ederek hem o ülkenin dış işlerine hem de iç işlerine müdahil olabilmekte ve ülkeyi istediği şekilde yönlendirebilmektedir.

Uluslararası antlaşmaların bir ülke sınırları içerisinde imzalanmış olması da bir ülkeye yumuşak güç sağlayan unsurlardan biri olmaktadır. Örneğin G7, G20 ve NATO gibi uluslararası kuruluşların toplantılarının düzenlenmiş olduğu ülkelere yumuşak güç sahibi olabilmektedir.

Teknolojik gelişmeler de bir yumuşak güç unsuru olarak örnek verilebilir. Özellikle Soğuk Savaş yıllarında, ABD ve SSCB arasında, Ay ve Uzay ile ilgili birçok teknolojik gelişme gerçekleşmiştir. Her iki ülke de Ay'a çıkmak, Uzay'a Astronot yollamak ve gezegenlere mekik indirmek gibi teknolojik faaliyetler de bulunmuştur. Bu teknolojik faaliyetlerin asıl

amacı; yaşadığımız evren hakkında bilgi edinmekten ziyade teknolojik gelişmeler ile tüm dünyada olumlu bir prestij ve imaj oluşturabilmektir.

Aşağıda bulunan Tablo 3'te 2019 yılında en çok yumuşak güce sahip olan ilk otuz ülke listelenmiştir. Listenin ilk beş sırasında yer alan ülkelerin sırası ile; Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, İsveç ve ABD olduğu görülmektedir. Bu beş ülkenin yumuşak güç açısından ilk sıralarda yer almalarının nedenleri; ülkelerinde yaşayan tüm vatandaşların kişisel haklarına göstermiş oldukları saygı ve ülke vatandaşlarına sağlamış oldukları özgür düşünce ortamından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra bu beş ülke, birçok uluslararası organizasyona ev sahipliği yapmıştır. Listenin sonlarını incelediğimizde ise yirmi 27. sırada Çin'i ve 30. sırada ise Rusya'yı görmekteyiz. Bu ülkelerin dünyanın sayılı ekonomileri arasında olmalarına rağmen, yumuşak güç açısından listenin sonlarında yer almalarının belirli nedenleri mevcuttur. Bu nedenler ise ülkelerin son yıllarda gerçekleştirmiş oldukları sert güç uygulamalarına bağlı olan ancak demokratik olmayan davranışlardan kaynaklanmaktadır. Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı işgali, Çin'in Doğu Türkistan'da Uygur Türklerine yapmış olduğu insan hakları ihlalleri bu ülkelerin yumuşak güç listesinin sonunda yer almalarına sebep olmuştur. Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere bir ülkenin yumuşak güce sahip olabilmesi için demokratik olmayan uygulamalardan uzaklaşp, demokratik eylem ve uygulamalar gerçekleştirmesi ya da en azından demokratik bir görünüme sahip olması gerekmektedir.

Tablo 3: 2019 Yılına Ait Yumuşak Güç Endeksi

1	Fransa	16	Avusturya
2	Birleşik Krallık	17	Yeni Zelanda
3	Almanya	18	Belçika
4	İsveç	19	Güney Kore
5	ABD	20	İrlanda
6	İsviçre	21	Singapur
7	Kanada	22	Portekiz
8	Japonya	23	Polonya
9	Avustralya	24	Çekya
10	Hollanda	25	Yunanistan
11	İtalya	26	Brezilya
12	Norveç	27	Çin
13	İspanya	28	Macaristan
14	Danimarka	29	Türkiye
15	Finlandiya	30	Rusya

Kaynak: (Mcclory, 2019, s. 40)

3.4 Akıllı Güç

Akıllı güç kavramı hem sert güç kavramından hem de yumuşak güç kavramından farklıdır. Akıllı güç kavramı, sert güç ve yumuşak güç kavramlarının bir birleşimi konumundaki güç kavramıdır (Acar, 2020, s. 248). Akıllı güç koşullara göre sert ve yumuşak güç kullanılması anlamına da gelebilmektedir. Akıllı güç, sert gücün gerekli olduğu düşüncesi ile ortaya çıkar ki bir ülke milli çıkarlarını gerçekleştirebilmesi için hem sert gücü hem de yumuşak gücü etkili bir biçimde kullanmalıdır (Avar, 2020, s. 205). Güç kavramı bazı ülkelere yeteneklerini veren ve ülkelerin elinde bulunan ilgili unsurların “akıllı” bir karışımıdır. İçinde bulunduğumuz bilgi döneminde, asıl önemli olan akıllı gücü doğru şekilde kullanmaktır (Kiliptari, 2013, s. 97). Pek çok yazarın ortak düşüncesi gibi yumuşak ve sert güç arasında kurulması gereken optimal bir denge mevcuttur. Sert gücün sert ve yumuşak gücü birleştirme yeteneği akıllı güç olarak da adlandırılır (Yılmaz, 2011, s. 34). Akıllı güç siyasi duruma göre; sert ve yumuşak gücün birini değil, her ikisini de tam anlamıyla kullanmaktır. Bu yöntem güç dengesinin oluşmasına yardımcı olmaktadır ve sert gücün yoğun kullanımının önüne geçen yumuşak güç uygulamalarını içermektedir (Madına, 2021, s. 13).

Akıllı güç kavramı ABD tarafından ilk kez 2007 yılında kullanılmış bir kavramdır. ABD, askeri ve ekonomik gücünün etkisiyle bazı başarımlar elde etmiş olsa bile George W. Bush döneminde gerçekleşen başarısızlıklar ve sonuçsuz kalan projeler, sert gücün tek başına yeterli olamayacağını açıkça ortaya koymuştur (Ertuğral, 2013, s. 16). Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, ABD'nin Ortadoğu coğrafyasında uygulamış olduğu sert güç politikaları, ABD'nin dünya kamuoyunda işgalci bir ülke imajına sahip olmasına sebep olmuştur. ABD bu işgalci imajı silebilmek için yeni stratejiler üretmeye çalışmıştır. CSIS isimli düşünce kuruluşunda çalışan, J. Nye ve Richard Armitage tarafından hazırlanan ve içinde ABD Başkanı'na strateji önerilerinin yer aldığı rapor önemlidir. Çünkü “Daha Akıllı ve Daha Güvenli Amerika İçin Akıllı Güç” isimli bu raporda akıllı güç kavramının teorik altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır (Özen, 2019, s. 39).

Raporda akıllı güç kavramı şu şekilde açıklanmaktadır; *“Akıllı güç ne sert ne de yumuşak; her ikisinin de ustalıklı birleşimidir. Akıllı güç hem zor hem de yumuşak güç kullanarak Amerikan hedeflerine ulaşmak için bütünleşmiş bir strateji, kaynak tabanı ve araç kiti geliştirmek anlamına gelir. Güçlü bir ordunun gereğini vurgulayan, ancak Amerikan nüfuzunu artırmak ve Amerikan eyleminin meşruluğunu oluşturmak için her düzeyde*

ittifaklar, ortaklıklar ve kurumlara da büyük yatırımlar yapan bir yaklaşımdır. Amerika'nın ezici gücünü dünyanın diğer ilgi alanları ve değerleriyle birleştirmesine yardımcı olduğu için, küresel iyiliği sağlamak bu çabanın merkezinde yer alır'' (Nye & Armitage, 2007, s. 7). Bu tanımdan anlaşılacağı gibi akıllı güç kavramının yaratılmasındaki asıl amaç; sert güç uygulamalarının getirmiş olduğu dezavantajları, yumuşak güç kavramının araçlarını kullanarak ortadan kaldırmaktır. Zira sert güç uygulamaları kısa vadede ABD'ye istediği kazançları sağlamış olsa bile uzun vadede getirmiş olduğu imaj kaybı sebebi ile ABD tarafından akıllı güç kavramının yaratılmasına neden olmuştur. Bu raporun hazırlandığı yıl olan 2007 yılının mevcut Başkan Goerge Bush'un son dönemine ve yeni seçilecek olan ABD Başkanı Barack Obama'nın ilk dönemine gelmesi, ABD'nin Bush dönemi politikalarını değiştirmek ve yenilemek istediği anlamına gelmektedir.

Raporda akıllı güç stratejileri başlığı altında beş ayrı kısım bulunmaktadır. İlk kısım; İttifaklar, Ortaklıklar ve Kurumlardır. İkinci kısım; Küresel Kalkınma, Üçüncü kısım; Kamu Diplomasisi, Dördüncü kısım; Ekonomik Entegrasyon, Beşinci kısım ise; Teknoloji ve İnovasyon başlığından oluşmaktadır. Raporun son kısmında ise hükümete duyulan güveni geri getirme bölümü yer almaktadır(Nye & Armitage, 2007, s. 1).

İlk kısım olan İttifaklar, Ortaklıklar ve Kurumlar başlığını özetlememiz gerekirse; son elli yılda kurulan ittifakların ABD'nin gücünü artırdığı ve ABD'yi koruduğu açıklamaktadır. ABD'nin, NATO'nun Afganistan'da yapmış olduğu uygulamalar için Avrupa'nın desteğini alması gerektiğini de vurgulamaktadır. Kısaca ABD yaptığı askeri operasyonları tek taraflı olarak sürdürmemeli ve ittifak kurmuş olduğu ülkeler ile kuruluşların onayını da alarak askeri operasyonlarını gerçekleştirmelidir. ABD'nin 11 Eylül saldırıları ardından terörizme açtığı savaşta, yapmış olduğu uygulamalar (işkence, haksız gözaltı vb.) dünya üzerinde bir çifte standart algısı yaratmıştır. Özellikle Abu Gharib'de tutuklulara yapılan bazı uygulamalar ABD'nin dünya üzerinde olumsuz bir imaja sahip olmasına sebep olmuştur (Nye & Armitage, 2007, s. 33).

İkinci kısım olan küresel kalkınmada ise, kamu sağlığı ve ABD'nin yapmış olduğu uluslararası yardımların önemi açıklanmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin Avrupa'yı yeniden inşa etmek için yapmış olduğu Marshall Planı'nın etkileri de bu kısımda ele alınmıştır. Ayrıca Bush döneminde AIDS, sıtma ve tüberküloz gibi hastalıklar ile

mücadele etmek amacıyla, harcanan paralara ve 136 ayrı ülkeye yardım yapıldığı açıklanmıştır (Nye & Armitage, 2007, s. 38).

Kamu diplomasisi başlığında ise, etkili bir kamu diplomasisinin ABD'nin en etkili nüfus aracı olduğu belirtilmiştir. Çünkü kamu diplomasisinde devletlerle değil, insanlarla iletişim kurulmaktadır. Bu başlığa göre devletler kamu diplomasisini bir propaganda aracı olarak kullanmaktadır (Nye & Armitage, 2007, s. 47). Kamu diplomasisi ile ilgili açıklanması gereken önemli unsur ise eğitimidir. ABD kamu diplomasisini daha etkili kullanmak için kendi içerisine daha çok uluslararası öğrenci kabul etmelidir. Fullbright Burs programı ile ABD'ye gelen öğrenci sayısı kongre tarafından artırılmalıdır (Nye & Armitage, 2007, s. 51).

Ekonomik entegrasyon bölümünde ise, ABD'nin güçlü ekonomisi ve ülke için uluslararası ticaretin önemi açıklanmıştır. Bu bölüme göre ABD'nin gelişmekte olan ülkelere serbest piyasa erişimi sunması gerekmektedir. Bu durum ABD'nin ekonomi aracılığı ile gelişmekte olan ülkeler üzerinde güç sahibi olmasına neden olacaktır. ABD'nin uluslararası imajını koruyabilmek için ABD'li özel sektör firmalarının çalıştırmış oldukları yabancı işçilerin, en az ABD'li işçilerin sahip olduğu haklar kadar hakka sahip olması gerekmektedir (Nye & Armitage, 2007, s. 56).

Teknoloji ve İnovasyon bölümünde ise, enerji güvenliğinin önemi ve iklim değişikliğinin etkileri kısaca açıklanmıştır. İklim değişikliği ve enerji güvenliğine akıllı güç kapsamında çözüm üretebilmek için ABD'nin İnovasyonu kullanması gerektiği, raporun mevcut bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bunun için yeni seçilecek olan ABD başkanının; hükümet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile çalışarak enerji güvenliği ve iklim sorunlarına çözüm üretmesi gerektiği de raporda önerilmektedir. ABD'nin temiz enerji konusunda küresel çalışmalar yapması gerektiği raporda yer alan başka bir husustur (Nye & Armitage, 2007, s. 58).

Hükümete duyulan güveni geri getirme başlığında ise, akıllı güç stratejilerinin başarılı bir şekilde uygulanmasının hükümete bağlı olduğu açıklanmıştır. Yumuşak güç unsurlarını özel sektör ve sivil toplum kuruluşları üzerinde kullanmayı öğrenmesi, raporda yeni kurulacak olan ABD hükümetine önerilmiştir. Bu öneriye göre; akıllı güç kavramının önemi yumuşak güç kavramından gelmektedir. Hükümete duyulan güveni geri getirme bölümünde bulunan bir başka önemli öneri ise, diplomasi ve kamu diplomasisini birleştirme hususudur. Bu birleşim ile

kamu diplomasinin ve diplomasinin avantajlı tarafları bir bütün halini gelerek, hükümete duyulan güveni tesis etmeye yardımcı olacaktır (Nye & Armitage, 2007, s. 61) .

3.5 Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı

Güç kavramı, Realist teorinin odak noktalarından biridir. Klasik Realizmin kurucularından Thomas Hobbes'a göre doğal güç, insanoğlunun vücudundan ya da aklından kaynaklanmaktadır. Beden ve akıl insana beceri, iyi bir form, asalet, sağduyu kazandırmakta ve bu durum da insana daha fazla güç sağlamaktadır (A. Güner, 2020, s. 183). Realizm, uluslararası ilişkileri ulusal çıkarlarını en yüksek seviyeye çıkarmaya çalışan devletler arasındaki güç çatışması olarak açıklanmaktadır. Devletler çıkarlarını koruyabilmek için zaman zaman ittifaklar oluştursalar bile, kendi şahsi çıkarları her zaman kurdukları ittifaklardan daha önce gelmektedir (Keyik & Erol, 2019, s. 26-27). Machiavelli ve Hobbes'un düşüncelerine göre Realizm, uluslararası siyaseti gerçekçi karar veren bütüncül yapılar olarak kabul etmekte ve büyük ulus devletler arası karşılıklı ilişki süreci olarak görmektedir. Realizme göre, uluslararası politikanın özü güç ve çıkar mücadelesidir. Bu nedenle savaş kaçınılmazdır (Arı, 2014, s. 4). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası ilişkiler disiplini etkileyen ve Realizmin önemli bir yazarı olan Morgenthau, insan davranışlarının ve devletlerin davranışlarının açıklanmasında, güç sahibi olmak için yapılan çatışmaların önemini vurgulamıştır. Morgenthau'nun açıklamasıyla güç; *"diğer insanların hareketleri üzerinde aradığımız etkiyi yaratma imkân ve yeteneği"* olarak tanımlanmaktadır (İnce, 2014, s. 58). Kalevi Jaakko Holsti ise gücü; *"bir ülkenin imkanlarını ve yeteneklerini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi çeşitli stratejiler aracılığıyla kullanarak karşı tarafın hareketlerini kendi istekleri için yönlendirme kapasitesi"* olarak tanımlamıştır. Bu noktada kavramı kapasite ile ilişkilendirmiş ve böylelikle kavramın sahip olma yönünü açıklamıştır (Toprak, 2016, s. 7). Realizm'de güç sadece tek bir ülkenin çıkarlarını korumaya odaklandığı için "tek taraflı" olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca gücün istenilen hedeflere ulaşmak için kullanılan bir araç olduğu da kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütlerin güç kavramı açısından Realist teoride aktör olarak bir statüleri bulunmamaktadır. Realizm'de gücün aktörleri, gücü kendi çıkarları için kullanan ülkelerdir. Ayrıca gücün paylaşımı gibi bir durum söz konusu değildir. Bu teoride gücün amacı, sadece tek bir ülkenin isteklerinin ve çıkarlarının gerçekleşmesidir.

İdealist teori Birinci Dünya Savaşı'nın ardından doğmuş bir teoridir. Birinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri sebebiyle devletlerin uluslararası arenada tek aktör olamayacakları, devletlerin üzerinde uluslararası örgütlerin ve kuralların olması gerektiği de öne sürülmüştür. İdealizm, uluslararası siyasette gücü tamamen açıkta bırakırken, savaşların tüm ülkeleri kapsayan savaş yasalarına uyularak gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Güç kullanımı sadece belirli mağduriyetlerin giderilmesi için veya yardıma muhtaç insanların ve ülkelerin güvenliğinin sağlanması amacıyla sınırlandırılmıştır (Dinçer, 2004, s. 49). İdealistlere göre, uluslararası ilişkiler gücün ve egemenlik kavramının etkisinde gelişmektedir ve bunun doğal sonucu da uluslararası sistemin istikrarsızlaşması ve anarşinin hüküm sürmesi olmuştur. İdealistlere göre, insan doğası özünde iyidir. Uygun uluslararası şartlar sağlandığında iş birliğine dayalı uluslararası sistemin temeli atılmalıdır (Özmen, 2008, s. 17). Bu düşünce yapısına bağlı olarak Wilson ilkeleri oluşturulmuştur. Bu ilkelerden biri olan her ülkenin kendi kaderini tayin etmesi ilkesi, özellikle dünya üzerinde birçok yeni ülkenin kurulmasına neden olmuştur. Fakat İdealizm beklenildiği gibi savaşa ve ülkelerin sert tutumlarına bir çözüm olamamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Japonya, Almanya ve İtalya'nın sert tutumları İdealizmin başarısızlığının kanıtı niteliğindedir. İdealizmin başarısız olmasının sebepleri Wilson İlkeleri'nin en temel amacı sömürgeci ülkelerin çıkarlarını ve sömürgelerini koruma amacı içermesinden kaynaklanmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yenik devletlere kabul ettirilen sert maddeli antlaşmalar da İdealizmin başarısızlığına yol açan bir başka sebeptir.

Feminist teori güç kavramının diğer tüm alanlarda olduğu gibi erkek egemen bir kavram olduğuna inanmaktadır. Bu teoriye göre sert güç kullanımına dayanan askeri operasyonların hepsi, erkek egemen dünyanın bir oluşumdur. Bu nedenle güç kavramına kadınlara özel bir bakış açısı getirilmelidir. Realistler savaşı kaçınılmaz bir olgu olarak açıklarken; Feministler Realistleri kötümser olmakla suçlamaktadır. Realistlerin iddia ettiği gibi, insan doğasının savaşçı olması, feministler açısından insan doğası denilen olgunun erkek doğası olarak algılanarak maskülen niteliklere ayrıcalık tanınmasından kaynaklanmaktadır (Çetinsığ & Aksoy, 2021, s. 213). Feministlere göre her türlü savaş ve nükleer silahlanma insanların geneli ile alakalı bir olgu değildir. Sadece erkeklere özgü bir durumdur. Feminist düşüncede anlatılmak istenen; doğada erkekler savaşçı olarak tanımlanırken, kadınların korunması gereken zayıf varlıklar olarak tanımlanması gerçek insan doğasından uzak bir anlayıştır. Bu

nedenle ülkelerin egemenliklerini koruyabilmek için sert güç kullanımına gidilmesi, sadece erkekler tarafından çıkarılmış bir görüştür. Bu da sert güç kavramının eksik ve hatalı olmasına sebep olmaktadır. Kısaca Feminist teoride kadınların güç kavramı içerisindeki konumu tartışılmaktadır. Tıpkı uluslararası sistemde yer alan ve Feminizm içerisinde giren diğer tüm konularda olduğu gibi (Uyar, 2021, s.87).

Plüralist teoride gücün tek odağı devletler değildir. Devletlerin dışında uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, uluslararası şirketler ve medya gibi aktörlerde de mevcuttur. Güç spesifik bir yapıdan ziyade, parçalı bir yapıdan oluşmaktadır. Plüralist teoride asıl anlatılmak istenen, toplumdaki baskı gruplarının çeşitliliğidir. Bu teoriye göre kamuoyu gücü ve siyasi güç, birçok farklı grup arasında parçalanmıştır (Arslan, 2006, s.370). Özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan dünyada tüm insanlığın birbirine bağımlı hale gelmesi, plüralist teorinin güçlenmesine neden olmuştur. Ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve küreselleşme ile dünya üzerinde iletişim olanaklarının kolaylaşması da güç uygulamaları konusunda aktörlerin çoğalmasına neden olmuştur. IMF gibi uluslararası kuruluşlar sahip oldukları ekonomik güçle birçok ülke üzerinde hegemonya kurma imkânı bulmuştur. BM'nin sahip olduğu yaptırım gücüyle de dünyanın güvenliğine tehdit oluşturabilecek ülkeler, BM'nin uyarılarını dikkate alarak güvenlik tehdidi oluşturacak eylemlerini (nükleer silah üretimi vb.) uygulamadan kaldırmak zorunda kalmıştır.

Globalist teori ise gücü ekonomik etkenler ile bağdaştırmaktadır. Globalist teoride ekonomik refah ve karşılıklı ekonomik bağımlılık önemli etkenlerdir. Buna göre ekonomik olarak birbirine bağlı olan kurum ve ülkeler, kendi aralarında herhangi bir savaşa girmemektedir. Zira birbirlerine ve vatandaşlarına sağladıkları ekonomik faydalar, diğer tüm çıkarılardan önce gelmektedir. Globalist teoride de çoklu aktör yapısı mevcuttur. Ülkelerin haricinde, uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler globalist teorinin aktörleri içinde yer almaktadır. Globalist teoride ülke, milliyetçilik, dostluk, hudutlar, milli kültür tarzı kavramlar ikinci planda kalmaktadır. Globalistler farklılıkların tek bir noktada çözülmesini amaçlamaktadır. Bu ideoloji, global düzeyde etkili olan sorunların devletlerin müdahalesiyle bitmeyeceğini ve bu nedenle tek dünya devleti olması gerektiğini savunmaktadır (Yiğenoğlu, 2018, s. 63).

3.6 Gücün Nicel Unsurları

Gücün nicel unsurlarının başında askeri güç gelmektedir. Devletler askeri olarak zayıf olmaksızın askeri olarak güçlü olmayı istemektedir. Askeri olarak güçlü devletler, dünya

siyasetinde askeri olarak zayıf olan devletlere kıyasla daha etkilidir ve diğer devletlerin etkisi altında kalmamaktadır (Özek, 2019, s. 33). Askeri gücü diğer güç unsurlarından ayıran kısım; istenilen hedeflere ulaşmada onun bir dış politika aracı olarak son çare olmasıdır ve devlete yönelmiş veya yönelecek tehditlerin engellenmesinde önemli bir role sahip olmasıdır (Özel, 2018, s. 81). Askeri güç, bir ülkenin geleceği ve güvenliği için arzularını silah ve asker kuvvetiyle düzenli ordular ve özel araçlarla başka ülke veya ülkelere dayatmasıdır. Ülkeler kendi geleceklerini ve çıkarlarını korumak için askeri ordularına ve birimlerine dikkat etmektedir (Keykavosiiranagh, 2015, s. 35). Bir ülkenin askeri güç birimleri kara, hava ve deniz olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Ülkelerin kendisinin ve vatandaşlarının güvenliğini tam anlamıyla sağlayabilmek için bu üç birime de sahip olması gerekmektedir. Geçmiş çağlarda askeri gücü en yüksek seviyede olan ülkeler ordusu en kalabalık olan ülkelerken; günümüzde ordusu en güçlü olanlar ise en yeni askeri teknolojiyi barındıran ülkelere dönüşmektedir. Zira yaşadığımız teknoloji çağında, bilgi ve teknolojik gelişmeler insanlığa yön vermektedir. Özellikle 20.yy'den itibaren geliştirilen atom bombaları, askeri güç kavramına büyük bir yenilik getirmiştir. Atom bombalarına sahip olan ülkelerin askeri gücünün, atom bombalarına sahip olmayan ülkelere kıyasla çok daha yüksek seviyelere çıktığı açıkça görülmektedir. Nükleer silahların yıkıcılığının ve ülkelere getirdiği gücün farkına varan siyasetçiler, bir nükleer silahlanma yarışına girmiştir. Nitekim devlet yetkilileri de bu durumun kendi güvenliklerini artıracaklarını düşünmektedir. Fakat dünyanın şu anda geldiği noktada, birçok ülke dünyayı birkaç defadan fazla yok edebilecek sayıda nükleer silaha sahip olmuştur. Bu durum güvenlik endişesi ile nükleer silaha sahip olan ülkelerin amacıyla açıkça çelişmektedir.

Tablo 4: 2022 Yılında En Yüksek Askeri Güce Sahip Olan Ülkeler

1	ABD	16	ALMANYA
2	RUSYA	17	AVUSTURALYA
3	ÇİN	18	İSRAIL
4	HİNDİSTAN	19	İSPANYA
5	JAPONYA	20	SUUDİ ARABİSTAN
6	GÜNEY KORE	21	TAYVAN
7	FRANSA	22	UKRANYA
8	BİRLEŞİK KRALLIK	23	KANADA
9	PAKİSTAN	24	POLONYA
10	BREZİLYA	25	İSVEÇ
11	İTALYA	26	GÜNEY AFRIKA
12	MISIR	27	YUNANİSTAN
13	TÜRKİYE	28	VIETNAM
14	İRAN	29	TAYLAND
15	ENDONEZYA	30	KUZEY KORE

Kaynak: (Military Strength Ranking, 2022)

Tablo 4'ü incelediğimizde 2022 yılı itibarıyla en yüksek 30 askeri güce sahip olan ülkeleri görebilmekteyiz. Listenin başında bulunan ülkelerin büyük çoğunluğunun teknoloji üretiminde en başta gelen ülkeler olduğunu söyleyebiliriz. Bunun dışında listenin ilk sıralarında yer alan ülkelerin büyük bir çoğunluğunun, 2. Dünya Savaşı'nda zafer kazanan ülkeler olduğunu da anlayabiliriz.

Son iki yüz yıl boyunca, gelişmiş ülkeler uluslararası sistemin kurallarını belirlemiş ve imparatorluk kuran, sömürgeleştiren ve de bölgelerin kontrolünü ele geçiren devletler arasında yer almışlardır. Bu duruma neden olan faktörlerden biri de gücün nicel unsurlarından biri olan ekonomidir (Hatipler & Kazel, 2019, s. 571). Ekonomisi güçlü olan ülkeler, hiçbir ülkenin boyunduruğu veya etkisi altına girmemektedir. Tam tersi olacak şekilde bu ülkeler, güçlü ekonomilerinin etkisi ile başka ülkeler üzerinde güç kurabilmektedir. Bir ülkenin ekonomisinin güçlü olabilmesi için üretim en önemli etkenlerden biridir. Üretim seviyesi yüksek olan ülkeler, başka ülkelere ürün satacakları için bünyelerine döviz girişi sağlayabilmektedir. Ayrıca ürettikleri ürünleri kendi ülkelerinde de kullanarak yurt dışına para çıkışını da engelleyebilmekte ve daha güçlü bir ekonomiye sahip olabilmektedir. Bir ülkenin ekonomisini güçlü kılan bir başka unsur ise gelir eşitliğinde adaletsizlik gibi bir durumun söz konusu olmamasıdır. Zira bir ülkede zenginliğin sadece %1 gibi belirli bir sınıfta olması, o ülkedeki zengin ve fakir ayrımını daha da büyütecektir. Ülkedeki zenginliğin büyük bir kısmının sadece belirli bir sınıfta olması, o ülkedeki insanların büyük bir çoğunluğunun hayat

standartlarını düşürecekler. Bu durum ise hem ülkede yaşayan insanların çoğunluğunun ülkeye yaptıkları katkıları azaltacaktır hem de ülkeleri için yapabilecekleri olası üretimi de düşürecekler. Zira kendi hayati ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayamayan insanların, kendi çevrelerine, buna bağlı olarak da kendi ülkelerine üretim açısından faydaları olmayacaktır. Ancak tersi bir durumda her karar birimi yatırımından eşit kâr elde edeceği için birçok farklı şekilde, zengin ve fakir, otomatikman kaliteli eğitim ve daha iyi iş bulma olanağına sahip olacaktır bu durum ise tüm ülkenin ekonomisini olumlu etkileyecektir (Bhgwati, 1976, s. 26).

Ülkelerin ekonomisini güçlendiren bir başka unsur ise demokrasidir. Demokratik ülkeler yabancı yatırımcıların dikkatini, demokratik olmayan ülkelere kıyasla her zaman daha çok çekmektedir. Hukukun üstünlüğüne ve yasaların önemine saygı gösterilen bir ülkede, yabancı yatırımcılar yatırımlarının güvence altında olacağını bildiği için yatırımlarını isteyerek yapabileceklerdir.

Coğrafya gerek fiziki yapısıyla gerekse iklim koşulları nedeniyle doğrudan insanları etkileyen faktörlerdendir. İnsanın bütün hareketleri, kazanımları ve kayıpları coğrafyaya ile ilgilidir. Bu nedenle de coğrafya gücün nicel unsurları arasında yer almaktadır (Şahin & Arifoğlu, 2013, s. 363). Bir ülkenin coğrafi konumu, o ülkeyi dışarıdan gelecek işgallerden korumaktadır. Coğrafi konumu nedeni ile ticaret yollarının üzerinde bulunan ülkelerin ekonomileri daha da büyüebilmektedir. Bulunduğu coğrafya nedeni ile bir ülkede hem yaz turizmi hem de kış turizmi gelişebilmektedir. Enerji kaynaklarının geçiş güzergahında olan ülkeler enerji projelerine dahil olarak hem prestij hem de finansal güç kazanabilmektedir. Japonya gibi coğrafi yapısı nedeni ile sürekli deprem ve tsunami gibi doğal afetlere maruz kalan ülkeler, bu tarz doğal afetlere karşı kendi güvenliklerini sağlayabilmek için gerekli tedbirleri alırken, kendilerini de geliştirerek şu anki konumlarına ulaşmıştır. Avrupa kıtasında yer alan bir ada ülkesi olan İngiltere, Avrupa'da gerçekleşen olumsuz gelişmelerden coğrafi konumu nedeni ile uzak kalabilmiştir. SSCB'nin geçmişte sahip olduğu geniş topraklar hem Doğu Avrupa ülkeleri hem de Orta Asya ülkeleri üzerinde siyasi olarak hegemonya kurmasında etkili olmuştur. Türkiye'nin 1961 Küba Nükleer Krizi'nde taraflardan biri olmasının nedeni, coğrafi konumu ile doğrudan ilgilidir. Nitekim Türkiye, SSCB ile komşu ülkeler olması nedeniyle ABD tarafından bünyesine Jüpiter füzeleri yerleştirilerek bir nükleer krizde kendi iradesi dışında taraf olmak zorunda kalmıştır. Bunun dışında Türkiye'nin Suriye'den gelen mülteci krizi ile herhangi bir başka ülkeden daha fazla göç almasının nedeni de bulunduğu

coğrafyadır. Gelişen iletişim ve ulaşım teknolojileri ile Coğrafya, unsurunun güç kavramı içerisindeki yerini geçmişe kıyasla sarsmış olsa bile, günümüzde mevcut önemini korumaktadır. Zira bir ülke dış politikasını hazırlarken kendi bulunduğu coğrafi konuma ve kendisine komşu olan ülkelere göre stratejiler belirlemektedir.

İnsanoğlunun yaşamını sürdürebilmek için besin ve enerji gibi temel ihtiyaçları mevcuttur. Bu ihtiyaçların gerçekleştirilmesi ve insanlığın varlığını devam ettirebilmesi için yeraltı kaynakları elzemdir (Gökkür, 2016, s.1). Bu nedenle de ülkelerin yeraltı zenginlikleri de gücün nicel unsurları arasında bulunmaktadır. Yeraltı kaynaklarının zenginliğinin ve fazlalığının etkisiyle ülkeler, fabrikalarında başka bir ülkeden ham madde ithal etmeyerek, daha uygun fiyata üretim yapmaktadır. Yeraltı kaynakları açısından fakir olan ülkeler, dış ülkelere karşı bir bağımlılık halindedir. Bu durum ülkeleri özellikle dış politikada daha zayıf bir hale getirmektedir. Yeraltı kaynakları açısından zengin olan ülkeler yurtdışına mevcut kaynaklarını ihraç ederek ekonomilerini güçlendirmektedir. Üretimde çoğu ülkenin kullandığı petrol hammaddesine sahip olan ülkeler, dış politikaya da yön vermektedir. 1973 yılında Arap ülkelerinin başlattıkları petrol ambargosu, bu durumun somut örneklerindedir. 2022 yılının Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle Rusya'ya uygulanan ambargoların sonucunda Rusya, Avrupa'ya yapmış olduğu doğalgaz sevkiyatını keserek Avrupa'da bir doğal gaz krizine sebep olmuştur. Bir ülke yeraltı zenginliklerinin fazlalığı nedeniyle başka ülkelere kendi isteklerini daha kolay kabul ettirebilme gücüne sahip olabilmektedir. Yeraltı zenginlikleri kısıtlı olan ülkeler ise en azından hammadde açısından dış ülkelere bağımlı hale gelmektedir.

Ülkelerin nüfus yapısı ve sayısı da bir ülkeye güç katmaktadır. Özellikle yüksek eğitimli ve kaliteli nüfusa sahip olan ülkeler, dış politikada daha güçlü olmaya eğilimlidir. Zira bir ülkede fikir üretimi ancak, o ülke içerisinde doğmuş ve o ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlanmış insanlar tarafından gerçekleşebilmektedir. Bir ülkenin genç bir nüfusa sahip olması, bir savaş çıktığında o ülkenin güvenliğini sağlayacak insan kaynağına da sahip olmasına neden olmaktadır. Bir ülkenin nüfusunun yüksek olması, o ülkeye doğrudan işgücü kaynağı da sağlamaktadır. Bu koşullar altında nüfusu yüksek olan bir ülke, fabrikalarında üretim gerçekleştirerek ekonomisini güçlendirecektir. Şu anda dünya üzerinde siyaset ve ekonomi gibi konularda güç sahibi olan birçok ülkenin (Rusya, ABD, Çin) nüfusu 100 milyonun üzerindedir. Fakat yüksek nüfusa sahip olmasına rağmen uluslararası siyaset ve ekonomi de

bir üstünlük sağlayamayan, yurtdışına beyin göçü veren ülkeler (Pakistan vb.) de mevcuttur. Bu durum nüfusun bir güç olarak kullanımının dikkatsiz bir şekilde gerçekleştiğinde nasıl sonuçlanacağına örneği niteliğindedir. Zira düzgün nüfus planlaması yapmayan ülkeler için yüksek nüfus bir sorun olabilmektedir.

Tablo 5: 2021 Yılı İtibariyle Dünyanın En Kalabalık Nüfusa Sahip Ülkeleri ve Nüfusları

1	ÇİN	1.444216102
2	HİNDİSTAN	1.393409033
3	ABD	332915074
4	ENDONEZYA	276361788
5	PAKİSTAN	225199929
6	BREZİLYA	213993441
7	NİJERYA	211400704
8	BANGLADEŞ	166303494
9	RUSYA	145912022
10	MEKSİKA	130262220
11	JAPONYA	126050796
12	ETİYOPYA	117876226
13	FİLİPİNLER	111046910
14	MISIR	104258327
15	VIETNAM	98168829
16	KONGO	92377986
17	İRAN	85028760
18	TÜRKİYE	84680273
19	ALMANYA	83900471
20	TAYLAND	69950844

Kaynak: (TÜİK Kurumsal, 2022.)

Tablo 5'i incelediğimizde dünyanın en kalabalık nüfusa sahip olan ilk 20 ülkesini görmekteyiz. Özellikle listenin en tepesinde yer alan Hindistan ve Çin'in nüfusu neredeyse dünyamızın mevcut nüfusunun yarısına eşittir. Hem Hindistan hem de Çin, her ne kadar ekonomi ve askeri kapasite açısından dünyanın en ileri gelen ülkelerinden olsalar da kalabalık nüfus, bu iki ülkeyi olumsuz etkilemektedir. Zira nüfusun bu kadar kalabalık olduğu ülkelerde hayat kalitesinin de düştüğü bilinmektedir. Bunun dışında Çin'de mevcut olan hava kirliliği sorunu, kalabalık nüfusun olumsuz etkilerindedir. Hindistan'da ise özellikle kalabalık ve

fakir ailelerde çocuklar, küçük yaşta çalışma hayatına girerek eğitimden mahrum kalmaktadır. Ailesinin geçimine destek olmak amacıyla çalışan çocuklar ucuz işgücü niteliğine sahip olmaları nedeniyle işverenler açısından tercih edilmektedir. Çocuk işçiler genellikle 5-15 yaş aralığında bulunmaktadır (Harunoğulları, 2016, s.36).

3.7 Gücün Nitel Unsurları

Ülkelerin sahip oldukları dinler, özgünlükler ve kültürler, gücün nicel unsurları kadar bir ülkenin gücünü etkileyebilen faktörlerdir. Bir milletin, hükümetin uygulamış olduğu stratejileri desteklemesi ya da karşısında olması, bir ülkenin gücünü etkileyen önemli detaylardır (Arı, 2017, s. 150). Ulusal karakter, ulusal moral, diplomasının niteliği ve hükümetin niteliği gibi faktörler, gücün nitel unsurları arasında yer almaktadır.

Her milletin kendine has özellikleri mevcuttur. Bu özellikler milletleri birbirlerinden ayırmaktadır. Bir sorun yaşandığı zaman, her milletin o sorunun çözümüne yaklaşımı birbirlerinden farklı olmaktadır. Nitekim milletlerin bu farklılığını ulusal karakter olarak adlandırabiliriz. Bir ülke dış politikasını belirlediği zaman öncelikle kendi ulusal karakterini dikkate alarak belirlemektedir. Aksi halde dış politika da olumsuz sonuçlar alınabilir. Almanya'nın 2. Dünya Savaşı'nın yıkıcı sonuçlarının ardından eğitime ve üretime önem vererek kalkınması, Almanların ulusal karakter yapısıyla doğrudan ilişkili bir durumdur.

Ulusal moral, bir ulusun kendi hükümetinin dış siyasetini her türlü koşulda desteklemesi veya desteklememesidir. Ulusal moral ayrıca bir ulusun sanayi üretimi, askeri güç, dış ilişkiler vb. uygulamalarını etkileyebilme gücüne sahiptir. Ulusal moralin niteliği en çok buhranlı zamanlarda önem kazanmaktadır (Arı, 2017, s. 152). Ancak her ulusun zor zamanlarda vereceği tepki aynı olmamaktadır. Bu durum da ulusal moral kavramını her ulusun kendisine özgü bir kavram haline getirmektedir. Ulusal moralin azlığına ya da çokluğuna etki eden birçok farklı faktör mevcuttur. Her şeyden önce toplumu oluşturan kesimlerden herhangi biri kendisini ötekileştirilmiş ve yalnızlaştırılmış hissederse, bu durum doğal olarak ulusal moral durumunu etkileyebilmektedir (Sancak, 2015, s. 46).

Diplomasinin niteliği, gücün nitel unsurlarından bir diğeridir. Bir ülkenin ordusunun gücü veya ekonomisinin büyüklüğü ne kadar yüksek seviyelerde olsa da diplomasi etkin bir şekilde işlemediği sürece bu unsurlar eksik kalabilmektedir. Diplomasisi güçlü ve nitelikli olmayan ülkelerin başarıları resmiyete dökülememektedir. Bu durum ülkeleri haklı oldukları konular

da bile haksız çıkarabilmektedir. Bu noktada diplomasiyi gücün şekilsel boyutu olarak adlandırmak doğru olacaktır.

Hükümetin niteliği, bir ülkeyi uluslararası ilişkilerde olumlu sonuçlar almasını sağlayan unsurlardan biridir. Bir ülkenin hükümeti içerisinde nitelikli ve liyakatle seçilmiş siyasetçilerin olması, o ülkeye dış politikada başarı getiren unsurlardır. Eğer bir ülkede hükümet seçim yerine darbe gibi yasal olmayan yöntemlerle ülkeyi ele geçirmişse, dış politikada o ülkeye fayda sağlayacak stratejiler üretmesi gibi bir durum söz konusu olamamaktadır. Meşru olmayan hükümetlerin, meşru hükümetlere kıyasla dış politikada taviz vermeye daha yatkın olduğu bilinmektedir.

3.8 Küreselleşme ve Yerelleşme

Küreselleşme, yerel-evrensel spektrumunda her iki yöne doğru ilerleyen bir süreci tarif etmekte, statik bir yapı yerine çoğunlukla değişen dinamik bir kavramdır. Küreselleşme, her geçen gün dünyanın farklı alanlarını nüfuzu altına almaya devam etmekte ve bu sayede bünyesine kattığı yeniliklerle bir devinim oluşturmaktadır (Bayar, 2008, s. 25). Küreselleşme, basitçe teknolojinin gelişimi ile değişen ve gelişen Dünya'da mesafelerin kısalması ve dünyanın herhangi bir bölgesinde gerçekleşen bir olayın tüm dünyayı etkileyebilmesi olarak açıklamaktayız. Küreselleşen dünyada merkezi yönetimlerin ülkelerinin her bir bölgesine eşit hizmet vermesi mümkün olmayan bir durumdur. Bu nedenle ülkede yaşayan tüm vatandaşların kaliteli hizmet alabilmesi için yerelleşme kavramı doğmuştur. İnsanlara verilecek hizmetlerin yerel yönetimlerce sunulması yerelleşme kavramını doğurmuş ve hizmetlerde verimlilik ve etkinlik artışı ile toplumsal faydanın sağlanması da mümkün olmuştur. Toplumsal menfaatin kişisel menfaatin üzerinde tutulması ve hizmet sunumunda eşitliğin sağlanması ilkesi yerelleşmenin bir diğer önemli ilkesi haline gelmiştir (Ökmen, 2005, s. 124-125).

Küreselleşen Dünya'da ulus devletler kendi milli benliklerini koruyabilmek için yerelleşmeye önem vermektedir. Zira kurulması uzun yıllar süren devletlerin, küreselleşme karşısında durabilmesi ancak yerelleşme ile olmaktadır. Zira küreselleşme kavramının önemli unsurlarında birisi de içinde barındırdığı heterojen unsurlardır. Homojen yapıya sahip ulus-devletler için küreselleşmenin getirdiği heterojen unsurlar yıkıcı etkilere sebep olabilir. Bu durumda ise ulus devletler, küreselleşmenin kendilerine getirebileceği olumsuz etkileri yerelleşme ile en aza indirmeye çalışmaktadır.

Küreselleşme-yerelleşme dinamikleri bağlamında, katılımın, yerelliğin, şeffaflığın ve demokratikleşme eğilimlerinin ön planda olduğu bu süreçte yerel yönetimler hem demokratik bir yönetim makamı hem de kaliteli bir hizmet verme makamı olarak önemli bir konuma gelmiştir. Bilgi toplumuna doğru gelen bu süreç yerel yönetimleri; şeffaflığın, kurumsallığın ve katılımın ana unsurlarından biri haline getirmiştir (Tuncer, 2021, s. 137).

Küreselleşme ve yerelleşmenin ekonomik bir boyutu da mevcuttur. Küresel olanın yerelleşme planı, çokuluslu şirketlerce tüm dünyadaki yerel bölgelerde benzer planlar geliştirmelerine, yerel değerlere küresel anlamlar katarak mal ve hizmetlerini başarılı bir şekilde satmalarına neden olmuştur. Küresel ve çokuluslu şirketler yerelde başarılı olabilmek için çoğu zaman küreselden ziyade daha yerel değerleri göz önünde tutarak satış ve pazarlama yöntemleri kullanmaktadır (Böke & Çelik, 2022, s. 109). Bu duruma örnek olarak neredeyse tüm dünya üzerinde şubeleri bulunan Burger King ve McDonalds gibi fast-food zincirlerini verebiliriz. Bu zincir markalar buldukları ülkedeki yerel halkın damak tadına hitap eden özel fast-food menüleri üretmektedir. Bu menüler sadece çıkarıldıkları bölgeye özel menülerdir. Bu menüler genelde o bölgenin geleneksel lezzetlerini küresel lezzetlerle harmanlamaktadır. Küresel fast-food zincirlerinin bu hamlelerinin nedeni; markalarını, yerel pazarlardaki yerel dükkanların karşısında durabilmesini sağlamaktır. Zira küreselleşme her ne kadar kısa sürede tüm dünyayı etkilemiş olsa da yerel bölgelerde hala kökenlerine sahip birçok insan mevcuttur.

Küreselleşme ve yerelleşmenin açıklamamız gereken bir başka boyutu ise eğitimidir. Küreselleşen dünyada, eğitim sadece belirli ülkelere göre değil, tüm dünyada gerçekleşen olaylara göre yeniden şekillenmiştir. Özellikle ekonomi ve felsefe gibi bilim dallarında eğitimde küresel bir hal almıştır. Lakin her yer ve bölgenin kendine ait ekonomik, kültürel ve sosyal yapısı bulunduğu küreselleşmeye dayanan eğitim sistemi beklentileri karşılamamıştır. Bu nedenle yerelleşme politikaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Böylece yerelleşme okullara kadar inmiştir. Çünkü yerelleşme ile hizmetin yerinden üretilmesinin ve kararların yerinden alınması mümkün olmaktadır (Taşçı & Güner, 2016, s. 330). Küreselleşen dünyada eğitim bile küreselleşmeden etkilenmiştir. Lakin küreselleşme her ne kadar güçlü ve mutlak olsa bile, ulaşamayacağı konular ve bölgeler mevcuttur. Küreselleşmenin yetersiz kaldığı konular ve durumlarda yerelleşme ortaya çıkmaktadır. Bu durum küreselleşme ve yerelleşme kavramlarının birbirleriyle ne kadar ilgili olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Bir ülkede bulunan yerel yönetimler ne kadar özerk ve merkezi yönetimden uzak olursa, küreselleşen dünyanın ulus-devletler üzerindeki hegemonyasını inceltmeye o kadar yatkın olacaktır. Bu nedenle demokratik bir seçim sistemiyle seçilmiş ve liyakatli bir kadroya sahip yerel yönetimler, küreselleşmenin ulus-devletler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma yeteneğine sahiptir.

Mültecilerin ve göçmenlerin buldukları ülkeye veya bölgeye uyum sağlayabilmelerinde yerel yönetimlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Yerel yönetimler mültecilerin göç ettikleri bölgeye uyum sağlamalarına yardımcı olabilmek için mültecilere yönelik hizmetler ve projeler üretmelidir. Bu projeler; ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim alanında olmalıdır. Yerel yönetimlerin yapacağı bölgesel projelerin etkisiyle mülteciler ilk önce buldukları bölgeye uyum sağlayacak daha sonra ise buldukları bölgedeki ülkenin sosyal normlarına uyum sağlayabilecektir. Böylelikle mülteciler buldukları bölgenin demografik yapısını bozmak gibi bir tehdit oluşturmayacaktır. Yerel yönetimler kent diplomasisini kullanarak mültecilerin yerle uyum sağlamak için kullandıkları yöntemi başka yerel yönetimlerle de paylaşmalıdır. Böylelikle küreselleşen dünyanın başlıca sorunlarından biri olan göç krizi yerelde bir çözüm bulabilecektir.

4. ULUSLARARASI ARENADA YENİ BİR GÜÇ KAVRAMI OLARAK MÜLTECİLER

Mültecilerin uluslararası ilişkilerde ülkeler veya uluslararası kuruluşlar tarafından bir araç olarak kullanımı, tezin bu kısmında anlatılmıştır. Bu başlık altında örnek olaylar, antlaşmalar, sözleşmeler, etik tartışma, mültecilerin güç kavramı içerisindeki konumu gibi alt başlıklar altında mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanımı açıklanmıştır.

4.1 Örnek Olaylar

Türkiye'nin 1974 yılında Kıbrıs'ta yaşayan Türkler'in haklarını ve can güvenliklerini güvence altına almak için Kıbrıs'a yapmış olduğu askeri operasyonlar, tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'nin komşu ülkelerinin de etkilenmesine sebep olmuştur. Bu ülkelerden biri de Bulgaristan'dır. Bulgaristan 1989 yılında bünyesinde yaşayan Türk kökenli vatandaşları, Türkiye'ye doğru zorunlu bir göçe tabii tutmuştur. Bu göç uygulamasının nedeni Türkiye'nin Kıbrıs'a düzenlemiş olduğu askeri hareketlerin bir benzerini, Bulgaristan'da yaşayan Türk vatandaşlarının çıkarlarını öne sürerek düzenlemesini engellemek istemeleri olarak açıklayabiliriz. Bulgaristan, ülkede yaşayan Türk azınlığını asimile etmek ve tek bir Bulgar milleti oluşturmak amacıyla başlattığı zorla isim değiştirme politikasını zamanla, Türkçe konuşmanın ve dini ibadetleri yerine getirilmesinin yasaklanması, bunları ihlal edenlerin sürülmesi ve hatta öldürülmesi boyutuna ulaşmıştır (Gündüz, 2013, s. 3). Bulgaristan'ın yapmış olduğu bu uygulamaların nedeni sınırlarında barındırdıkları Türk vatandaşlarının Türkiye'ye olan göçünü hızlandırmaktır. Burada yönlendiren ülke Bulgaristan, hedef ülke Türkiye, araç ise Türk mültecilerdir. Bulgaristan'ın Türkiye'ye yönlendirmiş olduğu mülteciler Türk oldukları için Türkiye'nin etnik yapısını değiştirmek gibi bir risk taşımamıştır. Fakat, sayıları yüzbinleri bulan göç akını sebebiyle Bulgaristan'dan gelen Türk mülteciler, Türkiye'nin ekonomisine zarar verme potansiyeline sahip olmaktadır. Ayrıca Bulgaristan bünyesinde yaşayan Türkleri zoraki olarak Türkiye'ye göç ettirerek, Türkiye'nin Bulgaristan'a düzenleyebileceği askeri hareketlerin önünü kesmeyi amaçlamıştır. Bunun dışında Bulgaristan, Türkiye'ye yolladığı mülteciler aracılığıyla, Türkiye'nin ekonomisini zayıflatarak, Türkiye'nin Bulgaristan üzerinde tehdit oluşturmasını engellemiştir. Fakat Bulgaristan, bu zoraki göçte bir başarı elde edememiştir. Zira Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler neticesinde Bulgaristan'da iş gücü eksikliği oluşmuştur. Bu durum da

Bulgaristan'ın ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Ayrıca Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türk mülteciler, Türkiye'ye uyum sağlamıştır.

Mültecilerin araç olarak kullanıldığı başka bir örnek olay ise 1991 yılında Irak'tan Türkiye'ye yönelen Kürt göçüdür. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan Türkiye'ye yönelik büyük bir Kürt göçü gerçekleşmiştir. Bu göçün gerçekleşmesinin sebeplerinden birisi; Irak'ta 1991 yılında liderlik yapan Saddam Hüseyin'in ülkesinde sadece Arap etnik kimliğine sahip vatandaşların yaşamasını istemesidir. Zira o dönemde Saddam Hüseyin kendisini sadece Irak'ın lideri olarak değil, tüm Sünni Müslüman Arapların lideri olarak düşünmüştür. Savaşın sonucunda Saddam, Irak'ın kuzeyinde bulunan Kürtlere saldırı düzenlemiş ve Kürtler, Nisan 1991'den itibaren Türkiye ve İran'a göç etmeye başlamıştır. Mültecilerin sayısı 500 bini bulurken, Türkiye, yüksek sayılardaki Kürt mülteciye insani yardımda bulunmuştur. Bu durum ise Türk ekonomisini olumsuz etkilemiştir (Özdağ, 2016, s. 63). Türkiye, bu mülteci akınını olumlu bir şekilde karşılamamıştır. Zira yaklaşık üç yıl öncesinde yaşanan benzer bir süreçte Kürt mülteciler, Türkiye'ye sığınmış ve büyük bir kısmı Irak'a geri dönmemiştir. Ayrıca ülkedeki Kürt bilincinin gelişmesi gibi Türkiye'deki siyasetçilerin aklındaki olumsuz etki, Türkiye'de bulunan bireylerin bu isteksizliğin asıl nedenini oluşturmuştur (Özdemir, 2016, s. 235). Zira Türkiye, 1990'lı yıllarda terör örgütü PKK'nın saldırılarına maruz kalmıştır. Bu süreçte Türkiye'de bulunan siyasetçiler, yüzbinlerce Kürt'ün Türkiye'ye sığınmasının, PKK'nın daha fazla destekçi ve militana sahip olabileceğini düşünerek karşı çıkmıştır.

Tablo 6: Körfez Savaşı Nedeni ile Türkiye'ye Göç Eden Mültecilerin Neden Oldukları Ekonomik Zararlar

Iraklı Göçmenlerin Neden Oldukları Olumsuzluklar		
Şahıs Mallarına Verilen Zararlar	TL	\$
Ekili arazilere verilen zararlar	1.314.000.000	328.500
Hayvanlara verilen zararlar	33.700.000.000	8.425.000
Şahıs ağaçlarına verilen zararlar	23.570.200.000	5.892.550
Toplam	58.584.200.000	14.646.050
Kamu Mallarına Verilen Zararlar		
Su şebekesi yenilenmesi	25.200.000.000	6.300.000
Yol tahribatı	148.000.000.000	37.000.000
Sulama şebekesi tahribatı	39.200.000.000	9.800.000
Araç-gereç, iş makinesi hasarı	3.350.000.000	10.837.500
Toplam	255.750.000.000	63.937.500
Çevreye Verilen Zararlar		
Orman alanı	63.600.000.000	15.900.000
Çevrenin temizlenmesi	8.000.000.000	2.000.000
Toplam	71.600.000.000	17.900.000
İş gücü Kaybı	13.820.000.000	3.455.000
Genel Toplam	399.754.200.000	99.938.550

Kaynak: (Kavak, 2013, s. 439)

Tablo 6’da 1991 yılında Türkiye’ye sığınan Iraklı mültecilerin Türkiye’ye vermiş olduğu ekonomik zararlar açıklanmaktadır. Tablo 6 incelendiğinde mültecilerin hem çevreye olan maliyeti hem de işgücü kaybı gibi birçok farklı ekonomik zarara neden olabileceklerini açıkça görebiliriz. Burada araç mültecilerken, hedef Türkiye, hedefleyen ülke ise Irak’tır. Irak sınırları içinde yaşayan Kürt mültecileri, Türkiye’ye göçe zorlayarak hem Türkiye’nin ekonomisine zarar vermiştir hem de Arap milliyetçisi olan Saddam Hüseyin’in sadece Arap ırkından oluşan bir Irak kurma hedefini de gerçekleştirmeye bir adım daha da yaklaşmıştır. Bu dönemde halihazırda PKK terör örgütünün saldırıları altında olan Türkiye, yüzbinlerce Kürt

asilli Iraklının ülkeye girişiyle, PKK ile olan mücadelesinde daha olumsuz bir yöne girmek zorunda kalmıştır. Zira bu göçle PKK hem daha kolay militan sahibi olmuş, hem de bölgedeki otorite eksikliğinden faydalanarak daha da güçlenmiştir.

Mültecileri bir araç olarak kullanan bir başka ülke ise Libya'dır. Arap Baharı neredeyse tüm Arap ülkelerini etkilediği gibi Libya'yı da olumsuz etkilemiştir. Ülkesini yıllardan beri diktatörlükle yöneten Muammer Kaddafi, Libya halkı tarafından yönetimden alınmak istenmiştir. Fakat Kaddafi yıllarca yönettiği Libya'nın yönetimini bırakmak istememiştir. Bu nedenle de Libya'da bir iç savaş başlamıştır. Her iç savaşta olduğu gibi Libya iç savaşında da birçok insan mülteci konumuna düşmüştür. Özellikle Libya iç savaşına yapılan dışarıdan müdahaleler, Libya lideri Kaddafi'nin mültecileri bir araç olarak kullanmasına sebep olmuştur. Dış güçlerin Libya iç savaşına karışmasının bir önemli nedeni ise, Libya hükümetinin isyancılara karış gerçekleştirdiği sert müdahalelerdir. NATO'nun öncülüğünde hazırlanan operasyonlarda ilk önce sivillere yönelik saldırıların yapılabileceği yerler hedeflenmiştir. Buna ek olarak ABD, Kaddafi hükümetinin protestocuların yer aldığı alanlara hava saldırısı yapmasını önlemek için, Libya'nın hava savunma sistemlerini de hedeflemiştir (Sürücüoğlu, 2018, s. 617). Bu süreçte Kaddafi, dış güçlerin Libya'da bulunan muhalifleri desteklemesini önlemek için mültecileri kullanmaktan çekinmemiştir. Libya iç savaşının başlarında Kaddafi, Avrupa'nın protestoculara verdiği desteği kesmesi gerektiğini öne sürmüş ve eğer Avrupa protestocuları verdiği desteği kesmezse, Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya doğru büyük bir göç dalgasının geleceğini açıklamıştır (K. Greenhill, 2011). Kaddafi'nin burada kendi iktidarını koruyabilmek amacıyla mültecileri bir güç ve araç olarak kullanmış olduğu açıkça görölmektedir. Kaddafi'nin bu söylemleri, Avrupa ülkelerinin protestoculara olan desteğini çekmesini de engellememiştir.

Mültecileri bir araç olarak kullanan bir başka ülke ise Küba'dır. Küba ve ABD arasındaki ilişkiler Fidel Castro'nun, ülkenin yönetimini darbeyle ele geçiren Fulgencio Batista'yı devirmesi sebebiyle olumsuz etkilenmiştir. Zira Batista yönetimindeki Küba'nın, ABD'nin siyasi çıkarlarına uyum sağladığı da görölmüştür. Fakat Küba'da yönetimi Fidel Castro liderliğinde Komünistlerin ele geçirmesi, ABD'nin çıkarları ile uyuşmamıştır. Zira Soğuk Savaş'ın en sert geçtiği yıllarda, ABD'nin kara sınırlarının yakınında Komünist bir ülkenin ortaya çıkması, ABD için ciddi bir tehdit olmuştur. Bu nedenle Küba, ABD'nin ekonomik yaptırımlarına kaçınılmaz bir şekilde maruz kalmıştır. Bu durum Küba ile SSCB'nin

yakınlaşmasına neden olmuştur. Buna bağlı olarak da ABD'nin uyguladığı ekonomik ambargolara karşı Küba, SSCB'nin Küba'ya nükleer füze yerleştirme teklifini kabul etmiştir. Dünya ise bu durumun etkisi ile nükleer bir savaş tehdidi yaşamıştır.

Karşılıklı anlaşmazlıklar ve ABD'nin yoğun baskıları (ekonomik ambargolar) Küba'yı, mültecileri ABD'ye karşı bir güç olarak kullanmak zorunda bırakmıştır. 1980'li yıllarda Küba'dan gelen tüm mültecileri kabul etme politikası izleyen ABD bu politika sebebiyle zor durumda kalmıştır. Daha açık bir ifade ile ABD'nin bu politikasını bir fırsata çeviren Fidel Castro, suçlu ve akıl hastalığı olan mültecileri ABD'ye yollayarak ABD'yi zor bir durumda bırakmıştır (Kaygusuz, 2021, s. 70). 1979 yılında, daha önce göç etmiş olan 100.000 Kübalının ülkeye geri gelmesi ve akrabalarına yurtdışındaki ekonomik imkanları anlatması, Mariel'den gerçekleşen kitlesel bir göçe sebep olmuştur. Bu durumun üzerine Castro, tüm göç etmek isteyen Kübalılar için Mariel limanını açmıştır (Nasirova& Ekinci,2023, s. 167). Küba akli dengesi yerinde olmayan ve suç kaydı olan mültecileri bu limandan ABD'ye kasıtlı olarak yollamıştır. Sonuç olarak Küba gibi bir ülkenin ABD gibi bir süper güç karşısında siyasi bir varlık sağlayabilmesinin yollarından biri de mülteciler olmuştur.

25 Aralık 1979'da Hafızullah Emin'in, SSCB askeri güçleri tarafından öldürülmesinden sonra aynı akşam sürgündeki Babrak Karmal, Kabil'e getirtilmiştir. Babrak Karmal ile sayıları 85 bine ulaşan SSCB askerleri de Afganistan topraklarına gelmiş ve ülkenin 51 stratejik bölgesini kontrol altına almıştır (Safi, 2020, s. 50). SSCB'nin, Afganistan'ı işgali neredeyse her işgal altındaki ülkede olduğu gibi Afganistan'da da mülteci topluluklarının oluşmasına sebep olmuştur. Nitekim bu süreçte SSCB'nin işgalinden kaçan Afganistan halkı, kendilerine komşu bir ülke olan Pakistan'a göç etmeye başlamıştır. Mülteci statüsüne sahip olan bu insanların, Pakistan'ı Afganistan'a karşı yaptıkları askeri eylemler için bir karargâh olarak kullandığı görülmüştür. Afganistan hükümeti yaşanan olaylar nedeniyle Pakistan hükümetini sorumlu tutmuş ve böylece mülteciler iki ülke arasındaki ilişkilerin olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur (Türkoğlu, 2011, s. 112). Pakistan, kendi ülkesine sığınan mültecilere gerekli insani yardımları yapmak dışında, mevcut mültecilerin siyasi arzularını da kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak, Afganistan'a karşı mültecileri bir güç aracı haline getirmiştir. Afganistan halkının direnişi nedeniyle hem SSCB hem de mevcut SSCB yanlısı olan Afganistan hükümeti, Afganistan'da planladıkları gibi bir hakimiyet kuramamıştır. Bu durum mültecilerin Uluslararası İlişkilerde ne kadar etkili bir güç unsuru olduğunun da kanıtıdır.

Mültecilerin bir güç olarak kullanımı bir ülkenin egemenliğini zayıflatmak için olabileceği gibi, ülkelerin kendi ekonomilerini güçlendirmek amacıyla da gerçekleşmektedir. Örneğin Haiti, ABD'den ekonomik yardım alabilmek için mültecileri bir güç olarak kullanmıştır. 1970'li yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin iddialarına göre Haiti, kendi vatandaşlarını ABD'nin Florida kentine göç etmeye teşvik etmiştir. ABD'ye göre bu teşvikin nedeni, Haiti'ye yapılan ekonomik yardımların artırılmasıdır (Weiner, 1992, s. 100).

Altı gün savaşından sonra İsrail, Filistin'de yaşayan Filistinlileri, kendi vatanlarından sürerek mülteci statüsüne düşmelerine sebep olmuştur. Filistinli mültecilerin sürüldüğü ülkelerden biri de Ürdün olmuştur. İsrail altı gün savaşında yendiği ülkelerden bir olan Ürdün'e, Filistinli mültecileri sürgün ederek hem Filistin'de Yahudiler için yerleşim yeri açmış hem de düşman ülke olarak gördüğü Ürdün'e mültecilerin ekonomik ve sosyal sorumluluklarını yüklemiştir. Filistinli mültecilerin varlığı, Ürdün'de silahlı çatışmalara da sebep olmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün darbe yapacağı ve Kral Hüseyin'i devireceği haberlerinin yayılmasının neticesinde, FKÖ gerillaları ile Ürdün ordusu arasında çatışmalar yaşanmıştır. Filistinliler Eylül 1970'te yaşanan ve Kara Eylül adı verilen bu olaylar neticesinde, Ürdün'den ayrılmak zorunda kalmıştır (Öztürk, 2019, s. 53). İsrail, Filistinli mültecileri kullanarak hem kendisine düşman olan Ürdün'ü silahlı çatışmalara sürüklemiştir hem de Ürdün'ü askeri, ekonomik ve sosyal açıdan zayıflatmıştır. Buna bağlı olarak da kendisinin ve İsrail'de yaşayan vatandaşların güvenliğini temin etmiştir. Ayrıca FKÖ'nün, Ürdün'deki varlığının da zarara uğraması, İsrail'in çıkarlarına hizmet etmiştir.

Arap Baharı nedeniyle kendi ülkesinde bulunan rejimlere karşı ayaklanan tek Arap ülkesi Libya değildir. Bu ülkelerden bir tanesi de Suriye'dir. Suriye'de halk, Beşar Esad rejimine karşı protestolar düzenlemiştir. Esad rejiminin Suriye halkının protestolarına sert bir şekilde karşılık vermesi, Suriye iç savaşının başlamasına sebep olmuştur. Suriye iç savaşı 2011 yılında başlamıştır ve hala devam etmektedir. Her iç savaşta olduğu gibi Suriye iç savaşı sırasında da birçok insan yaşadığı topraklardan göçerek, mülteci konumuna düşmüştür. Suriye iç savaşı sebebiyle 6.6 milyon Suriyeli mülteci konumuna düşmüştür ki bunların 5.5 milyonu Suriye'ye komşu olan ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (UNCHR, 2022).

Tablo 7: Suriyeli Mültecilerin Komşu Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	Kaynak	Kaynak Tarihi	Mülteci Sayısı
Türkiye	Türkiye	08.12.2022	3,561,883
Lübnan	BMMYK	30.09.2022	825,081
Ürdün	BMMYK	30.11.2022	669,483
Irak	BMMYK	30.11.2022	263,087
Mısır	BMMYK	31.10.2022	144,683
Diğer (Kuzey Afrika)	BMMYK	31.12.2022	41,742

Tablo Kaynak: (UNHCR, 2022)

Tablo 7’i incelediğimizde Suriyeli mültecilerin, Suriye’nin komşusu olan ülkelere göre dağılımını açıkça görebilmekteyiz. Tablo 7’yi incelersek eğer sayı açısından en çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülke Türkiye’dir. Bu durum Suriyeli vatandaşlar için her ne kadar olumlu bir durum olsa bile, Esad rejimi için bir olumsuzluk ortaya çıkarmaktadır. Zira Türkiye’nin mülteci politikası ilk bakışta, mültecilerin Esad rejimine karşı bir güç olarak kullanılması şeklinde görülse de durum çok farklıdır. Çünkü Esad rejimi birçok ülke ve uluslararası kamuoyuna göre meşru bir hükümet olarak kabul edilmemektedir. Bu nedenle Türkiye, Suriye’de Esad rejiminin varlığına son vermeyi amaçlayan Özgür Suriye Ordusu üyelerine hem silah hem de kendi sınırları içerisinde Suriye sınırına yakın olacak bölgelerde üs vermiştir. İlmli muhalif olarak tanınan ÖSO’nun, Türkiye’de bulunan üyelerinin neredeyse hepsi Suriye’den Türkiye’ye göç eden mültecilerden oluşmuştur. ÖSO ilk kurulduğunda kendisini ÖSO’nun üyeleri olarak tanımlayan birbirinden farklı birçok silahlı grubu içinde barındırmıştır. Faaliyetlerine Türkiye’den devam eden ÖSO kurucularının ilk dönemlerdeki rolü, Suriye’deki çeşitli ilmli muhalifler arasındaki iletişimi sağlamak ve uluslararası destek alabilmektir (Özay, 2019, s. 122).

Türkiye’nin bu mülteci politikası bazı dönemlerde hem AB’nin hem de Rusya’nın çıkarları ile çatışmıştır. Daha açık bir ifade ile Suriye iç savaşı sırasında Türkiye, Suriyeli ilmli

muhallifleri desteklerken; Rusya da Esad rejiminin destekçisi olmuştur. Bu durum her iki ülkeyi Suriye iç savaşı sırasında karşı karşıya getirmiştir. Özellikle bu savaş sırasında gerçekleşen diğer iki farklı olay, Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkileri olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur. İlk olay 2015 yılında gerçekleşen uçak krizidir. Nitekim Uçak krizi, Türkiye'nin Suriye sınırında 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye ve Rusya arasında yaşanmıştır. Türk hava sahasını ihlal eden SU-24 tipi Rusya'ya ait bir savaş uçağı, Türk F-16 savaş uçakları tarafından vurulmuştur. Çünkü Rus uçağının Yayladağı bölgesinde sınırı ihlal ettiği, Türkiye tarafından tespit edilmiştir (Kurban & Cabbarlı, 2019, s. 111). Bunun dışında Suriye iç savaşı sırasında gerçekleşen ve Türk-Rus ilişkilerinin bozulmasına yol açan bir başka olay ise 2020 yılında gerçekleşmiştir. Suriye iç savaşı sırasında 27 Şubat 2020 tarihinde Türkiye, savaşın başladığı andan itibaren en ağır zararı yaşamıştır. Rusya'nın desteğini alan Suriye Hava Kuvvetleri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin konvoyuna saldırı düzenleyerek, 34 Türk askerinin şehit olmasına sebep olmuştur (Kadıoğlu, 2020, s. 2187). AB'nin İdlib meselesinde Türkiye'nin yanında olmaması sebebiyle bu dönemde Türkiye, sığınmacı yükünü artık tek başına üstlenmeyeceğini bildirmiş, bu konuda yalnız bırakılmasıyla sınırlarında denetimleri kaldıracağını ve kendi arzusuyla gitmek isteyen sığınmacılara herhangi bir engel uygulamadan sınır kapılarını açacağını bildirmiştir (Çam & Keleş, 2020, s. 6399). Türkiye'nin sınır kapılarını açacağını bildirdiği tarih, Rusya'nın gerçekleştirdiği İdlib saldırısından hemen bir sonraki gün olan 28.02.2020'dir. Avrupalı ülkelerin desteğini İdlib'te alabilmek için Türkiye, Avrupa'nın mülteci hassasiyetini ön plana çıkarmıştır. Türkiye Avrupa'nın bu mülteci hassasiyetine vurgu yaparak, Suriye'de bulunan Türk askerlerinin güvenliğini sağlayabilmek amacıyla Avrupa'dan siyasi destek almaya çalışmıştır.

Soğuk Savaş sırasında, Çin ve ABD ilişkileri çoğu zaman gergin olmuştur. Zira Çin, SSCB gibi komünist bir rejimle yönetilirken, ABD kapitalizmin kalesi durumundaki bir ülke konumunda olmuştur. ABD ve Çin ulusal çıkarları konusunda Soğuk Savaş döneminde sık sık karşı karşıya gelmiştir. Çin'i insan hakları üzerinden eleştiren ABD, Çin'in iç işlerine karşılamaya çalışmıştır. Soğuk Savaş zamanında iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin düzenlenmeye çalışıldığı dönemler de olmuştur. Çin'in, ABD tarafından resmî olarak tanınması ve iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin karşılıklı olacak şekilde gerçekleşmesi, 1977-81 yılları arasında ABD'ye başkanlık yapan, 39. ABD Başkanı Jimmy Carter döneminde, Ocak 1979'da gerçekleşmiştir (Dedekoca, 2017, s. 148). 1979 yılında ABD ve

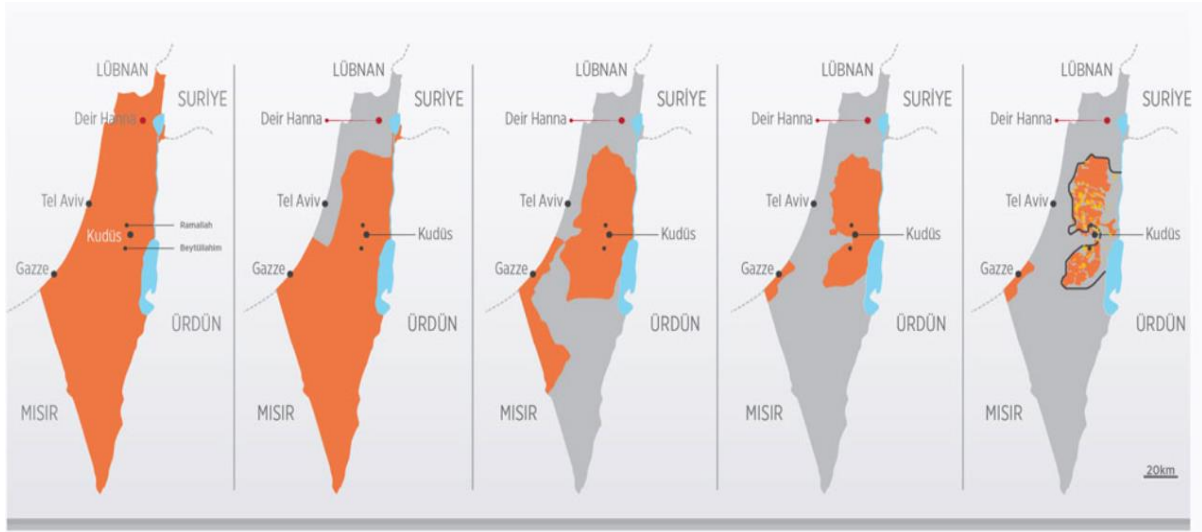
Çin arasında yapılan bu görüşmelerde Çin insan hakları konusunda kendisine baskı yaparak iç işlerine karışmaya çalışan ABD'ye karşı hem mültecileri hem de göçmenleri kullanmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1979 yılındaki Başbakan yardımcısı Deng Xiaoping, 1979 yılındaki görüşmelerde, Çin ile ABD arasında özgürce bir ticaretin gerçekleşebilmesi için Çin'in insan haklarına saygı göstermesi gerektiğini ve Çinlilerin özgürce göç etmesine izin verilmesini öne süren ABD başkanına; *"Peki öyleyse sayın başkan, kaç tane Çinli istersiniz? Bir milyon mu, on milyon mu, yoksa otuz milyon mu Çinli istersiniz?"* açıklamasını yapmıştır (Greenhill, 2010, s. 19-20). ABD Başkanı Jimmy Carter, Çin Halk Cumhuriyeti'nin başkan yardımcısının söylediklerinden sonra görüşmelerde bir daha insan hakları açısından Çin'e diplomatik bir baskı uygulamamıştır. Zira ABD Başkanı, Çin'den gelecek bir göç dalgasının ABD'yi zayıflatmasını istememiştir. Sonuç olarak Çin, göçmenlerin sayesinde ABD'nin kendi içişlerine karışmasına engel olabilmıştır.

Ruanda geçmişte birçok çatışmaya sahne olmuş bir ülkedir. Özellikle ülkedeki etnik gruplar arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Hutsiler ve Tutsiler arasındaki ilişkiler geçmişten günümüze kadar olumsuz bir şekilde ilerlemiştir. Hatta 1994 yılında Ruanda'da bir soykırım gerçekleşmiştir. Ruanda soykırımını, 6 Nisan 1994'te Ruanda Devlet Başkanı Juvenal Habyarimana ve komşu ülke Burundi Devlet Başkanı Cyprien Ntaryamira'yı taşıyan uçağın Ruanda başkenti Kigali üzerinde vurulması ile başlamıştır. Olayın başlangıcından sonra kısa bir sürede, Hutu milis kuvvetlerine Tutsileri gördükleri yerde öldürme yetkisi verilmiştir (Başer, 2022, s. 234). 2007 yılında ise Tutsi isyancı birliklerinin Generali Laurent Nkhunda, Ruanda'nın sadece Tutsilerin yaşadığı tek milletli bir ülke olmasını amaçlayarak, yaklaşık 370,000 Hutu ve Tutsi olmayan insanı göçe zorlayarak Kongo'ya gitmelerine sebep olmuştur (Steger, 2017, s. 28-29). Bu durumda mülteciler bir başka ülkeye karşı bir güç unsuru olarak kullanılmak yerine ülke içerisindeki bir başka etnik grubu bastırmak ve mevcut etnik gurubun (Hutsiler) ülke içerisindeki gücünü azaltmak amacıyla kullanılmıştır.

Yukarıda verilen mültecilerin araç olarak kullanılması örneklerine benzer bir şekilde göçmenlerin ve sığınmacıların da bir araç olarak kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Örneğin Holokosttan kurtulan birçok Yahudi, 2.Dünya Savaşı'nın bitiminin ardından, Ortadoğu'ya göç etmeye başlamıştır. 1948 yılında ise Yahudiler, Filistin topraklarında bugünkü İsrail devletini kurmuştur. Filistin'in işgali 1948 yılından itibaren sistematik olarak devam etmektedir. İsrail işgal etmiş olduğu Filistin topraklarına, Yahudi sığınmacıları yerleştirmektedir. İsrail, Yahudi

sığınmacıların etkisiyle Filistin toprakları üzerinde kendi egemenliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bunun dışında Filistin topraklarına yapılan Yahudi yaşam alanları ve yerleştirilen Yahudi sığınmacılarla her geçen gün Filistin’de Filistinlilerin sayısı azalmaktadır. İsrail için bu yerleşim yerleri bir nüfus aracı olduğu gibi güvenlik aracı da olmuştur. Yahudi yerleşim bölgeleri, askerî talepleri karşılama görevi üstlenirken, bir taraftan da gelen göçlerin güvenlik sistemine katılmasına olanak sağlamıştır. Buna bağlı olarak da yerleşim bölgeleri, güç çarpanı görevini üstlenmiş, daha fazla güvenlik için daha fazla yaşam bölgesi beklentisinin oluşmasına sebep olmuştur (Balpınar, 2014, s. 92).

Harita 1: Filistin’deki Yahudi Yerleşim Alanları

Kaynak: (Anadolu Ajansı, 2019)

Harita 1’i incelediğimizde Filistin’in son 70 yıldaki değişen sınırlarını görebiliriz. Turuncu kısımların Filistin’e ait bölgelerken, gri kısımların ise İsrail’in işgal ettiği bölgeler olduğunu söyleyebiliriz. Haritadaki sarı bölgeler ise Yahudi yerleşimcilerin olduğu bölgelerdir. İsrail; Filistin’e inşa etmiş olduğu Yahudi yaşam alanları ve yerleştirmiş olduğu Yahudi sığınmacılar sebebiyle Filistin topraklarında bir egemenlik kurmuştur. Ayrıca Yahudi yerleşim yerlerinin ve o bölgelere yerleşen Yahudi yerleşimcilerin etkisiyle de askeri üsler kurarak, İsrail’in ve İsrailli Yahudilerin güvenliğini sağlamaktadır.

Mültecilerin ekonomik çıkarlar için kullanımına bir örnek ise Belarus’tur. 2004 yılında Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lucashenko’da mültecileri Avrupa Birliği’ne karşı bir güç aracı olarak kullanmıştır. Belarus, AB’den daha fazla ekonomik destek alabilmek için AB ve

Belarus arasındaki sınır kapılarını açarak mültecilerin AB'ye göç edeceğini açıklamıştır. AB, Belarus'un ekonomik yardım taleplerini karşılamak yerine, Belarus ile olan sınır kapısındaki güvenlik önlemlerini artırmıştır (Greenhill, 2010b, s. 330). Belarus'un mültecileri AB'ye karşı bir güç olarak kullanma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Doğu Türkistan, sınırları Çin Halk Cumhuriyeti içerisinde yer alan özerk bir cumhuriyettir. Uygur Türklerinin yaşadığı Özerk Bölgesi, konumu ve yeraltı kaynakları potansiyeliyle önemli bir bölgedir. Ekonomik olarak, Çin petrolünün beşte ikisini üretmesi, zengin altın ve bakır madenlerine sahip olması ve önemli miktarlarda yün üretilmesi, bölgeyi stratejik olarak önemli bir konuma getirmektedir (Dağcı & Keskin, 2014, s. 14). Sahip olduğu stratejik konum nedeniyle Çin'in batıya açılan kapısı görevi üstlenen ve zengin yeraltı kaynaklarına ev sahipliği yapan Doğu Türkistan, Çin Halk Cumhuriyeti için çok önemli bir konuma sahiptir. Fakat Doğu Türkistan her ne kadar resmi olarak Çin'e bağlı olsa da Çin'in Doğu Türkistan üzerinde bulunan otoritesi zayıf kalmıştır. Zira Doğu Türkistan, Çin'in egemenliğindeki bir bölge olmaktan ziyade, Çin'den farklı olarak kendi dili, dini, kültürü ve vatandaşları olan farklı bir ülke konumundadır. Çin ise Doğu Türkistan'da otorite sağlamak ve bölgeyi kaybetmemek için, göç ve mülteci silahını kullanmaya çalışmaktadır. Uygur Özerk Bölgesine kendi vatandaşlarını yerleştirme çalışmaları yapan Çin, böylelikle Doğu Türkistan üzerinden hakimiyet kurmuştur. Çin, bölgenin Uygur nüfusunu azaltarak Uygurları azınlık durumuna getirmeyi planlamaktadır ve önemli sorunlardan biri olan Han Çinlisi göçmenlerini Doğu Türkistan'a zoraki olarak göç ettirmektedir. Çin, bölgede hâkimiyet kurabilmek adına nüfus yapısına ilişkin olarak zorunlu kürtaj ve kısırlaştırma yöntemi de uygulamıştır (Sayın & Koçak, 2017, s. 13). Çin hem kendi vatandaşlarını zorunlu göçe tabii tutup, Çinlileri göçmen durumuna düşürürken; hem de Uygur nüfusunu hedef alarak insan haklarını ihlal etmektedir. Fakat Çin'in bu politikaları her ne kadar insan hakkı ihlali olsa da Çin'in, Doğu Türkistan'da hakimiyet kurmasına yardımcı olmaktadır. Çin yıllarca sistematik olarak, Han Çinlilerini Doğu Türkistan'a göç ettirerek, Doğu Türkistan'da bulunan Çin nüfusunu artırmaktadır. Bu politikanın bir sonucu olarak da Çin, Doğu Türkistan üzerinde nüfus çoğunluğu sağlayarak egemenliğini korumaktadır.

Rusya ile Gürcistan arasında Ağustos 2008'de başlayan savaş yaklaşık 100 yıl öncesine dayanmaktadır. Geçmişte yapılan düzenlemelerle Osetlerin yaşamlarını sürdürdüğü coğrafya; Güney Osetya ve Kuzey Osetya olarak ayrılmış, güney kısım "Güney Osetya Özerk Bölgesi"

ismi ve özerklik statüsü ile Gürcistan'a bağlanmıştır (Oğurlu, 2010, s. 102). Rusya-Gürcistan Savaşı 8 Ağustos 2008'de Pekin Olimpiyat Oyunları ile aynı zamanda başlamıştır. Gürcistan'ın, Güney Osetya'daki bağımsızlık ilânından sonra, kaybolan otoriteyi yeniden sağlamak için başlattığı askeri operasyona Rusya, aynı derecede karşılık verince, bütün uluslararası kamuoyunun odak noktası bu savaş haline gelmiştir (Erkan, 2016, s. 52). Rusya Gürcistan'ı savaş sonunda kısa sürede mağlup etmiştir. Zira Gürcistan hem askeri hem de siyasi olarak hiçbir zaman Rusya'nın seviyesinde bir ülke olamamıştır. Rusya bu savaş sırasında hem askeri saldırılarda hem de siber saldırılarda bulunmuştur. Rusya'nın, Gürcistan'ı hedefleyen bir başka saldırı aracı ise Rus pasaportu uygulaması şeklinde karşımıza çıkmıştır. 2008'deki Gürcistan operasyonunun öncesinde, Ruslar bir "pasaportlaştırma" programı başlatmış ve burada Rusça konuşan Gürcü vatandaşlarına Rus pasaportu teklif etmiştir. 2008 Operasyonu başladığında ise Gürcistan'da yeni yaratılmış Rus vatandaşları mevcuttur ve Rusya yeni yaratılmış bu vatandaşların güvenliğini sağlamayı üstlenmiştir. Nitekim bütün bu passaportlaştırma süreci operasyondan önce gerçekleşmiştir (Ergün & Kurban, 2021, s. 96). Rusya'nın bir başka ülkenin vatandaşlarına pasaport vererek, o ülke içerisinde yeni Rus vatandaşları yaratması, mevcut bölge içerisinde egemenlik kurmasının mültecilik kavramı ile her ne kadar tam bir ilişkisi olmasa da Rusya'nın suni vatandaşlar yaratarak bir ülke üzerinde otorite kurmaya çalışması, mültecilerin bir araç olarak kullanımına benzer bir durumdur. Zira her iki durumda da amaç; bir grup insanı bir araç olarak kullanarak siyasi çıkar sağlamaktır. Rusya pasaport dağıtma stratejisini sadece Gürcistan'a karşı kullanmamıştır. 2014 yılında Ukrayna, Kırım'da yaşayan Ruslara da pasaport dağıtma stratejisini kullanmıştır. Rusya, dünya kamuoyuna Kırım'ın işgalinin meşru ve haklı bir olay olarak açıklayabilmek için ise pasaport dağıtılan Rusların insani haklarını gerekçe olarak göstermiştir. Kısaca Rusya, pasaport dağıtma uygulamasını eski Sovyet ülkeleri üzerindeki hegemonyasını tekrardan sağlayabilmek için bir araç olarak kullanmıştır.

Tayvan; ÇHC'nin kendi parçası olarak gördüğü bir başka ülkedir. Tayvan, Çin'in tek Çin politikasında önemli bir konuma sahiptir. Çin, Tayvan'ı kendi bünyesine katabilmek için ona karşı çeşitli baskılar yapmıştır. Tayvan Boğazı çevresindeki askeri gemiler, füze denemeleri ve askeri tatbikatları aracılığıyla Çin, Tayvan halkına baskı oluşturmaktadır. Uygulamış olduğu baskıyla ileride gerçekleşebilecek askeri müdahale durumunda halkın direnç göstermeden Çin işgalini kabul etmesi ve ada halkının savaşıma isteğini yok ederek birleşmeyi

kolaylaştırması amaçlanmıştır (Çalışkan, 2022, s. 54). Fakat Çin'in, Tayvan'ı bastırmak ve Çin politikası içerisinde kendisine bağlamak için kullandığı tek yöntem askeri operasyonlar değildir. Çin'in, Tayvan'a karşı kullanmış olduğu bir başka araç ise Çinli göçmenlerdir. Çin 17. yüzyıldan itibaren, Çin vatandaşlarını Tayvan'a göçe teşvik ederek Tayvan üzerinde otoritesini güçlendirmeye çalışmaktadır. Çin, Çin kökenli Tayvanlı vatandaşları Tayvan seçimlerinde Çin lehine oy vermek için kullanmaktadır. 2002 yılının sonunda Tayvan'a göç eden Çinli göçmenlerin sayısı yaklaşık 150.000 kişiden oluşmuştur (Chih, 2004). Çinli göçmenler, Tayvan'da seçimleri ve politikaları etkileyerek Çin'in, Tayvan üzerinde hakimiyet kurmasına yardımcı olmaktadır.

24 Mart 1999 yılında NATO, BM'nin onayı olmadan, Yugoslavya'yı bombalamıştır. NATO bombardımanın hedefi, ülkedeki kamu kuruluşları olmuştur. Ayrıca NATO, bombardıman boyunca Yugoslav ordusuna ait hava kuvvetlerinin dörtte birini imha etmiş, orduya ait birçok tank ve topu kullanılamaz bir vaziyete getirmiştir (Oduncu, 2019, s. 10). Yugoslavya'nın NATO'nun silahlı kuvvetinin karşısında, askeri başarılar kazanamayacağını anlayan Yugoslavya devlet başkanı Slobodan Miloseviç, NATO ülkelerine karşı mültecileri bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Zira 1998-1999 yılları arasında gerçekleşen Kosova Savaşı büyük kitlesel göçlere sebep olmuştur (Eren & Çakran, 2017, s. 19). Miloseviç, NATO ülkelerinin, mülteci akını sebebiyle bombardımanları keseceğini düşünmüşse de böyle bir durum gerçekleşmemiştir. Kosova krizi süresince zoraki göçe neden olma, Sırp yönetimi tarafından siyasi ve askeri bir araç olarak kullanılmıştır (Ağır, 2014, s. 469) Fakat Miloseviç, göçmenleri sadece NATO'ya karşı değil, Kosova bölgesi üzerinde egemenlik kurabilmek için de kullanmıştır. Belgrad yönetimi, Hırvatistan ve Bosna'da gerçekleşen iç savaş nedeniyle mülteci konumuna düşen Sırp'ları Kosova'ya göç ettirerek, Kosova'da yaşayan Sırp'ların sayısını yükseltmiş ve demografik yapıyı kendi amaçları doğrultusunda değiştirmiştir. Belgrad'ın mültecileri bir araç olarak kullanması, Kosova krizini daha da ciddi bir konuma getirmiştir (Arı & Pirinççi, 2011, s. 9-10).

Suriye iç savaşı sebebiyle büyük çapta göç dalgalarına maruz kalarak hem mültecilerin hem de göçmenlerin hedefinde olan bir diğer ülke ise Türkiye'dir. Bunun dışında Afganistan'da Taliban'ın ülkenin yönetimine geçmesi sonucu Afganistan'dan Türkiye'ye düzensiz bir göç akımı gerçekleşmiştir. Ayrıca Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi sonucunda, Türkiye hem Rusya'dan hem de Ukrayna'dan göç almıştır.

Tablo 8: Türkiye'ye Doğru Yapılan Düzensiz Göç ve Düzensiz Göçmenlerin Ülkeleri

Ülkeler	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Irak	1.728	7.247	30.947	18.488	17.629	12.097	3.836	4.408	6.424
Afganistan	12.248	35.921	31.360	45.259	100.841	201.437	50.161	70.252	113.667
Pakistan	2.350	3.792	19.317	30.337	50.438	71.645	13.487	16.133	15.097
Suriye	24.984	73.442	69.755	50.217	34.053	55.236	17.562	23.469	44.687
Moldova	101	261	256	308	269	204	126	95	120
Filistin	508	615	365	832	10.545	12.210	2.059	3.491	13.869
Myanmar	6.425	5.464	1.169	374	378	296	104	77	64
Gürcistan	1.519	2.857	2.679	2.954	3.153	2.171	1.070	1.074	1.053
İran	626	1.978	1.187	2.707	4.066	8.753	3.562	3.503	5.677
Diğer	8.158	14.928	16.801	24.276	46.631	90.613	30.335	40.494	77.655

Kaynak: (TC Göç İdaresi Başkanlığı, 2022)

Tablo 8'i incelersek eğer Türkiye'ye yapılan düzensiz göçlerin sayısını ve bu göçlerin en çok hangi ülkelerden geldiğini açıkça görebiliriz. 2014 yılından 2022 yılına kadar birkaç istisna haricinde Türkiye'ye yapılan düzensiz göçlerin arttığını da tablodan anlamaktayız. Birçok farklı ülkeden Türkiye'ye doğru yapılan düzensiz göçlerin nedeni olarak; düzensiz göç veren ülkelerdeki ekonomik krizler, terör saldırıları, iç savaşlar ve adı geçen ülkelerdeki insan hakları ihaleleri sıralanabilir. Türkiye'nin düzensiz göçe maruz kalma sebebi ise, Türkiye'nin jeopolitik konumu nedeniyle transit göçü üstlenen bir ülke olmasından kaynaklanmaktadır. Zira yasadışı bir şekilde göç eden insanların hedefinde genellikle ekonomik refahın yüksek olduğu demokratik ülkeler bulunmaktadır. Fakat bu ülkelerin kapalı sınır kapısı politikaları sebebiyle Türkiye, düzensiz göçün hedef olduğu bir ülke haline gelmiştir. Düzensiz göçün asıl hedefi olan ülkeler ise kaçak göçmenleri, Türkiye'de tutabilmek için Türkiye'de medya aracılığıyla göçmen propagandası yapmaktadır. Medya yoluyla yapılan propagandaların etkisiyle Türk kamuoyunda kaçak göçmenlerin yasadışı varlığını kabul ettirmek ve kaçak

göçmenlerin Türkiye sınırları içerisinde kalması amaçlanmıştır. Türkiye’de sığınmacıların varlığının kalıcı olmasını isteyen, medya gruplarının başında DW gelmektedir. DW, Almanya kökenli bir haber sitesidir. Almanya ise AB’nin göç ve mülteci politikalarını oluşturan ülkeler arasında ileri gelen ülkelere biridir. Ayrıca 83 milyon nüfusu içerisinde barındıran Almanya’nın, 2.5 milyonunu Türkler oluşturmaktadır (Almanyakonsolosluğu.gen.tr, 2022). Almanya’da bulunan yüksek Türk nüfusu, ülkenin Türkiye karşıtı eylemlerinin sebepleri arasında yer almaktadır.

DW’nin hazırlamış olduğu haber başlıkları incelersek eğer, DW’nin sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olması için yapmış olduğu çalışmalar açıkça görülebilmektedir. *“Hatay’daki Suriyeliler: Geri Dönmek İstiyorlar Mı?”* başlıklı haber’de, mültecilerin gözünden bir bakış açısı geliştirilmiştir. Hatay şehrinde yoğun bir sığınmacı nüfusunun varlığı söz konusu olduğu için şehirdeki sığınmacılar incelenmiş ve Suriye’ye dönüp dönmeyecekleri kendilerine sorulmuştur. Saf tarafından kaleme alınan bu makalede okuyucunun Suriyeli sığınmacılarla empati kurması amaçlanmıştır (Saf, 2022, s. 142). DW tarafından mülteci olarak nitelendirilen bu kişiler, Saf tarafından sığınmacı olarak nitelendirilmiştir. Adları ne olursa olsun, bu empati kurma durumunun etkisiyle Türk vatandaşları, Suriyelilerin Türkiye’deki varlıklarını daha kolay bir şekilde onaylayacak ve Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı daha kalıcı ve garanti altında olacaktır. Böylelikle de Suriyeli sığınmacıların Almanya ve AB ülkeleri için yaratabileceği olumsuz durumlar ve krizler gerçekleşmeyecektir. Ayrıca Suriyeliler Türkiye’de kaldığı sürece, Türkiye hem ekonomik hem de sosyal açıdan krizler yaşayacaktır. Bu durumun uzun sürmesi Türkiye’nin uluslararası arenadaki konumunu da olumsuz etkileyerek, herhangi bir siyasi veya ekonomik konuda Almanya ve AB’nin Türkiye’den daha üstün bir konuma erişmesine sebep olacaktır. Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılar sebebiyle bir kriz yaşamaması durumunda, Almanya’da yaşayan Türk vatandaşları da olumsuz etkilenecektir. Almanya’da yaşayan Türkler, Alman hükümeti tarafından uygulanacak politikalardan daha çabuk ve olumsuz bir şekilde etkilenecektir. Zira mülteci krizinin etkisiyle Türkiye’nin, Almanya’da yaşayan Türkler üzerinde bulunan otoritesi de zayıflayacaktır. Mültecilerin buldukları yerden ayrılmasını istemeyen Almanya, Türkiye’de birçok mülteci propagandası yapmaktadır. Bu propagandanın nedeni ise Almanya’da yaşayan Türkler aracılığıyla dolaylı olarak Türkiye’nin Almanya üzerindeki nüfusunu zayıflatmaktır.

AB ülkelerinin Türkiye'ye yönelen düzensiz göçü artırmak ve Türkiye'nin uluslararası arenada istikrarsız bir ülke haline getirme eylemlerinin bir başka türü ise mayın temizleme projeleridir. AB ülkeleri, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde bulunan mayınların imha edilmesini teşvik ederek, kaçak göçmenlerin Türkiye'ye olan düzensiz göçünün daha da artmasını amaçlamaktadır. AB, Türk halkının bu mayın temizleme projelerine karşı olumlu yaklaşması için aşağıdaki örnekte görülebileceği gibi medyayı bir araç olarak kullanmıştır.

“Mayın temizleme faaliyetleri Türkiye'nin doğu sınırında güvenliği artırıyor” başlıklı haberde (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2021) AB, resmi internet sitesinde yayınlamış olduğu bu haber ile mayın temizleme faaliyetlerinin, Türkiye için olumlu bir eylem olduğunu ileri sürmüştür. Bu haber başlığıyla AB, Türk kamuoyunun mayın temizleme faaliyetlerine karşı olumsuz bir eylem ya da faaliyet düzenlemesini engellemeyi amaçlamıştır. Haber başlığında özellikle Türkiye'nin doğu sınırlarına yer verilmiş olup Türk kamuoyunun terör kaynaklı güvenlik hassasiyetlerini hedef alarak, düzensiz göçe karşı zayıf bir duruma düşürmeye çalışmaktadır. Haberin içeriği ise: *“Proje kapsamında mayından arındırılan arazinin bir kısmı, yöredeki başlıca uğraşlar olan hayvancılık ve çiftçiliğe açılacak olup proje sayesinde mayın temizleme görevlisi, sağlık personeli, idari destek personeli ve şoförlük gibi mesleklerde 450'den fazla iş imkânı yaratılarak yerel topluma da destek sağlanacak..... Daha önce uygulanan aşamalar sonrasında, bazı yerli mayın temizleme görevlileri, yurt dışında yeni iş imkânlarına sahip oldu”* şeklindedir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2021). AB, mayın temizleme projelerini Türk kamuoyunda meşrulaştırabilmek için, mayından temizlenen bölgelerde istihdam sağlanacağına garantisini vermiştir. Mayın temizleme faaliyetleri Türkiye'nin doğu sınırında güvenliği artırıyor başlıklı haberin yayınlandığı yıl olan 2021 yılında Türkiye'de işsizlik oranının %11,2 (TÜİK, 2021) olduğuna göre, istihdam vaadinin mayın temizleme faaliyetlerine meşruiyet kazandırmada ne denli etkili olduğu da anlaşılmaktadır. Haber başlığında dikkat edilmesi gereken bir başka önemli hususa yerli mayın temizleme görevlilerinin yurtdışında iş imkânı sahibi olduğu kısmıdır. Bölgede istihdam garantisi yerel halkın onayını almaya yönelik bir düzenleme iken, Türk mayın temizleme görevlilerinin yurtdışında istihdam edildiği kısmı ise Türkiye'de hükümetin ve Türk kamu görevlilerinin mayın temizleme projelerine karşı onayını almaya yönelik bir düzenleme olmuştur.

Afganistan'a sınır komşusu bir ülke olan İran'dır. Afganistan'ın uluslararası arenada İran lehine politikalar izlemesi için kullanmış olduğu araçlardan biri de mülteciler olmuştur. İran, Afganistan'daki NATO ve ABD varlığını bitirebilmek ve İran'ın sınırlarını NATO ve ABD'den uzak tutabilmek amacıyla Afganistanlı mültecileri, Afganistan'a karşı bir araç olarak kullanmıştır. 2010'un sonlarına doğru, İran'da yaklaşık 2,5 milyon Afgan bulunmaktadır. İran Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinejad, 2007 yılında Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin, Afganistan'daki resmi NATO varlığını kabul etmesini olumsuz karşılayarak, 80.000'den fazla Afgan'ı sınır dışı etmiştir (Alfoneh & Majidyar, 2010, s. 2-3). İran bölgede, gücünü artırmak ve ABD'nin Ortadoğu bölgesinde bulunan müttefikleriyle ilişkilerine zarar vererek ABD'yi Ortadoğu'da zayıflatmak istemiştir. ABD'nin müttefikleriyle ilişkilerini zayıflatmak için de mültecileri bir araç olarak kullanmıştır. İran burada mültecileri sadece Afganistan'a karşı değil, ABD'ye ve NATO'ya karşı da kullanmıştır.

İsrail'in kuruluşunda göçmenlerin de etkisi mevcuttur. Yahudilerin hem İsrail'de çoğunluk olmaları hem de İsrail'i kurabilmeleri göçmenlerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Yahudilerin, Filistin'de bir devlet kurma planları, 2 Kasım 1917'de yayınlanan Balfour Deklarasyonu ile başlamıştır. Deklarasyon yayımlandıktan sonra Yahudiler, Ortadoğu'da kendilerine ait bir devlet kurma amaçlarını daha da hızlandırmıştır (Küçükvatan, 2011, s. 76). Balfour deklarasyonunun içeriğinde; İngiliz Hükümeti'nin, Filistin'de Yahudi milleti için milli yurt projesini tanınmasını, göçün serbest bırakılmasını, Yahudi Milli Kolonizasyon Teşkilatı'nın kurulmasını teklif etmiştir. Bu deklarasyon, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un imzasını taşıması nedeniyle Balfour deklarasyonu adını almıştır (Murat, 2019, s. 454). Balfour deklarasyonu dünya üzerinde yaşayan tüm Yahudiler için bir dönüm noktası olmuştur. Deklarasyon ilan edildikten sonra dünyanın birçok farklı ülkesinde yaşayan Yahudiler, Filistin'e göç etmeye başlayarak Filistin halkını yaşadığı bölgeleri işgal etmiştir. Nitekim İsrail kurulmadan önce Filistin'e 3 önemli Yahudi göç dalgası gerçekleşmiştir. Birinci göç dalgası; 1882-1903, ikinci göç dalgası; 1904-1914 ve üçüncü göç dalgası; 1919-1923 yılları arasında gerçekleşmiştir (Özgül, 2018, s. 177). İsrail'in 1948 yılındaki kuruluşundan itibaren göç tarihinde en yoğun iki göç dalgası mevcuttur ve bunlar 1950 ve 1990'larda gerçekleşmiştir. 1950'lerde daha çok Mizrahim/Sefarad Yahudileri İsrail'e göç etmiştir. İkinci en yoğun göç dalgasında ise SSCB'nin yıkılışı ile İsrail'e göç eden Rus

Yahudilerinden oluşmaktadır (Muminov, 2014, s. 278). İsrailin hem kuruluşundan önce hem de kuruluşundan sonra yoğun bir şekilde göç alması, İsrail'i ABD gibi bir göçmen ülkesi haline getirmektedir. Buradan göçmenlerin ülke kurabilmek gibi büyük etkileri olabileceği yorumunu da yapabiliriz. Zira dünyanın birçok farklı bölgesinden Filistin'e göç eden Yahudi mülteciler ve göçmenler, İsrail devletinin kuruluşuna yardımcı olmuştur.

Göçmenlerin ve mültecilerin bir araç olarak kullanımına bir başka örnek ise ucuz işgücü sağlamaya yöneliktir. İnsan haklarının görmezden gelindiği ve ekonomik refahın düşük olduğu ülkelerin vatandaşları, kendilerine ve ailelerine daha iyi bir hayat kurabilmek için gelişmiş ve ekonomik refahın yüksek olduğu ülkelere göç etmektedir. Burada göçmenler ve mülteciler göç ettikleri gelişmiş ülkelerde kaçak çalışabildikleri gibi yasal yollar aracılığıyla da çalışabilmektedir. Bu kişilerin etkisiyle gelişmiş ülkeler, ucuz işgücüne sahip olarak kurmuş oldukları fabrikalarda ve üretim merkezlerinde seri üretim yaparak, kendi ülkelerinin ekonomisine katkı sağlayabilmektedir. Hatta artık gelişmiş ülkeler, günümüzde sanayilerini geliştirmekte olan ülkelere aktararak ucuz işgücüne daha kolay ulaşmaktadır (Kandemir, 2011, s.17). Göçmenler ve mülteciler sadece üretim alanında değil, hizmet sektörü odaklı çalışarak da gittikleri ülkenin kalkınmasına yardımcı olabilmektedir. Aslında bu koşullar bir taraftan ülkeler için diğer taraftan da göçmenler ve mülteciler için olumlu sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Daha açık bir ifade ile ülkeler hem üretim alanında hem de hizmet sektöründe göreceli bir kazanç elde ederken; göçmenler ve mülteciler ise kendi ülkelerinde yaşamlarını sürdüren ailelerine maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayabilecek her türlü yardımı (döviz, eşya, kıyafet vb.) yapabilmektedir. Bu durum hem göçmenlerin ve mültecilerin hem de ülkelerin çıkarını korumaktadır.

Üretime dayalı işçi göçüne 20.yüzyılda, Almanya'ya göç eden Türkleri örnek olarak verebiliriz. Türkiye'den Almanya'ya göçün başlangıcı, "31 Ekim 1961 İş Gücü Anlaşması" olarak kabul edilse de ekonomik anlamda Türkiye'den ilk dışa göç, 1958'de başlamış ve az sayıda işçinin Almanya'ya gitmesi şeklinde oluşmuştur. Burada adı geçen işçiler genç Türklere'dir (Genel, 2014, s. 306). Göçün boyutlarını, işçi talep eden ülkenin isteklerinin büyüklüğü ve niteliği belirlemektedir. Almanya'nın işçi talep ederken hedefi, bir taraftan iş piyasası açığını en kısa zamanda gidermek, diğer taraftan ise iş piyasasının çıkarlarını gözeterek işgücü göçünü dış etmenlerin karşısında denetim altında tutmaktır (Doğan, 2001, s. 19). Almanya, Türkiye'den işçi talep ederken bazı sınırlandırmalarda bulunmuştur. Her ne

kadar 2. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri sebebiyle işgücüne ihtiyaçları olmasına rağmen ülkelerine gelecek olan Türk göçmenlere bazı şartlar sunmuştur. Türk işçilerin istihdam sürelerinin temelde iki yıl olacak şekilde sınır getirilmiştir. Türk göçmenlerin ailelerini yanına alması yasaklanmıştır. Fakat Alman işverenlerin ortak kararı, bu katı kuralın iptal edilmesine neden olmuştur (Soyudoğru, 2019, s. 42). Almanya sadece Türk işçileri ekonomik kalkınma ve sanayileşme için ülkesine kabul etmemiştir. İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerden vatandaşları da işçi olarak bünyesine almıştır. Fakat Türkiye, Avrupa dışından işçi kabul ettikleri ilk ülke olmuştur.

Tablo 9: Almanya'daki Yabancı Sayısı

YIL	Almanya'nın Yabancı Nüfusu	Almanya'daki Türk Nüfusu
1961	686.200	6.700
1970	2.600.600	249.400
1973	3.966.200	605.000
1977	3.948.300	508.000
1987	4.240.500	1.453.700
1989	4.845.900	1.612.600
1990	5.342.500	1.675.900
1991	5.882.300	1.779.600
1992	6.495.800	1.854.900
1993	6.878.100	1.918.400
1994	6.990.510	1.965.577
1995	7.173.900	2.014.311
1996	7.314.000	2.049.060
1997	7.365.800	2.107.400
1998	7.319.600	2.110.223
1999	7.343.600	2.053.600
2000	7.296.800	1.998.500
2001	7.318.600	1.947.900
2002	7.335.592	1.912.169
2003	7.334.765	1.877.661
2004	7.334.765	1.877.661

Kaynak: (Perşembe, 2005, s. 72)

Tablo 9’u incelersek eğer, Almanya’nın 1961 ve 2004 yılları arasında bünyesinde barındırmış olduğu Türk ve yabancı nüfusunu öğrenebiliriz. Almanya ekonomik olarak kalkınmasını tamamlayabilmek için birçok farklı ülkeden gelen göçmeni ülkesine kabul etmiştir. Bu da bize göçmenlerin bir ülkenin ekonomisini zayıflatmak için kullanılabilmesi gibi bir ülkenin ekonomisini güçlendirmek amacıyla da kullanılabilmesini göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle burada Almanya, Türkiye ve diğer ülkelerden gelen göçmenleri kendi ülkesindeki üretim merkezlerinde çalıştırarak, göçmenlerin gelmiş olduğu ülkelerin insan gücünü hem Almanya hükümetinin hem de Alman halkının ekonomik refahı için kullanmıştır. Almanya’da çalışan göçmen işçiler kısa vadede kendi ülkelerine döviz yollayarak ülkelerinin ekonomik refaha kavuşmasına yardımcı olsalar bile, göçmen işçi yollayan ülkeler hiçbir zaman yerini dolduramayacakları insan kaynağını kaybetmeleri sebebiyle uzun vadede zararlı bir konuma düşmektedir. Zira kaybedilen para veya herhangi bir maddi kazanç telafi edilebilse dahi kaybedilen insan gücünün herhangi bir telafisi zor olmaktadır.

Ülkelerin sahip olduğu insan gücünü göçmenler aracılığıyla hem kendi devleti hem de kendi halkı için kullanan başka ülkelere örnek olarak Körfez Ülkelerini verebiliriz. Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan gibi ülkeler sahip oldukları yeraltı kaynaklarıyla büyük çapta bir zenginliğe ulaşmaktadır. Bu durumun etkisiyle bu ülkeler, kendi vatandaşlarının sosyal refahına da yüksek seviyede önem vermektedir. Yine bu ülkeler kendi vatandaşlarının refahı ve sosyal hizmetlerini gerçekleştirmek için bünyelerine yurtdışından göçmen işçi kabul etmektedir. Göçmen işçiler genellikle Hindistan, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkelerden Körfez ülkelerine göç etmektedir. Bu ülkelerin dışında bazı Arap ülkelerinden de Körfez ülkelerine işçi göçü gerçekleşmektedir. 2011 yılından itibaren hala iç savaş yaşanan Suriye de bu ülkelerden biridir. 2016 yılı itibarıyla Körfez ülkelerinde çalışma vizesine sahip yaklaşık 1,2 milyon Suriyeli yer almaktadır. Suriyelilerin Körfez ülkelerinde çalışabilmeleri ve ikamet edebilmeleri insani faydayı üst seviyelere ulaştırmaktadır (Nowrasteh & Eyyuboğlu, 2016, s. 173). Burada insani fayda hem Suriyeli göçmenleri hem de Körfez ülkelerini kapsamaktadır. Suriyeli göçmenler, savaşın hüküm sürdüğü topraklardan, güvenli ülkelere göç ederek hayatlarını devam ettirmektedir. Körfez ülkeleri ise Suriye iç savaşı sebebiyle doğan bir olumsuzluğu kendi çıkarları için kullanarak iş gücüne sahip olmaktadır. Bir Ortadoğu ülkesi olmasına rağmen Körfez ülkelerine işçi göçü veren bir başka ülke ise Ürdün’dür. Ürdün’de Suriye gibi, diğer Ortadoğu ülkelerinin aksine petrol zengini bir ülke konumunda

bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkelerinde yüksek oranlarda petrol rezervi barındıran Körfez ülkelerinin işçi bulabilmek için göç aldığı ülkelerden biri de Ürdün olmuştur. Ürdün'ün ekonomisi yüksek seviyede dış yardımlara ve ağırlıklı olarak da Körfez ülkelerinde çalışan Ürdünlü işçilerin yolladığı kaynaklara bağlanmıştır (Sütalan, 2016, s. 192). Burada göçmenlerin, Ürdün'ün ekonomisini canlandırmak için Körfez ülkelerine karşı bir araç olarak kullanıldığının yorumunu yapabiliriz. Ayrıca Körfez ülkelerinin ise sahip oldukları ekonomik kaynakları kendi vatandaşlarının sosyal refahını en üst seviyeye çıkarabilmek için Ürdün'den işçi göçü olarak göçmenleri bir araç olarak kullandığının yorumunu yapabiliriz.

Hindistanlı işçilerin Ortadoğu ülkelerine göçü 1930' yıllara kadar dayanmaktadır. Fakat Asya kökenli işçilerin Orta Doğu'ya göçü, asıl 1970'ü yıllarda ve özellikle 1975 yılından sonra büyük sayılara ulaşmıştır. Örneğin 1975'te Ortadoğu'daki Hintli işçi sayısının 142 bin olduğu, bu sayının 1981'de 600 bin ve 1983'te 1 milyona çıktığı da literatürde yerini almıştır (Kurtuluş, 2011, s. 165).

Özetlemek gerekirse Körfez ülkeleri Almanya'nın aksine göçmenleri kendi ekonomisini ya da üretim merkezlerini güçlendirmek için kullanmamıştır. Körfez ülkeleri asıl olarak ülkedeki hizmet sektörünün en üst seviyede ilerleyebilmesi ve buna bağlı olarak Körfez ülkelerinin vatandaşlarının sosyal refahı için göçmenleri bir araç olarak kullanmıştır.

Mültecilerin, Uluslararası Arena'da bir güç olarak kullanımına bir başka örnek ise Brexit'tir. İngiltere ve AB'nin ilişkilerini değiştiren Brexit; Britanya (Birleşik Krallık) ve Exit (çıkış) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur ki bu kavram İngiltere'nin AB'den ayrılması anlamına gelmektedir. Brexit sürecinde halk, AB'den ayrılma yanlıları ve kalma yanlıları olarak ikiye ayrılmıştır. Birlikten ayrılma yanlıları "Brexit", kalma yanlıları ise "Bremain" olarak kendilerini tanımlamıştır (Emsen, 2018, s. 64). Grexit, Yunanistan'ın ekonomik krize bağlı olarak Euro bölgesinden çıkması isminde kullanılan "Greece" ve "Exit" sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Brexit de aynı düşünceyle meydana gelmiştir ve böylece Birleşik Krallığın, AB'den ayrılış sürecini açıklayan kelime olarak tüm dünyaya yayılmıştır (Karaca, 2019, s. 38). 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'da yapılan Brexit referandumunda, Birleşik Krallık seçmeninin %51,9'u AB'den ayrılma yönünde oy kullanırken, %48,1'i ise AB'den ayrılmama yönünde oy kullanmıştır. Ayrıca İskoçya ve Kuzey İrlanda sırasıyla %62 ve %55,8'lik oy oranlarıyla AB'den ayrılmama yönünde oy kullanmıştır (Atmaca, 2021, s. 64). Birleşik Krallık bünyesinde yer alan diğer iki ülke olan İngiltere ve Galler'in, Brexit

referandumundaki ayrılmama oyu ise sırasıyla %46,6 ve %47,5'ten oluşmuştur (Özdemir, 2020, s. 88). Buradan anlaşılacağı üzere AB'den ayrılma süreci sırasında bütün Birleşik Krallık ülkeleri hemfikir olmamıştır. İngiltere ve Galler seçmenleri Birleşik Krallığın AB'den ayrılmasını isterken; İskoçya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığın AB'den ayrılmamasını istemiştir. Birleşik Krallık ülkelerinin AB'den ayrılmak istemelerinin sosyal, siyasi ve ekonomik birçok farklı sebebi vardır. Fakat bu tezde asıl açıklanmaya çalışılacak olan sebep düzensiz göç ve mültecilerdir. Brexit sürecinde BK'daki siyasetçilerin büyük bir çoğunluğu, düzensiz göç ve mültecileri AB'den ayrılmak için bir etken olarak göstermiştir. Ayrılma yanlıları ve AB'den ayrılmama yanlıları olmak üzere iki tarafın söylemlerinin birbirleriyle yarıştığı referandum sürecinde, kampanyaların şekillenmesinde kullanılan en önemli faktörler içerisinde, göç, düzensiz göçmenler ve mülteciler olmuştur. Mültecilerin ve göçmenlerin araç olarak kullanılması, Brexit sürecinin en önemli belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir (M. Çolak & Bozkaya, 2018, s. 189). Suriye'de yaşanan iç savaş ve sonrasında başlayan göç ve mülteci krizi ile ilgili Türkiye ve Avrupa Birliği arasında Geri Kabul Antlaşması'nın imzalanması sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının vizesiz olarak Avrupa Birliği'ne alınma görüşmelerinin başlaması nedeniyle ayrılma yanlıları, AB'den ayrılma söylemlerini Türkiye üzerinden yapmıştır (Çenberci & Gövdere, 2017, s. 1438). 2016 yılında Türkiye'nin yaklaşık nüfusu 80 Milyon kişiden oluşmaktadır ki (TÜİK Kurumsal, 2016) bu nüfusun Birleşik Krallık topraklarında vizesiz bir şekilde dolaşma ihtimali, Birleşik Krallık vatandaşlarını endişelendirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, AB'ye tam üye olacağı söylentileri de BK vatandaşlarını AB'den çıkmaya iten farklı bir sebep olmuştur. Tüm bu söylentilerin üzerine dönemin Başbakan'ı David Cameron, Türkiye'nin AB'ye yakın zamanda üye olamayacağını, Türkiye'nin AB'nin üyelik şartlarını yerine getirebilmesinin ancak 3000 yılında olabileceğini dile getirmiştir (BBC, 2016). Fakat Başbakan Cameron'ın bu sözleri Brexit yanlılarının Türkiye'den gelebilecek olası göçmenler ve yabancı mülteciler konusundaki endişelerini gidermeye yetmemiştir. Zira ucuz işçi gücü sebebiyle işsiz kalacağını düşünen BK vatandaşları, Brexit referandumunda AB'den ayrılma yanlısı siyasetçilerin söylemlerinin etkisi altında kalacak şekilde oy vermiştir. Ayrılık yanlıları tarafından, "*Özgür ve güvenli Britanya*" sloganının ardında, AB üyeliğinin BK'ya göçmen akınına neden olduğu, BK'ya çalışmak amacıyla ülkesinden ayrılan insanların hem işsizliğe neden olduğu hem de sosyal güvenlik sistemini olumsuz etkilediği yönünde bir referandum kampanyası yürütülmüştür (Yıldız, 2021, s. 79). Bu referandum kampanyası BK'lı

vatandaşların Brexit referandumunu sırasında ayrılık kararı vermesine neden olan düzensiz göç sebebiyle bir başka etkidir. Brexit yanlıları, AB'nin mülteci sorununu çözmemesi nedeniyle önemli ölçüde rahatsız olmuş ve AB'nin konu ile ilgili yavaş atılımlarını eleştirmiştir. Siyasi arenada da mülteci krizi, politikacıların hem insanların akılları hem de eylemleri üzerinde hakimiyet kurmak için ihtiyaç duydukları başlıklardan biri olarak ortaya çıkmıştır (İşcan, 2021, s. 491). Brexit referandumu 2016 yılında başlamış olsa bile, BK'nın AB'den ayrılma isteğini geçmişte yaşanmış olaylara da bağlayabiliriz. AB'ye katılan yeni ülkeler, BK'nın AB ile olan bağının zayıflamasına sebep olmuştur. Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye katılımını öngören genişleme süreci; 2004 ve 2007 yıllarında olmak üzere iki dalga halinde gerçekleşmiştir. Buna göre; 2004 yılında AB'ye on yeni üyenin katılımı "büyük patlama" olarak literatürde yerini almıştır (Kaya, 2016, s. 215). Birliğe yeni katılan ülkelerin vatandaşlarının BK topraklarında özgürce dolaşması ve BK'lı vatandaşlardan daha ucuza çalışma potansiyeline sahip olmaları, BK'lı vatandaşların AB'nin göçmen ve mülteci politikalarına karşı bir tavır almasına sebep olmuştur. Bu durum ise BK'nın Brexit sürecini hızlandırmıştır.

Ekonomik sebeplere ek olarak, etnik ve kültürel farklılıklar, suç oranında artış gibi güvenlik ve sosyokültürel etkenler de BK'da göçmenlere ve mültecilere karşı bir önyargı oluşturmuştur (Yılmaz, 2022, s. 185). BK'nın Brexit referandumuna gittiği dönemde, IŞİD terör örgütü AB'nin birçok kentine terör saldırıları düzenleyerek birçok insanın ölümüne sebep olmuştur. Bu durum tüm Avrupa'da olduğu gibi BK'da da Müslüman düşmanlığına yol açmıştır. Etkili bir mülteci kampanyacısı olan ve aynı zamanda Tell MAMA ile İslamofobi ve agresif milliyetçiliğin yükselişi üzerine bir rapor üzerinde çalışan Jo Cox'un suikaste uğraması, BK'da Müslüman karşıtlığının yüksek boyutlara ulaştığının bir kanıtıdır (Abbas, 2022, s. 203). Oluşabilecek ekonomik ve sosyal krizler de BK'nın AB'den ayrılmasına neden olan göçmen ve mülteci kaynaklı sebepler arasında yer almaktadır. BK'nın AB'den ayrılmasında AB ülkelerinin uyguladığı mülteci ve göçmen politikaları da etkili olmuştur.

BK gibi Güney Kore'de, mülteci ve göçmenlere karşı mesafeli politikalar izleyen bir ülkedir. Bunun sebebi ise Güney Kore halkının mültecilere ve göçmenlere karşı ön yargılı tutumudur. Örneğin, Haziran 2018'de Yemen'den gelen ve 550 mülteciyi kapsayan bir gruba ilişkin olarak Güney Kore halkının tepkisi; protestolara ve yabancı düşmanlığına sebep olmuştur. Hemen ardından 700 bin Korelinin mülteci kabulüne karşı imzalanan dilekçe, Güney Kore

toplumunda mültecilere karşı olumsuz bir tavrın kanıtı niteliğindedir (Makhanov, 2021). Güney Kore halkının göçmenleri ve mültecileri Güney Kore’de istememelerinin sebebi, BK’da mültecilerin istenmemesi ile neredeyse aynıdır. Göçmen problemini Çinliler üzerinden açıklamaya çalışan Güney Koreli vatandaşlar, Çinli göçmenlerin etkisiyle Güney Kore’de işsizliğin arttığını öne sürmüştür (Üçüncü, 2017, s. 67) . Güney Kore’de halk; göçmenleri ve mültecileri ülke içerisinde kabul etmeyerek, ülkede mülteci etkenli doğacak problemlerin önüne geçmeye çalışmaktadır. Burada mültecilerin bir araç olarak Güney Kore’ye karşı kullanımının önüne geçilmektedir. Bu durum Güney Kore hükümetinin yerine, Güney Kore Kamuoyu tarafından bizzat gerçekleşmiştir.

AB ülkelerine giden mülteciler, belirli güzergahları tercih etmektedir. Bunlar; Türkiye ve Balkanlar üzerinden Orta ve Kuzey Avrupa ülkelerine doğru ilerleyen “Balkan Güzergahı”, ve yaşanan kazalarla gündem olan ve Kuzey Afrika üzerinden ya İtalya’ya ya da İspanya’ya doğru giden güzergahlardır (Soytürk, 2019, s. 624). Avrupa Komisyonu’na göre, 16 Şubat 2018 tarihi itibarıyla 33.700 kişi, Yunanistan ve İtalya’ya yerleştirilmiştir. 2019 yılının sadece Şubat ayında 4.000’e yakın mültecinin ve göçmenin Avrupa’ya İtalya, Yunanistan ve İspanya üzerinden girdiği açıklanmıştır. Hâlihazırda bu üç rota üzerinden geçişlerin gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Çolakoğlu, 2019, s. 942-943). Bu ülkeler arasında özellikle İspanya, mülteci akını ve düzensiz göç gibi konularda, Avrupa için önem taşıyan ülkelerden birisidir. Özellikle Afrika kıtası ile olan coğrafi yakınlığı İspanya’yı, jeopolitik olarak AB için önemli bir konuma taşımaktadır. Afrikalı kaçak göçmenler ve mülteciler, Fas üzerinden AB’ye geçiş için İspanya’yı transit göç güzergahı olarak kullanmaktadır. Kaçak göçmenlerin, İspanya’nın Ceuta ve Melilla’nın sınırlarında bulunan tel örgüleri geçerek Avrupa’ya göç etmeye çalışmaları, dünya kamuoyunda sık sık yer almaktadır. AB’nin, Afrika kıtası kara sınırındaki yerleşim bölgeleri olan Ceuta ve Melilla, İspanya’ya buradan da AB sınırlarına girmeyi amaçlayan kişilerin ilk tercihi olmaktadır (Kemal, 2019, s. 46). İspanya; bu düzensiz mültecileri ve göçmenleri hem kendi ülkesinde hem de AB topraklarında istemediği için Ceuta ve Melilla sınırları başta olmak üzere Afrika kıtasına olan sınırlarında sert önlemler almaktadır. Bu sert önlemlerden biri de Melilla sınırında, 24 Haziran 2022 tarihinde gerçekleşmiştir. 24 Haziran 2022 tarihinde Fas’tan İspanya’ya gitmeye çalışan kişilere, İspanyol emniyet güçleri silahlı müdahalede bulunmuştur. Bu müdahale sırasında 37 kişi hayatını kaybetmiştir. Fas’tan İspanya’ya gitmeye çalışan diğer 77 kişi ise kayıplara

karışmıştır (Amnesty International, 2022, s. 7). 22 yaşındaki Çad vatandaşı Zakeriya, Uluslararası Af Örgütü'ne yaptığı açıklamada; *“Fas ve İspanya güvenlik güçleri üzerimize gaz bombaları, taşlar, plastik mermiler ve kauçuk toplar atıyordu. Göz gözü görmüyordu, nefes almakta zorlanıyorduk”* ifadelerini kullanmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2022).

Melila silahlı müdahalesi uluslararası insan haklarına aykırı bir müdahaledir. İspanya'nın insan haklarına aykırı bu müdahalesinin sebebi ise düzensiz mülteci ve göçmenlerin, İspanya içerisinde gerçekleştirebilecekleri olası sosyal, ekonomik ve siyasi sorunları engelleyebilmektir. Mültecilerin ve göçmenlerin uluslararası ilişkilerdeki etkisi, 24 Haziran 2022 yılında gerçekleşen bu silahlı Melila sınır olayı ile açıklanabilmektedir. Zira İspanya bu mültecilerin kendilerine karşı bir araç olarak kullanılmasını engelleyebilmek için, insan haklarına aykırı müdahaleler yapmaktan kaçınmamıştır.

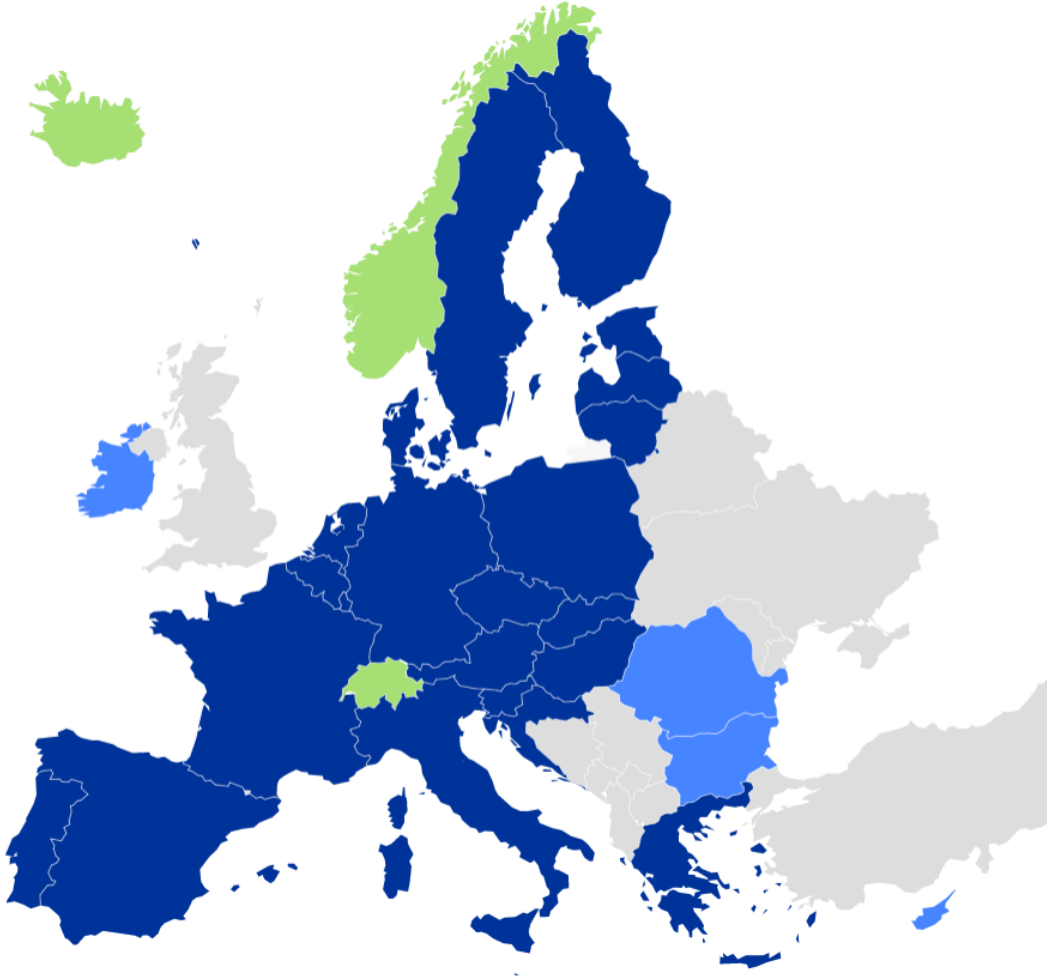
Türkiye'nin 2016 yılından itibaren sınır güvenliğini sağlayabilmek için Suriye'ye yaptığı askeri operasyonlar AB ülkeleri tarafından olumsuz karşılanmıştır. Bu nedenle AB, Türkiye'ye Suriye operasyonlarını durdurmak için çağrılarda bulunmuştur. Bu çağrılar karşısında ise Türkiye AB ile olan sınır kapılarını açabileceğini ve AB'nin düzensiz bir göç dalgasına maruz kalacağını ileri sürmüştür. *“Türkiye belki de bu ülkenin topraklarındaki tek meşru güç olarak şu anda varlık gösteriyor, çünkü bizim hem kendi sınır güvenliğimiz tehdit altındadır hem de ülkemizde evlerine dönmeyi bekleyen 3,6 milyon Suriyeli sığınmacı vardır. Ey Avrupa Birliği, kendinize gelin. Bak gene söylüyorum, bizim şu andaki operasyonumuzu bir ‘işgal hareketi’ diye nitelendirmeye çalışırsanız işimiz kolay, kapıları açarız 3,6 milyon mülteciyi sizlere göndeririz”* (Erdoğan, 2019).

4.2 Örnek Antlaşmalar

AB'nin mülteci krizine karşı aldığı önlemlerden biri ise geri kabul antlaşmalarıdır. Geri kabul antlaşmalarının etkisiyle AB, mültecilerin kendilerine karşı bir araç veya güç olarak kullanımına engel olabilmıştır. Bu geri kabul antlaşmalarından birini ise AB, Türkiye ile karşılıklı olarak imzalamıştır. Türkiye “vizesiz Avrupa” teklifi karşısında dış politika yapım sürecinde önemli bir değişikliğe gitmiş, öncelikle AB'nin mülteci ve göçmen politikalarına uyum için isteklerini, belli şartlar altında, karşılayacağını açıklamış ve nihayetinde 2013'ün Aralık ayında Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması'nı (ABGKA) imzalamıştır (Köse, 2016, s. 196). 16 Aralık 2013'te imzalanan ABGKA; 1 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ABGKA; Türkiye veya AB üyesi olan herhangi bir ülke açısından bu kişilerin, üçüncü ülke

vatandaşı veya vatansız şahısların geri kabulü ile ilgili koşullarını ve usullerini tespit etmektedir (Göçmen, 2014, s. 22). Ancak Anlaşmanın 24.3 maddesi uyarınca, üçüncü ülke vatandaşları ile vatansız kişilerin geri kabulü ile alakalı sorumlulukların, Anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden üç yıl sonra uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle ABGKA, 1 Haziran 2016 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır (Batır, 2018, s. 597). Türkiye, AB ile bir geri kabul antlaşması imzalama konusunda ilk başlarda isteksiz davranmıştır. Zira ABGKA nedeniyle Türkiye, Avrupa'nın maruz kaldığı mülteci krizine engel olabilmek için bir araç konumuna düşürülmüştür. Bu durum ise mülteci krizini AB'nin bir sorunu olmak yerine doğrudan Türkiye'nin bir sorunu haline getirmiştir. AB; Türkiye'nin ABGKA'yı imzalamasını sağlamak için Avrupa içerisinde serbest dolaşım hakkını Türkiye'ye sunmuştur. AB; vize serbestliği şartını ABGKA'nın imzalanmasına bağlamış ve anlaşmanın imzalanması ve onaylanması Türkiye'nin, anlaşma şartlarını gerçekleştirmesi ve vizeyle ilgili yol haritasını uygulaması durumunda, vatandaşları için Schengen Alanı'nda kısa süreli serbest dolaşım hakkını elde edebileceğini öne sürmüştür (Nas, 2015, s. 180). Vize serbestisi vaadi, Türkiye'nin ABGKA'yı imzalamasında en önemli etkenlerden biri olmuştur. Zira AB içerisinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının serbest dolaşımının gerçekleşmesi ile hem Türkiye'nin ekonomisinin canlanacağı hem de Türkiye'nin yıllarca süren AB'ye üye olma hedefine bir adım daha yaklaşılacağı düşünülmüştür. Özellikle Türk gençleri ve Türk iş dünyası vize serbestisi konusunda olumlu bir yaklaşım sergilemiştir. Çünkü vize muafiyeti, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının Schengen Bölgesi'nde 90 gün süreyle vizesiz bulunabilmesini sağlamaktadır (Güder, 2016, s. 134).

Harita 2: Schengen Vizesi ile Seyahat Edilebilecek Ülkeler

Kaynak: (European Council, 2023)

Harita 2'ye baktığımızda Schengen vizesi ile 90 gün boyunca ziyaret edilebilecek olan ülkeleri görebilmekteyiz. Harita 2'yi daha detaylı incelediğimizde, lacivert rengi ile belirtilen ülkelerin AB üyesi olan ve Schengen bölgesi içerisinde yer alan ülkeler olduğunu görmekteyiz. Açık mavi renkle belirtilen ülkeler ise AB üyesi olmasına rağmen Schengen bölgesinde yer almayan ülkelere oluşmaktadır. Yeşil renkle gösterilen ülkeler de AB üyesi olmamasına rağmen Schengen bölgesi içerisinde yer alan ülkeleri kapsamaktadır. Schengen bölgesinde yer alan ülkelerin büyük bir çoğunluğu Türk vatandaşlarının eğitim, tatil ve ticaret amacıyla ziyaret etmek istediği, fakat vize alamadığı ülkelerdir. AB; Türk vatandaşlarının AB ve Schengen bölgesi ülkelere kolaylıkla seyahat etme arzusunun farkına vardığı için Türkiye'nin bu geri kabul antlaşmasıyla ilgili aşağıda açıklanacak olan tüm hassasiyetlerine rağmen bir antlaşma imzalamayı başarmıştır.

Nitekim AB vize muafiyeti vaadini gerçekleştirmemiştir. Bu durumun sebebi ise Avrupa Birliğinin Türkiye’den beklediği 72 kriterden son kalan 6 tanesini yerine getirmemiş olmasıdır. Bunlar kriterler ise terörle mücadele mevzuatı, kişisel verilerin korunması, cezai durumlarda adli iş birliği, Europol ile anlaşma, yolsuzlukla mücadele ve Geri Kabul Anlaşmasından oluşmaktadır (Selçuk, 2019, s. 37). Türkiye’nin yerine getirmediği şartların büyük bir çoğunluğu güvenlik konusunda olmuştur. AB’ye göre; Türkiye’nin vize muafiyetine sahip olabilmesi için “güvenli bir ülke” imajı vermesi gerekmektedir. Nitekim 2016 yılında fazlaşan terör saldırıları ve bu durumla ilgili olarak gerçekleşen politik ve ekonomik sorunlar, Türkiye’nin uluslararası arenada “güvenli ülke” imajına ve vize muafiyetine sahip olmasını engellemektedir. Atay’a göre Türkiye topraklarında iç güvenliğin hâkim olması, Türkiye’nin vize serbestisi elde edilebilmesi için çok önemlidir (Atay, 2022, s. 80-81). Lakin Türkiye’nin imzalamış olduğu ABGKA sebebiyle geri kabul etmiş olduğu mülteciler, müdahil oldukları asayiş olayları da dikkate alındığında, Türkiye’nin iç güvenliğine zarar vermektedir. Bu durum Türkiye’nin vize muafiyetine engel olduğu için ABGKA konusunda bir paradoksa sebebiyet vermektedir.

Türkiye ve AB arasında imzalanan ABGKA, AB’nin Türkiye’ye vize muafiyeti vermemesi sebebiyle 2019 yılında askıya alınmıştır. Türkiye bu geri kabul antlaşmasında kendi taahhütlerini yerine getirirken; AB, antlaşmadaki kendi üzerine düşen sorumlulukları gerçekleştirmemiştir. Bu durum her ne kadar AB açısından olumlu olarak algılanıyor olsa bile, AB’nin özellikle Türkiye ve Türk kamuoyu üzerinde bir “imaj kaybı” yaşamasına sebep olmuştur. Bu noktada da Türkiye’nin artık AB ile imzalayacağı antlaşmalar ya da yapacağı iş birliklerinde daha isteksiz bir tutum sergileyeceği yorumunu yapabiliriz. Bu durum ise uzun dönemde AB’nin olası bir “mülteci krizi” ile karşı karşıya kalması durumunda, Türkiye ile ABGKA benzeri antlaşmalar yapmasına engel olabilecektir.

ABGKA kapsamında, Avrupa’ya yasadışı yollarla gelen mültecilerin sorumluluğu, dolaylı bir şekilde Türkiye’ye devredilmiştir. Ayrıca Avrupa’ya doğru düzensiz göç hareketinde bulunan mültecilerin önlenmesi ve buna karşın birtakım tedbirler alınması da bu süreçte AB tarafından hedeflenmiştir. Bu açıdan incelendiğinde ABGKA, AB’nin mülteciler üzerinde uyguladığı bir siyasi araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Bayazidi, 2016, s. 37). AB; Türkiye ile imzalamış olduğu ABGKA ile mülteci sorununu kısa vadede giderebilmiştir. Buna bağlı olarak da mültecilerin AB’ye karşı olası bir güç olarak kullanımını da engellemiştir. Ayrıca mültecilerin

Türkiye'ye geri yollanmasını sağlayan AB, mültecileri Türkiye'ye karşı bir güç ve bir araç olarak kullanmıştır. Zira ABGKA sebebiyle Türkiye'ye geri gelen mültecilerin büyük bir çoğunluğu Türkiye'de kalmıştır. Bu durum ise Türkiye'nin ekonomisinin olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye'deki toplumsal yapıya uyum sağlayamayan ya da sağlamak istemeyen kişiler, Türkiye'de güvenlik sorunları ve toplumsal sorunlara yol açmıştır ve hatta açmaya devam etmektedir. Ayrıca AB'nin geri kabul antlaşmalarına dayanan kapalı sınır politikaları sebebiyle Türkiye'ye transit göç amacıyla göç etmeyi planlayan birçok kişi; Türkiye'ye yaptıkları bu hareketliliği kalıcı bir hale getirmek zorunda kalmıştır. AB; Türkiye ile yapmış olduğu geri kabul antlaşmasının neticesinde hem kendi mülteci krizine bir çözüm bulmuş hem de kaçak insanların Türkiye'de kalmasını bir şekilde sağlayarak, mültecileri Türkiye'ye karşı bir araç olarak kullanmıştır.

AB'nin Türkiye ile imzaladığı geri kabul antlaşmasının bir benzerini, İngiltere'de Ruanda'yla birlikte imzalamıştır. Bu Antlaşma; İngiltere'ye kaçak yoldan göç eden kişilerin, Ruanda'ya yollanmasını içermektedir. Bu Antlaşma ülke basınında, *“Yeni plan kapsamında ülkeye gelen göçmen ve mültecilerin, iltica başvuruları ve kabul süreci tamamlanuncaya kadar yaklaşık 7 bin km ötede, ülke dışında tutulmaları öngörülüyor.....Tasarıya iktidardaki Muhafazakâr Partili bazı milletvekilleri de sert tepki gösteriyor.....Vekiller, söz konusu tasarıyı, İngiltere'nin kendi "İngiliz Guantanamo Körfezi"ni yaratması diye tanımlıyor”* şeklinde yerini bulmuştur (Euronews, 2022). İngiltere hükümetinin hazırlamış olduğu bu antlaşmadan memnun olmayan kişi ve gruplar (STK'lar, vatandaşlar ve milletvekilleri gibi), Antlaşmayı İngiliz Yüksek Mahkemesine götürmüşlerdir. Lakin İngiliz Yüksek Mahkemesi, İngiltere'nin Ruanda ile imzalamış olduğu bu antlaşmayı hukuka uygun bulmuştur (BBC, 2022). İngiltere'de mülteci haklarını savunan kişi ve kuruluşlar ise bu antlaşmaya itiraz etmiştir. Neticede 16 Ocak 2023 tarihinde, İngiltere Yüksek Mahkemesi yeni bir karar almıştır. İYM'nin aldığı kararda, İngiltere'ye sığınmak isteyen kişilerin mevcut işlemleri devam ederken, İngiltere'den Ruanda'ya gönderilmesinin güvenlik açısından olumsuz durumlar yaratabileceği açıklanmıştır. Zira İYM, Ruanda'da mültecilerin güvende olamayacağını öne sürmüştür (Taylor, 2023).

İngiltere'nin Ruanda ile imzalamış olduğu geri kabul antlaşması, her ne kadar ülke içinde tartışmalara sebep olsa da, İngiltere hükümetinin mülteci politikalarını yansıtan türde bir antlaşmadır. İngiltere hükümeti bu kişilerin ülkeye girişini engelleyebilmek için hem kendi

ülkesinin vatandaşları hem de STK'lar ile karşı karşıya gelmekten çekinmemiştir. Ayrıca İngiltere ve Ruanda arasında yapılan mülteci antlaşmasının, İngiltere hükümetine maliyetinin daha antlaşma gerçekleşmeden bile sadece 140 Milyon sterlin olduğu basına yansımıştır (BBC, 2022). İngiltere hükümeti tüm bu maddi ve manevi engellere rağmen, düzensiz göçün ve mülteci krizinin önüne geçebilmek için Ruanda'yla bir geri kabul antlaşması imzalamıştır. Bunu da mültecilerin ne kadar etkili bir siyasi güç ve araç olduğunun bir başka kanıtı olarak gösterebiliriz.

Geri kabul antlaşmaları; her ne kadar yaşadıkları ülke veya bölgeyi terk etmek durumunda kalan insanların haklarını korumak ve mültecilere rahat bir yaşam alanı sunmak üzere imzalanan antlaşmalar olarak görünse bile, aslında ilk başta antlaşmayı sunan ülke veya topluluğun çıkarlarını korumak üzere imzalanmaktadır. Antlaşmanın odağında olan ülkeler ise antlaşmayı, daha çok sunan ülke veya topluluğun mülteci sorununu çözebilmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Antlaşmanın bir başka odağı olan kişilerin hayatı ve sahip oldukları haklar ise yok sayılmaktadır.

Sonuç olarak geri kabul antlaşmalarında antlaşma imzalanan taraf ülkeler; transit göç konumunda olan ülkelere ziyade, mültecilerin göç etmek zorunda kaldığı kaynak ülkeler olmalıdır. Geri kabul antlaşmasını sunan ülkeler veya topluluklar zorunlu olarak göç veren ülkelerdeki maddi ve manevi sorunların çözümünde yardımcı olduktan sonra, geri kabul antlaşmaları imzalanmalı ve uygulanmalıdır. Zira insanların ülkelerinde onları mülteciliğe iten sorunlar çözüldükçe, kendi istekleriyle ülkelerine geri dönecekleri de önemli bir gerçektir. Bu durum da hem mülteciliğin hem de düzensiz göçün önüne yasal ve insani bir şekilde geçilmesine yardımcı olacaktır. Aksi durumunda, geri kabul antlaşmaları sadece bir siyasi güç veya siyasi araç olmaktan başka bir vasfa sahip olmayan bir antlaşmaya dönüşmektedir.

4.3 Bir Güç Olarak Kullanılan Mülteciler ve Ülkelerin Profilleri

Uluslararası arenada ülkelerin, birbirlerine karşı üstünlük kurabilmek için birçok farklı yola başvurduğu görülmektedir. Bunlardan biri ülkelerin sahip oldukları en önemli kaynaklardan biri olan insan kaynağıdır. Bu insan kaynağının özellikleri ise; ülke nüfusunun yaş dağılımı, ülke nüfusunun kadın-erkek oranı, ülke nüfusunun okur-yazar oranı, ülkede ekonomiye katkı sağlayan insan oranı, ülkedeki işsiz sayısının toplam nüfusa göre oranı, ülkedeki yüksek öğrenim görmüş kişilerin sayısının nüfusun tamamına olan oranı gibi özelliklerdir. Nüfusun

bu özellikleri bir ülkenin lehine olacak şekilde dengede tutulduğu sürece, uluslararası arenada ülkelerin gücünü ve prestijini artırmaya yardımcı olmaktadır.

Herhangi bir ülkenin uluslararası arenada saygınlık ve prestij kazanma potansiyeli, o ülkenin sanatçıları ve bilim insanlarının bireysel başarıları ile de yakından ilgilidir. Toplumların gelişiminin ve ilerlemesinin temel unsurlarından birisi de dünya genelinde kabul edilmiş sporcular, sanatçılar ve bilim insanları yetiştirmektir (Yorgancılar & Ecer, 2022, s.12). Bu duruma örnek olarak, Türk asıllı Alman bilim insanı Özlem Türeci ve eşi Uğur Şahin'i verebiliriz. Bu değerli iki bilim insanı, covid-19 aşısını keşfederek Almanya'ya uluslararası arenada büyük bir prestij kazandırmıştır. Aradan geçen binlerce yıla rağmen Platon gibi bir düşünürün Yunanistan'da doğmuş ve yetişmiş olması, Yunanistan'a şu anda bile uluslararası kamuoyunda saygınlık kazandırmaktadır. Bunların dışında Shakespeare'in İngiliz olması İngiltere'ye, Dostoyevski'nin Rus olması Rusya'ya, Dante'nin İtalyan olması da İtalya'ya Edebiyat alanında ölümlerinden yıllar geçmesine rağmen büyük bir prestij getirmektedir.

Ülkeler bazı zamanlarda sahip oldukları insan kaynaklarını daha farklı bir şekilde kullanmayı tercih etmektedir. Özellikle bu insanların kendi ülkeleriyle herhangi bir vatandaşlık bağının olmaması ve ülkeye zorunlu ya da isteğe bağlı olarak göç eden göçmen veya mülteciler olması, ülkeleri bu insanları bir araç olarak kullanmaya itmektir. Zira bu insanlar ülkeye hem vergi vermemekte hem de ülkeye herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Bu durum da ülkelerin barındırdıkları mültecileri, başka ülkelerin ekonomisini zayıflatma, sosyal yapıya zarar verme, demografik yapısını değiştirme ve ülkede güvenlik problemleri çıkartmak amacıyla bir araç olarak kullanmasının yolunu açmaktadır. Bazı ülkeler ise kendi ülkesinin insanlarını mülteci konumuna düşürerek düşman ülkelere karşı bir araç haline getirmektedir. Bu durum genellikle demokratik olmayan ülkelerin, mültecileri bir araç olarak kullandığı ve/veya kendi insanını mülteci konumuna düşürdüğü bir yöntemidir ki bu insanlar genellikle kendi muhalifleri ya da o ülkede yaşayan azınlık gruplarıdır. Baskıcı rejimler kendi ülkelerinin vatandaşı olsa bile o ülkenin büyük bir çoğunluğunun oluşturduğu insan grubundan farklı bir etnik kimliğe, düşünce yapısına, inanç yapısına sahip olan kişileri vatandaş olarak görmemektedir. Bu durumda azınlık grupları, özellikle kriz zamanlarında, bizzat kendi ülkeleri tarafından mülteci konumuna itilebilmektedir. Çünkü demokratik olmayan rejimlerin, kendi iktidarlarına sorun çıkarabileceklerini düşündükleri azınlık gruplarına karşı, bir göç planları genellikle bulunmaktadır. 2. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında

Holokostan önce Naziler, Yahudileri Madagaskar'a yollamayı amaçlamıştır (Browning, 1986, s. 500). Stalin dönemi SSCB'sindeyse, Ruslaştırma politikalarının öncülüğünde birçok farklı ırktan insan topluluğu anavatanlarından sürgün edilmiştir. II. Dünya Savaşı sürerken yedi etnik grup, Sibirya ve Orta Asya'nın farklı bölgelerine sürülmüştür. Bunlar 1941'de sürülen Volga Almanları ve Ekim 1943-Kasım 1944 arasında sürülen Kırım Tatarları, Çeçenler, İnguşlar, Kalmuklar, Karaçaylar, Balkarlar ve içlerinde Ahıska Türklerinin de bulunduğu Kafkas milletleridir (Şirin, 2019, s. 61). Nazi Almanya'sı ile Stalin dönemlerinde Almanya ve SSCB'sinin göç politikalarını incelediğimizde, baskıcı ve insan haklarına önem vermeyen yönetime sahip ülkelerin, göçü ve mültecileri bir araç olarak kullanmaya daha meyilli olduğu açıkça görülmektedir. Nitekim bir ülke insan haklarını ve insan hayatını ne kadar az ön planda tutarsa, bünyesinde barındırdığı insanları bir siyasi araç olarak kullanmaya o derecede yatkın olmaktadır. Özellikle kendi ülkesinin vatandaşlarına toplu sürgün planları uygulayarak egemenliklerini kuvvetlendirmeyi planlayan ülkeler, insan haklarının neredeyse hiç var olmadığı ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mültecileri bir güç ve siyasi araç olarak kullanan ülkeler, sadece baskıcı ve insan haklarına saygı göstermeyen bir hükümete sahip ülkeler değildir. Birçok demokratik ülke de mültecileri bir araç olarak kullanmaktadır. Fakat burada vurgulamamız gereken husus; demokratik ülkelerin, demokratik olmayan ülkelerin aksine kendi ülkelerinin vatandaşlarını bir araç olarak kullanmamasıdır. Demokratik ülkeler genel olarak kendi ülkelerine sığınmış, yabancı ülkelerin insanlarını düşman olarak tanımladıkları ülkelere karşı kullanmaktadır ve hatta bu insanların yaşam haklarının inisiyatifinin sadece kendilerinde olduğunu düşünmektedirler. Uluslararası arenaya baktığımızda özellikle mültecilerin eğitim, sağlık, barınma, giyinme ve gıda gibi ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu olan demokratik ülkelerin, yeri geldiğinde mültecilerden faydalanmaktan çekinmediği açıkça görülmektedir. Çoğu demokratik ülke, mültecilerden ucuz iş gücü olarak yararlanmayı tercih ederken; bazı demokratik ülkelerse mültecileri, kendilerine düşman olarak gördükleri ülkelerin sosyal ve demografik yapısını değiştirmek için de kullanmaktadır.

Demokratik ülkeler sınır kapılarını uluslararası kamuoyuna haber vermeden açarak, düşman olarak algıladıkları ülkelere karşı, düzensiz göç ve mülteci aracını öne sürebilmektedir. Bunu da mültecilerin kendi ülkelerinde yol açtıkları ekonomik ve sosyal zarara bir son verebilmenin yolu olarak görebilmektedir. Ayrıca sınır kapılarını açıp mültecilerin düzensiz göçüne izin

vererek, mültecilerin bir ülkede neden olabileceği olası sosyal ve ekonomik zararları düşman ülkelerin yüklenmesine neden olurlar. Bu durum ise doğal olarak uluslararası arenada mültecileri bir araç olarak kullanan ülkelerin güçlenmesini sağlarken, hedef ülkelerine zayıflamasına sebep olmaktadır. Görüldüğü üzere hem demokratik ülkeler hem de demokratik olmayan ülkeler mültecileri uluslararası arenada bir güç olarak kullanmaktadır. Mültecileri bir güç olarak kullanmalarının sebebi ise genel olarak mültecilerin, buldukları ülkeye yüklemiş olduğu ekonomik ve sosyal yükümlülüklerdir. Ülkeler bu yükümlülükleri karşılamak istemediklerinde veya bu yükümlülükleri karşılayabilecekleri sınırı aştıklarında mültecileri kendilerine yarar sağlayabilecek şekilde kullanabilmektedir. Literatürde demokrasiye sahip ülkeler, kararların serbest bir şekilde seçim ile alındığı ve karardan etkilenenlerin de karara ortak oldukları, insan haklarına saygının ve insanların hukuk önünde eşitliğinin var olduğu, uzlaşma ve hoşgörü rejimleri olarak tanımlanmaktadır (Kepençi, 2003, s. 3). Demokratik olmayan ülkeler ise eşitliğin ve hoşgörünün olmadığı bir rejime sahip ülkelerdir. Tüm bu zıtlıklara rağmen konu mültecilerin bir araç olarak kullanımını olunca hem demokratik ülkelerin hem de demokratik olmayan ülkelerin ortak paydada buluştuğunu söyleyebilmekteyiz.

Mültecileri uluslararası arenada bir güç olarak kullanan ülkeleri, demokratik ve demokratik olmayan ülkeler olarak ayırdıktan sonra, bir başka ayrımı ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak yapabiliriz. Gelişmiş ülkelerin mültecileri bir güç olarak kullanma nedeni, genel olarak mültecilerin kendi ülkelerinde yaratabileceği sosyal ve güvenlik sorunları daha gerçekleşmeden gidermektir. Ayrıca mültecilerin kendi ülkelerinde yaratabileceği sorunları da düşman ülkelere yönlendirmektir. Gelişmekte olan ülkelerin mültecileri bir güç olarak kullanma nedeni ise daha çok gelişmiş ülkelere ekonomik tavizler alabilmektir. Sınır kapılarını sürekli kapalı tutmak karşılığında gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelere ekonomik yardım almaktadır. Böylelikle gelişmiş ülkeler mültecileri kendi ülkelerinden uzak tutarken, gelişmekte olan ülkelere mültecilerin aracılığıyla ekonomilerini güçlendirmektedir.

Gelişmiş ülkelerin uluslararası arenada sahip oldukları üstünlük nedeniyle gelişmekte olan ülkeler, uluslararası arenada mültecileri bir güç olarak kullanırlar. Nitekim gelişmiş ülkeler uluslararası arenada gelişmekte olan ülkelere son derece sert bir şekilde alan bırakmamaya devam ettikleri sürüce mülteciler, gelişmiş ülkeler için bir araç olarak kullanılmaya devam edecektir. Bu durum gelişmiş ülkelerin ekonomilerine zarar vermesinin yanı sıra uluslararası arenadaki itibar ve imajlarını da zarara uğratmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise ekonomik

yardımlar karşılığında mültecileri kendi sınırları içerisinde tutmaya devam ettikleri sürece, mültecilerin ülkelerindeki varlığını kendi iradeleriyle kalıcı bir duruma getirmektedir. Bu durum da ülkede kontrolsüz nüfus artışlarına, demografik yapıda değişimlere ve toplumsal çatışmalara sebep olabilmektedir. Çin gibi gelişmiş bir ülke olmasına rağmen mültecileri bir güç olarak kullanan demokratik olmayan ülkeler de mevcuttur.

4.4 Güç Kavramı İçerisinde Mültecilerin Konumu

Güç kavramı bölümünde gücün unsurlarının nicel ve nitel olarak iki farklı türde olduğunu açıklamıştık. Gücün nicel unsurlarından biriyse nüfustur ki bu nedenle mültecileri uluslararası ilişkilerdeki güç kavramı içerisinde konumlandırabileceğimiz bölümlerden birisi de gücün nicel unsurlarıdır. Zira mülteciler buldukları ülkenin vatandaşı olmasalar bile bir şekilde ülke nüfusuna dahil olmaktadır. Mültecilerin ülke nüfusuna dahil olmalarının hem olumlu hem de olumsuz etkileri mevcuttur. Ülke nüfusuna katılan mültecilerin eğitilmiş kişilerden oluşması ülke içerisindeki sanat, spor ve bilim faaliyetlerinin gelişmesine yardımcı olabilmektedir. Ayrıca mülteciler belirli bir eğitim seviyesine sahip olmasalar bile ülke içerisindeki fabrikalar, mağazalar ve oteller gibi işyerlerinde çalışarak, ülkedeki üretim ve hizmet sektörünün gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Ayrıca bazı ülkeler sınır kapılarını kapalı tutarak bünyelerinde barındırdıkları mültecilerin diğer ülkelere göçünü engelleyerek, uluslararası arenada tavizler elde edebilmektedir. Lakin bu durumun bazı olumsuz etkileri de mevcuttur ki bu olumsuz etkiler ise genel olarak; ülkenin maddi kaynaklarının zayıflaması, sosyal yapıya zarar gelmesi, sağlık sistemine zarar gelmesi, eğitim sisteminde sorunların oluşması, suç oranlarında artış ve mültecilerin ülke nüfusuna uyum sağlayamamasıdır. Özellikle mültecilerin ülke nüfusuna uyum sağlayamaması, mültecileri bünyesinde barındıran ülkeler için riskli bir durum ortaya çıkarmaktadır. Mültecilerin entegre olamadıkları ve uyum sağlayamadıkları ülkelerde, kendi ahlaki değerlerini uygulamaya ve buldukları ülkedeki ahlaki kuralları yok saymaya daha çok eğilimli olduğu görülmektedir. Ayrıca gidilen ülkeye uyum sağlanmadığı zaman göç olgusu tamamlanmış olmaz. Çünkü gittiği ülkeye uyum sağlayamayan birey, potansiyel bir mülteci konumunda olup tekrar ülke değiştirecektir (Ersoy & Ala, 2019, s. 1344).

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, gücün üç farklı unsurunu ayrıntılı bir şekilde ele alarak bunların; sert, yumuşak ve akıllı güç olduğunu belirtmiştik. Mültecilerin bu üç farklı güç

türünden hangisinin içinde yer aldığını açıklayabilmemiz için de birbirinden farklı üç güç türünü, mültecilik kavramı ile ilişkilendirerek açıklamamız gerekmektedir.

Sert güç kavramı; genel olarak askeri operasyonlar ve ekonomik yaptırımları kapsayan bir güç türüdür. Askerî güç kullanmak, zor kullanmak ve müdahale etmek sert gücün temel unsurlarını oluşturmaktadır (Sağlam, 2014, s. 5). Sert güç etki olarak kısa vadede ülkelere olumlu katkılar sağlama yeteneğine sahip olsa da kısa vadede sert güç kullanan ülkelerin olumsuz bir imaja sahip olmasına da sebep olmaktadır. Mültecilerin bir araç olarak kullanımının sert güç aracılığıyla bünyesinde mülteci barındıran ülkelerin, komşu ülkelere ve mültecilerin göç hedefinde yer alan ülkelere herhangi bir uyarıda bulunmadan sınır kapılarını açmalarıyla ilişkilendirebiliriz. Nitekim sınır kapılarının açılmasıyla birçok ülke, herhangi bir önlem alamadan, mülteci kriziyle karşı karşıya kalacaktır. Bu durumsa mülteci krizine hazırlıksız bir şekilde maruz kalan ülkelerin, sınır güvenliklerini sağlamak için uluslararası arenada tavizler vermesine sebep olacaktır. Bu tavizler, genel olarak mülteci krizinin kaynağı olan ülkelere mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan ekonomik yardımlardan oluşmaktadır. Lakin mültecileri bir sert güç unsuru olarak kullanan ülkelerin imajı, uluslararası kamuoyunda olumsuz bir etkiye maruz kalmaktadır.

Mültecilerin bir yumuşak güç unsuru olarak kullanımını açıklayabilmemiz için çalışmanın üçüncü kısmında anlattığımız yumuşak güç kavramına değinmemiz gerekmektedir. Yumuşak güç, sert güç kavramının aksini savunan bir kavramdır. Sert güçte zorlama mevcutken, yumuşak güç kavramında ikna, ideoloji ve etkileme unsurları mevcuttur. İkna, etkileme ve ideoloji; bu kavramların mültecilikle olan ilgisi mültecilerin göç ettikleri ülkedeki durumlarıyla yakından alakalıdır. Göç ettikleri ülkelere kısa zaman içerisinde olumlu davranışlarda bulunan ve olumlu katkılar sağlayan mülteciler, buldukları ülkenin gözünde olumlu bir imaja sahip olurlar. Ayrıca göç ettikleri ülkelerde, zamanla kurdukları diasporaların da etkisiyle, kendi ülkelerinin lehine siyasi, ekonomik ve sosyal faaliyetler düzenleyebilirler. Yunanca dia (için, dolayı) ve sporos (tohum) kelimelerinden doğan diaspora kelimesi, “sağa sola dağılmış/saçılmış tohumlar” anlamlarına gelmektedir. Günümüzde ise “etnik grup”un eş anlamlısı olarak tanımlanmış ve basitleştirilmiş bir terimdir (Yaldız, 2013, s. 290). Kısa bir tanımını yapmaya çalışırsak eğer diaspora; bir başka ülkede yaşamasına ve başka bir ülkenin vatandaşı olmasına rağmen, kendi anavatanı ile bağlarını koparmamış insan topluluklarına denir.

Diaspora kurma konusunda, uluslararası arenada özellikle iki ülke ön plana çıkmaktadır. Bu iki ülke İsrail ve Ermenistan'dır. Bu iki ülkenin vatandaşlarının birçok ülkede diaspora faaliyetleri gerçekleştirdiği bilinmektedir. Ayrıca bu diaspora çalışmaları neticesinde hem İsrail'in hem de Ermenistan'ın uluslararası arenada birçok olumlu kazanıma sahip olduğu açıkça görülmektedir. Bu olumlu kazanımlardan biri genel olarak diaspora çalışmalarının yapıldığı ülkelerde, İsrail ve Ermenistan lehine kararların alınmasıdır. Yahudi diaspora çalışmalarının İsrail'e olan katkılarına da aşağıdaki gibi örnekler verebiliriz.

Yahudi diasporasının etkisiyle iki ülke arasında gelişen ilişkilerin bir sonucu olarak, 17 Ekim 1996'da Rusya, İsrail Devleti'ne bağlı olarak çalışan Yahudi Ajansı'nın Rusya'da faaliyet göstermesine izin vermiştir. Yahudi Ajansı'nın amacı, diasporada olan Yahudilerin, İsrail'e göçünü sağlamak için çalışmalar düzenlemektir (Bayraktar, 2020, s. 122). Zira İsrail, göçmen Yahudilerin kurduğu bir devlet olduğu için kuruluşundan itibaren Yahudilerin İsrail'e göçünü teşvik etmiştir. Bunun nedeni İsrail toprakları içerisinde Yahudilerin çoğunluğunu sağlayarak, ülkenin güvenliğini garanti altına alabilmektir. Yahudi diasporasının varlığı, ABD de bulunmaktadır. ABD'deki Yahudi diasporası, İsrail'in Araplar ile yaptıkları savaşta, ABD'nin İsrail'e ekonomik ve askeri yardım yapmasına yardımcı olmuştur. Özellikle 5 Haziran 1967 yılında gerçekleşen ve Altı Gün Savaşı olarak anılan Arap-İsrail Savaşı, ABD'nin İsrail'e olan yardımlarını artırmasına neden olmuştur. Savaşı kısaca açıklamamız gerekirse eğer; Altı Gün Savaşı, İsrail'in ani bir baskınla Mısır'a saldırmasıyla başlamıştır. İsraili Yahudiler; Mısır, Suriye ve Ürdün'e karşı uyguladığı yıldırım savaşı stratejisiyle, 10 Haziran'da savaşı kazanmıştır. Savaşın sonunda İsrail; Sina, Golan Tepeleri, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi'ni işgal altına almıştır (A. Bülbül, 2019, s. 68).

Arap-İsrail Savaşı'nın gerçekleştiği yıllar, Soğuk Savaş'ın en yoğun ve şiddetli olarak yaşandığı yıllar olmuştur. Bu savaşta bir tarafta SSCB; Mısır ile yakın ilişkiler kurarken diğer tarafta da ABD; Altı Gün savaşları sonrasında İsrail'i desteklemiştir. 1967 Arap-İsrail Savaşı, ABD'de Yahudi lobisinin etkinliğinin artmasına sebep olmuştur. Nitekim o tarihten sonra Amerika'nın İsrail'e askeri ve ekonomik yardımlarının yükselmesi de bu durumun doğruluğunu kanıtlamaktadır. 1967 Savaşı'ndaki İsrail'in başarısı, Yahudi diasporasındaki milliyetçiliğin ve de İsrail'e desteklerinin artmasına sebep olmuştur (M. E. Yılmaz & Bekfelavi, 2022, s. 611). Burada gerçekleşen durum bir nevi hem ABD'deki Yahudi diasporasının güçlenmesi hem de İsrail'in güçlenmesidir.

Diaspora konusunda başarılı olan bir başka ülke ise Ermenistan'dır. Diaspora Ermenileri uzun yıllardan beri Ermenistan'a siyasi ve ekonomik yardımlar yapmaktadır. Diaspora Ermenilerinin Ermenistan'a yaptığı yardımlar, 20.yy'nin başlarına kadar uzanmaktadır. Lakin burada açıklayacağımız ekonomik yardımlar daha çok SSCB'nin dağılışından sonra kurulan Ermenistan'a yapılan yardımlardır. Ermenistan, Diaspora Ermenilerinin yardımı ile 2005 ve 2006 yıllarına gelindiğinde, %10 seviyesindeki Gayrı Safı Milli Hasılasını %13-%14 seviyesine yükseltmiştir. Ülkedeki yoksulluk seviyesi %55'lerin üzerindeyken; %30'lara kadar düşmüştür ve 1999-2004 yılları arasında dünyanın en hızlı büyüyen ülkelerinden biri haline ulaşmıştır (Özocak, 2022, s. 69).

Ermeni diasporasının, Ermenistan'a yaptığı siyasi yardımlardan biri de sözde Ermeni Soykırımı'nın tanınması için buldukları ülkelerde propagandalar yapmalarıdır. Ermeni diasporası bu propagandalar aracılığı ile buldukları ülkelerin meclislerine, sözde Ermeni iddialarını kabul ettirmeye çalışmaktadır. Burada ilk örnek ülke olarak Avusturya'yı verebiliriz. Avusturya'daki Ermeni Diasporası, her ne kadar lobcilik yapacak güce sahip değilse de her sene 24 Nisan'da, 1915 olaylarını anmak için toplantılar düzenlemekte ve birçok önemli insanı bu toplantılara çağırılmaktadır. Bu toplantılarda yaptıkları konuşmalarla 1915 Ermeni olaylarını, Ermeni soykırımı olarak kabul ettirmek için çalışmalar yapmıştır (R. Yıldız, 2009, s. 170). Bu sözde soykırımı yaymaya çalışanlar, sadece Avusturya'da yer alan Ermeni Diasporası değildir. Dünyanın birçok ülkesinde bulunan Ermeni Diasporaları da Avusturya'daki Ermenilerin yaptıklarını yapmaktadır. Bu ülkelerden biri de ABD'dir. Ermeni Diasporalarının sözde soykırım iddialarını güncel tutmak istemlerinin altında, Türkiye karşıtlığından farklı bir sebep de bulunmaktadır. Bu sebep ise Ermenilik şuurudur. Bugün Amerikan Ermenileri arasında Türk düşmanlığı ve kayıp vatan algısı, Ermenistan'ın varlığından bile daha çok Ermenilik şuurunun gelişmesine olanak sağlamaktadır (Çakaş, 2018, s. 45). Bu Ermenilik şuurunun gelişimi ile de başta ABD, Kanada, Rusya ve Fransa olmak üzere dünyanın dört bir yanında yaşayan Ermenilerin, yaşadıkları ülkelerde asimile olmasının önüne geçilmiştir. Ermeni diasporası lobcilik faaliyetleriyle hem milli şuurlarını korurken hem de Türkiye karşıtı söylem ve eylemlerini devam ettirmektedir.

Tablo 10: Dünya Geneline Ermenistan Dışında Yaşayan Ermenilerin Buldukları Ülkelere Göre Nüfusları (1966-2007)

Ülke	1966	1976	1985	Son Veriler
				2.971.650 (2007)
	560.000	?	560.000	
	550.000	?	550.000	264.822 (2007)
Rusya (1991'e kadar)	330.000	?	360.000	
Diğer	60.000	?	?	?
SSCB Eski	?			-
Toplam SSCB				-
ABD ve Kanada	450.000	500.000	800.000	945.615
Türkiye	250.000	?	70.000	115.000
İran	200.000	?	200.000	202.000
Fransa	200.00	?	300.000	273.000
Lübnan	180.000	?	200.000	260.000
Suriye	150.000	?	100.000	200.000
Arjantin	?	?	100.000	132.000
Diğer	570.000	?	233.000	?
Toplam		?		?
Dünya Çapında		?		

Kaynak: (Çelik, 2017, s. 329)

Diaspora ve lobcilik konusunda dünyada en ileri gelen iki ülkenin, Ermenistan ve İsrail olduğu kabul edilse de diaspora ve lobcilik faaliyetleri bulunan tek ülkeler, Ermenistan ve İsrail değildir. Dünyanın birçok farklı ülkesinde vatandaşı olan Türkiye'nin de farklı ülkede diaspora faaliyeti yürüten Türk vatandaşı bulunmaktadır. Bu ülkelerden biri de Fransa'dır. Fransa'da bulunan Türk diasporası, Fransa'ya göç eden Türklerin hem hayat kalitesini artırmayı hem de Fransa'da Türk kültürünü korumayı amaç edinmiştir. Türk diasporasının Fransa'daki durumu, göçmenlerin yaşadıkları zorluklar ve olumsuzluklar olarak karşımıza çıkarken; diğer taraftan da Türk kimliği ve kültürünü korumaya yönelik dernekleşme

faaliyetleri de gerçekleşmektedir. Bunun ilk örneği; 1978'de imzalanan Enseignement de la Langue et de Culture d'Origine programı (Öz Kültürde ve Anadilde Eğitim Programı) ile Fransa'ya gelen eğitimcilerdir (Koca, 2021, s. 153).

Türkiye'nin diaspora faaliyetini yürüttüğü bir başka ülke ise Almanya'dır. Türkiye'nin Almanya'da kültürel, ekonomik ve siyasi olmak üzere birçok farklı diaspora faaliyetleri mevcuttur. Türkiye'nin Almanya'da yürüttüğü diaspora faaliyetlerinin temel amaçlarından biri; Türkiye'yi AB üyesi bir ülke konumuna getirmektir. Türkiye'nin, Fransa ve Almaya gibi, AB ülkelerinde diaspora faaliyetleri yürütmesinin nedenleri hem Türkiye'deki karar vericilerin birçok farklı Avrupa ülkesi ile Türkiye arasında karşılıklı etkileşimi sağlamaktır hem de bu durumun Türkiye'nin, AB üyeliğinde etkili bir faktör olacağını düşünmeleridir (Aydın, 2014, s. 16). Almanya'da yaşayan Türkler, bir yerde en az altı ay ikamet etikten sonra, AB Parlamento seçimlerinde ve yerel seçimlerde oy kullanabilmektedir. Alman vatandaşı olan Türklerin ise genel seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olması, Türkiye'nin AB üyeliği için önemli bir etkidir (Şit, 2021, s. 105).

Türk diasporasının siyasi boyutu olduğu gibi ekonomik boyutu da bulunmaktadır. Örneğin Türkiye'de 1973'te 1 milyar dolar, 1988'de yaklaşık 3 milyar dolar işçi döviz akışı olduğu bilinmektedir. Bu para akışları Türkiye'nin ekonomisini olumlu bir yönde etkilemiştir. Bu açıdan bakıldığında Türk diasporası geniş anlamda Türkiye ekonomisine, dar anlamda ise aile ekonomisine olumlu bir katkıda bulunmuştur (B. D. Arslan, 2017, s. 12). Ayrıca yurtdışındaki işçilerin Türkiye'ye yaptığı para transferinin büyük bir çoğunluğunun Avrupa ülkelerinde çalışan Türk işçilerinden geldiği de görülmektedir.

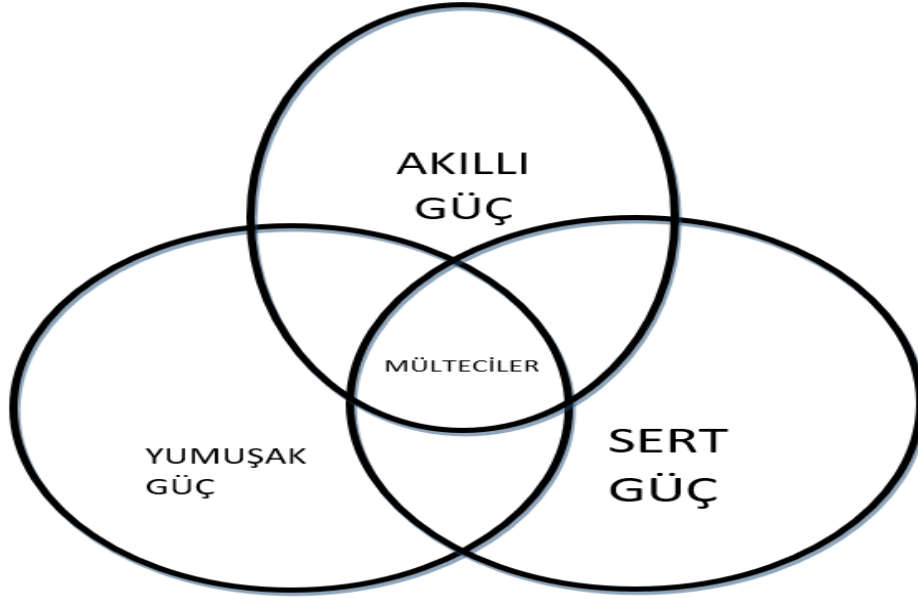
Güçlü bir diasporaya sahip olan bir başka ülke ise Yunanistan'dır. Yunan diasporası, diaspora faaliyetlerini, genellikle Türkiye karşıtı faaliyetler üzerine kurmuştur. Yunan diasporası, buldukları ülkelerin Türkiye'yle olan ikili ilişkilerine zarar vermeye çalışmaktadır. Yunan diasporası özellikle Kıbrıs sorunu konusunda, Türkiye karşıtı diaspora faaliyetleri yürütmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında Yunan diasporasının ABD'de güçlü bir şekilde ortaya çıkması, Kıbrıs sorunu ile de ilgilidir. Bu sorunun gündeme gelmesiyle birlikte, geçmişten günümüze kadar faaliyetlerini gerçekleştiren lobiciler, işlevlerinin önemini artırmıştır. Yunan lobilinin asıl amacı; Türkiye'nin, ABD ve Batı'da yer alan diğer ülkelerle ilişkilerini bozmak olmuştur (Çeçen vd., 2021, s. 125). Yunan diasporasının özellikle Avrupa ülkelerinde ve ABD'de yapmış olduğu Türkiye karşıtı diaspora faaliyetleri sebebiyle, Avrupa

lkeleri ve ABD, Türkiye ve Yunanistan arasındaki siyasi çatışmalarda kimin haklı ya da haksız olduğu konusunda herhangi bir araştırma yapmadan, Yunanistan'ın tarafını tutmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında mülteciler, her ne kadar anavatanları dışında bir ülke içerisinde yaşasalar da milli benliklerini kaybetmedikleri sürece, buldukları ülkelerde yürüttükleri diaspora faaliyetleriyle kendi anavatanlarına fayda sağlayabilmektedir. Bu katkılar siyasi, kültürel ve ekonomik katkılar olabilmektedir. Mültecilerin düzenlemiş olduğu diaspora faaliyetlerinde herhangi bir zorlama ya da kuvvet kullanımı bulunmamaktadır. Bu durum diaspora faaliyetlerini sert güç uygulamaları kadar kısa vadede etkili kılmasa da gerekleēebilecek olumsuz bir durum da imaj kaybının önüne geçmektedir. Bu nedenle diaspora faaliyetlerini yumuşak güç kategorisi içinde değerlendirmek doğru olacaktır.

G türleri içerisinde mülteciler ile değerlendirebileceğimiz son g türü ise akıllı g kavramıdır. Akıllı g, sert g uygulamalarının kısa vadede etkinliğini ve yumuşak gn olumlu imaj algısını birlikte kullanmaya çalışan bir g kavramıdır. Mülteciler ile akıllı güç kavramının ilgisi ise şüphesiz olarak, imzalanan geri kabul antlaşmalarıdır. Geri kabul antlaşmalarının neticesinde düzensiz gce maruz kalan gelişmiş ülkeler, bünyelerinde bulundurmayı istemedikleri mültecileri kendi ülkelerinden, gelişmekte olan ülkelere geri göndermektedir. Bu geri gönderme eylemi karşılıklı bir antlaşmanın neticesinde yapıldığı için gelişmiş ülkeler, uluslararası kamuoyunda çok şiddetli tepkilerle karşılaşmamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise geri kabul antlaşmalarının neticesinde hem ekonomik yardımlara sahip olmakta hem de geri kabul antlaşması imzaladıkları ülkelerle olumlu diplomatik ilişkiler kurabilmektedir.

Şekil 1: Mültecilerin Güç Türleri Açısından Uluslararası İlişkilerdeki Güç Kavramı İçerisindeki Konumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Mültecilerin Uluslararası İlişkilerdeki güç kavramı içerisinde unsur olarak nüfusun altında nicel bir unsur olduğunu açıkladıktan sonra bu tez çalışması için özgün olarak hazırladığımız Şekil 2'yi incelediğimizde; mültecilerin üç farklı güç türü içerisinde de bulunabileceğini görmekteyiz. Kullanılış şekline göre mülteciler; akıllı, sert ve yumuşak güç türlerinin tam ortasında yer almaktadır. Mültecilerin uluslararası arenada üç farklı güç türünü kapsayabilecek şekilde kullanımı, bu kişilerin ne kadar etkili bir araç olduğunun da kanıtıdır. Lakin mültecilerin uluslararası ilişkilerde bir güç olarak kullanılması, zaten evlerini ve ülkelerini terk etmek durumunda kalan bu insanların hayatını daha da zor bir duruma getirmektedir.

4.5. Mülteci Hakları ve İnsan Hakları Açısından Mültecilerin Uluslararası Arenada Bir Güç Olarak Kullanımı

Mültecilerin sahip oldukları haklardan birisi zoraki olarak geri gönderilmeme hakkıdır. Mülteciler sığındıkları ülkelere başka ülkelere zoraki olarak gönderilemez. Bu durum 1951 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'de yer almaktadır. Sözleşmenin 33. Maddesinde, “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehlike

altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir” vurgusu açıkça belirtilmiştir (Mat & Özdan, 2018, s. 38). 1951 yılında imzalanan bu Cenevre Sözleşmesi açık bir şekilde, mültecilerin sığındıkları ülkelerden başka ülkelere yollanamayacağını belirtmiştir. Lakin bu durumun istisnai bir tarafı da mevcuttur. Bünyesinde mülteci barındıran ülkeler, bazı durumlarda mültecileri ülkelerinden yollayabilme hakkına sahiptir. Bu durum; 1951 Cenevre Sözleşmenin 33. maddesinin ikinci fıkrasında, *“Bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez”* şeklinde özellikle belirtilmiştir (Y. Çolak, 2022, s. 37). AİHM, mültecilerin geri gönderilmesi halinde gönderileceği ülkede, işkence veya insanlık dışı bir muameleye maruz kalmasının kesin olduğu durumlarda, AİHS’nin 3. maddesine dayanarak, devletlerin mültecileri olası zararlardan koruyabilmek için geri göndermemesi gerektiğine karar vermiştir (N. Ö. Güner, 2016, s. 220). Üstün tutulması gereken görüşe göre, uluslararası mülteci hukukunun ulaştığı noktada geri göndermeme ilkesi, uluslararası insan hakları hukukunun, uluslararası örf ve âdet hukukunun parçalarından biridir ve kesin bir niteliğe sahiptir (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1025).

Uluslararası hukukta, mültecilerin sığındıkları ülkelerden geri gönderilmeleri çok sıkı kanunlar ve sözleşmelerle kısıtlandığı da açıkça görülmektedir. Lakin son yıllarda imzalanan geri kabul antlaşmalarıyla mültecilerin geri gönderilmeme ilkesi, biraz olsun tartışmaya açık bir konu haline gelmiştir. Özellikle ABGKA; mültecilerin geri gönderilmeme ilkesinin tartışılmaya açıldığı durumlardan biridir. AB üyesi ülkeler, ABGKA aracılığıyla kendi bünyelerinde barındırmak istemedikleri mültecileri, güvenli üçüncü ülke olarak adlandırdıkları diğer ülkelere yollamaktadır. Güvenli üçüncü ülke kavramı ise; mültecinin bulunduğu ülke yerine transit geçiş yaptığı veya bir süre bulunduğu diğer bir ülkede, uluslararası koruma talep etmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Aranılan koşulları sağlaması durumunda transit ülkede kişiye koruma sağlanabilirse, kişinin bulunduğu ülkede yapmış olduğu sığınma başvurusu esastan incelenmeyerek reddedilmektedir (Aydın, 2018, s. 14).

AB’nin geri kabul antlaşması imzalamış olduğu ülkelerden birisinin Türkiye olduğunu açıklamıştık, ancak bu bölümde farklı bir noktaya da değinmemiz gerekmektedir. AB ile

yapılan geri kabul antlaşması sonucunda Türkiye, AB tarafından güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilmiştir (Özcan, 2020, s. 824). Lakin Türkiye'nin güvenli üçüncü ülke olarak kabul edilmesinde tartışmaya açık bir konu da mevcuttur ki bu konu; Türkiye'nin yapmış olduğu mülteci tanımının AB ülkeleriyle aynı olmamasıdır. Çünkü bir ülkenin güvenli üçüncü ülke olarak addedilebilmesi için ana şartlar hem Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerini uygulaması hem de hiçbir coğrafi kısıtlama uygulamadan bu sözleşmeyi onaylamasıdır. Ancak Türkiye, Avrupa ülkelerinden olmayan kişileri iltica sisteminden muaf tutan coğrafi sınırlamayı henüz kaldırmış değildir (Y. Turan & Şaşkın, 2017, s. 54). Türkiye'nin uyguladığı mülteci tanımına göre, Türkiye'nin batısından ülkemize düzensiz hareket eden kişiler mülteci sayılmaktadır. Bu nedenle ABGKA sonucunda, Türkiye'ye gönderilen ve çoğunluğu Ortadoğu ülkelerinin vatandaşı olan kişiler, Türkiye'de mülteci statüsüne sahip değildir. Bu durum ise Türkiye'nin güvenli bir üçüncü ülke statüsüne girmesini engellemektedir. Buradan hareketle Türkiye ve AB arasında imzalanan ve Türkiye tarafından tek taraflı olarak 2019 yılında askıya alınan ABGKA'nın, uluslararası hukuka aykırı bir antlaşma olduğu yorumunu yapabiliriz.

Türkiye ve AB arasında imzalanan GKA'nın, Avrupa Birliği Hukukuna da uymayan tarafları mevcuttur. AB yasaları bir ülkenin, ancak Cenevre Sözleşmesi'nin maddelerini hiçbir coğrafi kısıtlama olmadan onay vermişse, güvenli sayılabileceğini özellikle belirtmektedir. Türkiye, dünya üzerinde Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi kısıtlama uygulayan sayılı ülkelerdendir. Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokol açısından Türkiye, "güvenli ülke" konumunda değildir. Çünkü Türkiye, 1967 Protokolü'nün coğrafi kısıtlamasını kaldırdığına dair bir bildiriye bulunmamıştır (K. Bozkurt, 2016, s. 401). Türkiye'nin AB hukuku açısından güvenli bir üçüncü olmaması dışında, ABGKA'yı hukuk dışı yapan bir başka konu da mevcuttur. Bu konuya; AB'nin Türkiye'ye yapmış olduğu olumsuz insan hakları eleştirileridir. 2022 yılında yayınladığı Türkiye raporunda AB, Türkiye'deki insan haklarındaki olumsuz gelişmeleri; *"İnsan hakları ve temel haklar alanlarındaki kötüleşme devam etmiştir. Olağanüstü hâl sırasında getirilen tedbirlerin birçoğu hâlâ yürürlüktedir. Yasal çerçeve, insan haklarına ve temel haklara riayet edilmesine ilişkin genel güvenceleri içermektedir, ancak mevzuatın ve uygulamanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ile uyumlu hâle getirilmesi gerekmektedir. İfade özgürlüğü alanında son yıllarda gözlenen ciddi gerileme devam etmiştir. Millî güvenlik ve terörle mücadeleye ilişkin ceza kanunları uygulanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası*

standartları ihlal etmeye ve AİHM içtihadından uzaklaşmaya devam etmiştir.” şeklinde açıklamaktadır (Türkiye Report, 2022). Nitekim AB; Türkiye’yi insan hakları konusunda yetersiz bir ülke olarak değerlendirmesine rağmen, Türkiye’yi mültecilerin geri gönderilmesinde bir engel olmayacak kadar güvenli ve özgürlükçü bir ülke olarak görmektedir. Bu durum AB’nin Türkiye’ye yöneltmiş olduğu insan hakları ihlallerinde taraflı bir tutum sergilediğinin açık bir kanıtıdır. Ayrıca Türkiye ile imzalanan ABGKA’nın mültecilerin güvenliği ve iyiliğinden çok Avrupa Birliğine üye olan ülkelerin sosyal refahının korunmasına yönelik yapılmış bir antlaşma olduğunun da bir delili niteliğindedir.

Geri kabul antlaşmaları; Cenevre Sözleşmesi’nin geri gönderilmeme ilkesine aykırı oldukları için uluslararası hukuka aykırı antlaşmalardır. Ayrıca GKA, mültecilerin istekleri dışında yapılmaktadır. GKA’larının mültecilerin isteklerinin değerlendirilmeden sadece geri kabul eden ve gönderen ülkeler arasında yapılması hem mültecilerin bir güç olarak kullanımına örnektir hem de uluslararası hukuka aykırı bir antlaşma niteliği taşımaktadır. Sözde mülteci krizlerinden sınırlarını korumak isteyen ülkelerin, uluslararası hukuka ve AB hukukuna aykırı olan GKA’lar yerine mültecileri, yaşadıkları ülkelerden zorunlu göçe iten (iç savaş, ekonomik krizler ve doğal afetler gibi) sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapması elzemdir. Bu sorunların çözümünde ikili ilişkiler kurulması gereken ülkeler ise transit göç güzergahı üzerinde yer alan ülkelere ziyade, mülteci göçünün kaynağı olan ülkelerdir. Zira insanlar hayatları tehlikeye girmedikçe ve hayatlarını idame ettirebilecekleri kaynakları tükenmediği sürece, anavatanlarından kitleler halinde hareket etmek zorunda kalmayacaktır.

Mültecilerin ve göçmenlerin bir güç olarak kullanımının uluslararası hukuka aykırı olduğu başka bir olayı örnek vermek istersek eğer; İsrail’in uzun yıllardır Filistin topraklarına Yahudi yerleşim alanları inşa etmesini gösterebiliriz. İsrail, işgal ettiği Filistin topraklarında konumunu sağlamlaştırmak ve egemenliğini kuvvetlendirmek için Yahudileri işgal ettikleri bölgelere yerleştirmiştir. BM Güvenlik Konseyi, birçok farklı kararında, bu tutum ve davranışların hiçbir yasal dayanağı olmadığını ve Ortadoğu’da geniş, adil ve kalıcı bir barışın sağlanmasında büyük bir engel oluşturduğunu ifade etmiş, bu davranışların 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi’ne aykırı olduğunu açıkça belirtmiştir (Süer, 2010, ss. 33-34). 1907 Lahey Sözleşmesi’ne göre; Filistin’deki Yahudi yerleşim bölgelerinin hukuki statüsünü değerlendirdiğimizde Sözleşme’nin 42. Maddesinin; “*İşgalci bir ordunun kontrolü altında olan bölgeler işgal edilmiş bölgelerdir, işgal eylemi ise işgalci ordunun hakimiyet kurmuş*

olduğu toprakları kapsamaktadır'' önem teşkil etmektedir (Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and Its Annex, 1907). İsrail; bahsi geçen toprakları 1967'de askeri çatışma neticesinde işgal ettiği için Filistin topraklarını askeri işgal altında bulunan bölgeler olarak değerlendirebiliriz. Bu nedenle 1907 Lahey Sözleşmesi'nin İsrail'i, Filistin'de bulunan bir işgal gücü olarak gördüğünü söyleyebiliriz (Sedda, 2020, s. 255).

İsrail'in Altı Gün savaşı sonrasında işgal ettiği bölgelere Yahudi yerleşim bölgeleri kurmaları ve Yahudileri göç ettirmelerinin hukuki dayanağı olduğunu savunanlar da mevcuttur. Bu durumun savunucularının ilki şüphesiz İsrail sağıdır. İsrail sağına göre, İsrail işgalci değildir. İsrail'in Batı Şeria'yı kontrol altına aldığı 1967 Savaşı'nı kendi açısından saldırı savaşı değil savunma savaşı sayan İsrail sağı, bu savaşla hakimiyet kurulan bölgelerin statüsünü belirlemenin İsrail'in inisiyatifinde olduğu görüşünü de savunmaktadır (Çakmak, 2023, s. 5). Julius Stone, Eugene V. Rostow ve Stephen M. Schwebel gibi birçok ünlü uluslararası hukuk uzmanı da İsrail'in 1967 yılından sonra kurduğu Yahudi yerleşim yerlerinin, uluslararası hukuka uygun olduğu görüşünü ileri sürmektedir (Çakmak, 2023, ss. 16-17).

Uluslararası hukukta, İsrail'in 1967 yılından sonra sistematik olarak Yahudileri, ele geçirdiği topraklara göç ettirmesi tartışmaya açık bir konudur. Fakat 20.'yüzyılda savunma ya da saldırı savaşı fark etmeksizin, bir ülkenin savaşla toprak sahibi olması, 2. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan özgürlükçü dünya görüşüyle çelişmektedir. Ayrıca bir devletin, savaş sonucu işgal ettiği topraklara kendi vatandaşlarını göç ettirerek o bölgede hakimiyet kurmaya çalışması da mültecilerin ve göçmenlerin bir siyasi güç olarak kullanılması durumundan ibarettir. Bu durum işgalci ülkenin işgal edilen bölgede bir otoriteye sahip olmadığını da kanıtlamaktadır. Bu otorite eksikliğini giderebilmek için ise ülkeler, kendi vatandaşlarını göç etmeye teşvik etmektedir. İşgal edilen topraklara göç ettirilen Yahudiler, her ne kadar hayati tehlike sebebiyle göç etmeseler de göçlerindeki asıl amaç; bir araç veya güç olarak kullanılma tehlikesinden ibarettir.

4.6 Etik Tartışma

Etik, Yunanca "karakter" manasına karşılık gelen "ethos" sözcüğüne dayanmaktadır ve "*kişi davranış tutumunu yansıtan alışkanlık*" anlamına gelmektedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse; kişilerin davranışlarını içeren, ahlaki tutumlarını ve değerlerini barındıran bir kavramdır (Kahraman, 2020, s. 5). Birden çok anlamı içinde barındıran Etik, kesin ve belirli

bir anlama sahip değildir. Neye karşılık geldiği ve kapsama alanı da belirsizdir ki çoğu kez ahlakla ilişkilendirilir (Bozoğlu, 2022, s. 8). Etik kavramını felsefî olarak açıklamamız gerekirse eğer; değerlerin özünü ve yapı taşlarını araştıran, insanın bireysel ve toplumsal yaşamındaki değer ilişkileri ile ilgili problemlerini inceleyen bir felsefe disiplini olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca Etik, kullanılan ahlak kavramları ve ahlaki yargıların statüsünü belirleyerek, kullanılan ahlaki tutumların ardında yatan yargılara odaklanır (Oruç, 2012, s. 16). Etik kavramı kısaca, erdemli ve ahlaklı eylemlerin özünde bulunan değerlerin araştırılması anlamına gelmektedir (Akıllı vd., 2013, s. 7).

Mültecilerin uluslararası arenada güç olarak kullanımının etik boyutunu tartışabilmek için politik etik ile olan ilgisini açıklamamız gerekir. Bu nedenle de Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in etik anlayışını incelememiz gerekmektedir. Hegel'in etik ile politik olan arasında oluşturduğu ilişkinin en önemli özelliği, topluma bireyden çok öncelik veren modern çağın sentezine ulaşmasıdır. Hegel'e göre hem birey hem de toplum için sorun olmayan gerçek hürriyetin bir cemaatin etik hayatında temellenmiş olması gerekmektedir (Bezci, 2016, s. 248).

Arap ülkelerinde gerçekleşen Arap Baharı ve Afganistan'da Taliban'ın ülke yönetimini ele geçirmesinden sonra, bu ülkelerde yaşayan insanlar yaşadıkları ülkelere göç ederek mülteci konumuna düşmüştür. Bu insanların amacı genellikle güvenliğin ve sosyal refahın yüksek seviyelerde olduğu ülkelere göç etmektir. Fakat transit göç alan birçok ülke bünyesinde barınan mültecilerin varlığı, politize edilerek bir güç olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Halihazırda yaşadıkları ülkede birçok hayati tehlikeyle karşı karşıya kalan mültecilerin, buldukları ülkeler tarafından uluslararası arenada bir güç olarak kullanılması, etik bir süzgeçten geçirilmemiş popülist ve politik bir eylemdir. Mültecileri bir güç olarak kullanan ülkeler, birçok uluslararası antlaşmalara ve sözleşmelere göre korumakla yükümlü oldukları mültecileri, kendi çıkarları için kullanarak uluslararası hukuka karşı gelmekle kalmayıp, politik etiğe uygun olmayan bir davranışta da bulunmuş olmaktadır. Zira bir ülkenin uluslararası arenada kendi çıkarlarını koruyabilmek için, kendi bünyesine sığınan ve korumakla yükümlü olduğu mültecileri bir güç olarak kullanması, etik olmadığı gibi de tahkir getirici bir durumdur.

Haiti'nin ABD'den ekonomik yardımlar alabilmek için kendi vatandaşlarını ABD'ye göç ettirmesi de bir politik etik ihlalidir. Haiti, kendi vatandaşlarını ABD'ye göç ettirerek bizzat

kendi iradesiyle Haitilileri mülteci statüsüne düşürmüştür. Bunu gerçekleştirmesinin sebebiyse ekonomisini canlandırabilme arzusudur. Haiti'nin ekonomisini canlandırabilmek için ABD yardımlarına ihtiyaç duyması, Haiti için farklı bir sorun oluştururken; bu yardımları alabilmek amacıyla kendi vatandaşlarını mülteci konumuna düşürmesi de bir politik etik ihlalidir. Bu durum gerçekten göç etmek zorunluluğunda kalan insanların, imajına zarar vererek, ülkelerin kapalı sınır kapısı politikası izlemesine de sebep olmaktadır.

“Mülteci krizi, birincil ve ikincil düzeyde yayılma alanında bulunan ülkelerde ekonomik, sosyal ve siyasal tepkimeler ortaya çıkarmıştır. Bu tepkimelerin etüt edilmesi, toplumsal-siyasal olay ve olgular arasında kurulabilecek bir nedensellik ile incelenmesiyle anlam kazanabilir” (Uyar, 2022, s.194). Son yıllarda gerçekleşen mülteci göçüyle politikleşen sözde mülteci krizi kavramı, bir başka politik etik ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır. Alex Sager ‘mülteci krizi’ ifadesinin bu kişilere zarar veren, taraflı bir kullanım olduğunu açıkladığı çalışmasında, bu tür kullanımların göçü insani bir durumdan çok güvenlik açısından incelenen bir kavrama dönüştürmektedir. Mülteci krizi yerine, krizlerin mültecileri kavramı, politik etiğe daha uygun bir kavramdır (Erbaş & Türker, 2019, s. 900).

SONUÇ

Geçmişten günümüze ülkeler, dış politikalarında birbirlerine karşı üstünlük kurabilmek için birçok farklı yöntemle başvurmuştur. Teknolojinin gelişimiyle bu yöntemler bir nebze olsun değişmiş olsa da bu yöntemlerin hizmet ettiği amaç hep aynı kalmıştır. Son yıllarda ise ülkelerin birbirlerine karşı üstünlük kurma yarışı, üst düzey seviyelere yükselmiştir. Bu seviye öylesine yüksektir ki, ülkelerini kaybetmiş ya da daha iyi bir hayat için farklı ülkelere göç etmek durumunda kalmış olan insanları bile, bu yarışın bir parçası haline getirmekten çekinmemişlerdir. Mültecilerin bir güç olarak kullanımı hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin yapmış olduğu hem insan hakkı ihlali hem de politik etik ihlalidir. Ayrıca bu durum sözde mülteci krizinin çözülmesi önündeki engellerden biridir. Zira göçün bir güç olarak kullanımı sebebiyle mültecileri, mülteciye dönüştüren krizlerin çözümü yok sayılmaktadır. Bu krizlerin yok sayılmaması için yapılması gereken öneriler; ülkelerin mülteci krizi kavramını kullanmaktan vazgeçmesi ve uluslararası mülteci hukukuna uygun davranmasıdır.

Mültecileri bir güç olarak kullan ülkeler, genel olarak mültecilerden başka kullanabilecekleri bir güç aracı olmayan gelişmekte olan ülkelerdir. Bu gelişmekte olan ülkeler, uluslararası arenada gelişmiş ülkelere neredeyse her konuda (ekonomi, askeri, sosyal, kültürel) geride oldukları için, bu eksikliği giderebilmek amacıyla mültecileri kullanırlar. Bu durum da mültecileri kullanan ülkelere, kısa vadede avantajlar sağlasa da uzun vadede imaj kaybına sebep olur. Bu imaj kaybı ise kısa vadede, mültecileri kullanarak elde ettikleri tüm kazançları yok ederek, daha büyük sorunlara sebebiyet verir. Gelişmekte olan ülkeler, mültecileri bir güç olarak kullanmak yerine uluslararası mülteci haklarına uygun olacak bir şekilde yardım ettikleri sürece uzun vadede daha kazançlı çıkma imkanına sahiptir. Zira mültecilere, mülteci hakları dahilinde yardım eden ülkeler, uluslararası kamuoyunda olumlu bir imaja sahip olurlar. Bu durum ise mevcut ülkelerin uluslararası kamuoyuna güven aşılmasına neden olacağı için, ülkenin yabancı yatırım almasına da olanak sağlar. Zira bir ülke uluslararası hukuk kurallarına uyduğu ve uluslararası yardım yükümlülüklerini yerine getirdiği sürece, piyasalara güven veren bir ülke konumuna yükselir. Bir ülkenin yabancı yatırımcıların hedefi haline gelmesi ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi anlamda kalkınmasına da yardımcı olacaktır. Bu durum ise gelişmekte olan ülkelere mültecilerin bir güç olarak kullanımından daha fazla katkı sağlayabilir.

Gelişmiş ülkeler; mültecilerin ülkelerinde çıkarabilecekleri olası sorunları daha gerçekleşmeden önleyebilmek ve mültecilerin kendilerine karşı bir güç olarak kullanılmasına engel olabilmek amacıyla GKA'ları imzalamaya çalışmaktadır. Fakat bu antlaşmalar göçe sebep olan sorunları çözmemektedir. Sadece gelişmiş ülkelerin göç dalgasını farklı bir yöne çevirmesine olanak sağlamaktadır. Bu farklı yöne çevirme durumuysa sadece geçici bir çözüm olmaktadır. Sözde mülteci krizlerine kalıcı bir çözüm ancak; mültecilerin göç etmesine sebep olan sorunlara çözüm bulmaya çalışarak olabilir. Bunun için mültecilerin kaynak ülkelerini demokrasiye teşvik etmek ve kaynak ülkelerin üzerindeki sömürü düzenine son vermek gereklidir. Göç veren kaynak ülkeler, demokrasinin faydalarından yararlanmadıkları ve kendilerine ait olan her türlü kaynağı özgürce kullanamadıkları sürece, göç vermeye devam edecektir.

Gelişmiş ülkeler her ne kadar mültecilerin kendilerine karşı bir güç olarak kullanımını engellemeye yönelik girişimlerde bulunsalar da mültecileri bir güç olarak başka ülkelere karşı kullandıkları durumlar da mevcuttur. Gelişmiş ülkeler, mültecileri rakip ya da düşman ülkelerin demografik yapısını değiştirmek ve düşman ülkelere mülteciler aracılığıyla hakimiyet kurmak için bir güç olarak kullanır. Bu durum sebebiyle mülteciler bir birey olarak değil, bir silah olarak görülür. Bu halihazırda yurtlarını terk etmek durumunda kalan insanların başka sorunlarla karşılaşmasına sebep olur. Buna bağlı olarak da mültecilerin bir güç olarak kullanımı; insan haklarına ve mültecilere karşı işlenen bir insanlık suçudur. Ayrıca mültecilerin bir güç olarak kullanımı gelişmiş ülkelerin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleştirmiş oldukları insan hakları ilerleyişine de zarar vermektedir. Mülteciler, bir güç olarak kullanılmaya devam ettiği sürece, gelişmiş ülkeler kapalı sınır politikalarından vazgeçmeyecektir. Bu durum da dünyanın yeniden 2. Dünya Savaşı öncesindeki konjoktüre dönmesine sebep olacaktır. Mülteci kriziyle hem Avrupa'da hem de ABD'de sağ partiler ve göçmen karşıtı söylemlerde bulunan siyasetçilerin sayısı yükselmiştir. Sağın bu yükselişinin benzeri 2.Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'da da görülmüştür.

Dünya barışının korunması için ülkelerin mültecilerin haklarına saygı göstermesi ve mültecileri bir güç olarak kullanmaktan vazgeçmesi gerekir. Asıl kriz; mültecilerin hayati tehlike sebebiyle savaşın olmadığı ülkelere yoğun bir şekilde göç etmesi değildir. Asıl kriz; mültecilerin yaşadıkları bölgelerden göç etmesine sebep olan savaş, doğal afetler ve ekonomik krizlerdir. Bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından

benimsenmediği sürece, bazı ülkelerin mülteci krizi olarak adlandırdığı süreç sonlanmayacaktır. Gelişmiş ülkeler, mültecilerin kaynak ülkelerine ekonomik yatırımlar yaptığı sürece mülteci krizleri sona erebilir. Zira gelişmekte olan ülkelerin ekonomisi güçlendikçe ekonomik sebepli göçler de bitecektir.

Tezin giriş kısmında cevaplanması gereken sorulardan bir tanesi, “Mülteciler uluslararası arenada bir güç olarak kullanılabilir mi?” olarak belirlenmiştir ki bu soruya spesifik bir cevap vermemiz gerekirse eğer; evet kullanılabilir. Lakin mülteciler bir güç olarak kullanılmamalıdır. Mültecilerin bir güç olarak kullanımı, tüm dünya üzerinde mültecilere karşı olumsuz bir kamuoyu oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu olumsuz durum ise mülteci krizine kalıcı bir çözüm getirilmesine engel olmakla kalmayıp, mülteci krizini daha da derinleştirmektedir. Bir başka spesifik olarak cevaplanması gereken soru ise, mültecilerin bir güç olarak kullanımının etik olup olmadığıdır. Ülkelerin uluslararası arenada kullanabilecekleri yumuşak, sert ve akıllı olmak üzere birçok farklı unsur içerisinde güç araçları mevcutken, mültecileri kullanmayı tercih etmeleri etik dışı ve o ülkeye tahkir getirebilecek bir durumdur. Zira bir ülke mültecileri, uluslararası mülteci hukukuna karşı gelerek ve bu sebeple alacağı olası uluslararası tepkiye rağmen bir güç olarak kullanmayı tercih ediyorsa, bu durum o ülkenin çaresizliğinin bir kanıtıdır.

Batı medeniyetinin yüzyıllar boyunca süren sömürgecilik yarışı, sömürdükleri bölgelerin hem manevi hem de maddi anlamda geri kalmasına sebep olmuştur. Bu geri kalma sebebiyle geçmişte sömürgecilik faaliyetlerinin yoğun bir şekilde gerçekleştiği bölgelerde, savaş ve kaos hakimiyet sürmüştür ve halen de sürmektedir. Son yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle ulaşım da kolaylaşmıştır. Bu nedenle de savaşın hakimiyet sürdüğü eski sömürge topraklarında yaşayan insanlar, kendilerini sömüren insanların topraklarına göç etmektedir. Sömürgeci devletler, sömürgecilik faaliyetleriyle bir taraftan kendi halklarını ve ülkelerini zenginleştirirken diğer taraftan da dünyanın geri kalanını fakirleştirmiştir. Bu fakirleşme sebebiyle de insanlar, fakirliğin ve savaşın olduğu topraklardan, zenginliğin ve güvenliğin olduğu topraklara göç etmiştir. Sözde mülteci krizini sömürgeci ülkeler, sömürgecilik faaliyetleriyle bizzat kendileri yaratmıştır. Sömürgeci ülkeler tarafından yaratılan sözde mülteci krizinin çözüm yolu ise; bir zamanlar sömürdükleri maddi ve manevi tüm unsurların göç veren ülkelere geri iadesi ve sömürgeci faaliyetlerin son bulmasıdır. Zira hiçbir insan kendi anavatanını ikinci sınıf bir vatandaş muamelesi göreceği bir ülkeye kolaylıkla tercih

etmemektedir. Eğer tercih ediyorlarsa da kendi ülkesinde bir geleceği olmadığını bilmesi ve güvenlik tehdidiyle karşı karşıya kalması gibi sebeplerle bunu tercih ediyordur. Bu tez çalışması başlangıçta sadece mültecilere odaklanmayı hedeflemiştir, fakat çalışma daha derinlemesine incelendiğinde sadece mültecilerin bir göçü olarak kullanılmadığı anlaşılmıştır. Göçmenler, geçici koruma statüsüne sahip insanlar ve hatta ülkelerin kendi vatandaşlarını bile bir göçü olarak kullanmaktan çekinmediği açıkça grlmştr. Bu nedenle bu tez çalışmasında sadece mülteci statüsüne sahip olan insanlar değil, bir göçü olarak kullanılan tüm insan ve insan toplulukları anlatılmaya çalışılmıştır.

Demokrasi, refah ve insan hakları dünyanın sadece bir bölümünde yaşayan ayrıcalıklı insanların ortak değeri değildir. Bütün dünyada yaşayan insanların ortak değeridir. Bu durum tüm dünya tarafından anlaşılmadığı sürece, sözde mülteci krizi de devam edecektir. Mülteci krizi devam ettiği sürece de ülkeler mültecileri birbirlerine karşı bir göçü olarak kullanmaya devam ederek dünyayı daha tehlikeli bir yer haline getirmiş olacaktır. Bu tez çalışmasında mültecilerin bir göçü olarak kullanımı konusunun etik tartışması ve mülteci hakları boyutu da açıklanmıştır. Ancak bundan sonra bu konu ile ilgili yapılacak yeni çalışmalarda, özellikle etik tartışma ve mülteci hakları boyutunun ayrıntılı bir şekilde ele alınması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abbas, M. (2022). Müslüman Mülteci ve Terör Zanlısını Birbirine Karıştırmak: Britanya’da Suriyeli Mülteci Krizine Tepkiler. *Ortadoğu ve Göç*, 12(1), Art. 1. 195-234. <https://doi.org/10.31834/ortadoguvegoc.1109042> (E.T.: 12.01.2023)
- Acar, H. (2020). Akıllı Güç Bağlamında Sadr Hareketi’nin Irak Siyasetinde Zirveye Yükselişi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22(2), Art. 2. 242-258. (E.T.: 12.11.2022)
- Ağır, B. (2014). Güvenlik ve Göç Kavşağında Kosova Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(3), Art. 3.455-479. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002320(E.T.: 31.12.2022)
- Ağlargöz, O., & Yardımcı, Ş. (2019). Uluslararası Düzensiz Göç ve Çalışma Hayatı: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), Art. 2. 535-558. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.537889>(E.T.: 13.10.2022)
- Akçadağ, E. (2010). Yumuşak Güç Japonya'nın Sert Güç Arayışları. *Bilge Strateji*, 2(3), Art. 3. 1-28. (E.T.: 30.10.2022)
- Akıllı, H., Çam, S., Kılınç, S., & Kızılboğa Özasan, R. (2013). Kamu Personelinin Etik İhlallerine Verdikleri Önem Derecesi ve Etik İhlallerin Bildirimi Konusundaki Görüşleri. *Sayıştay Dergisi*, 5-33. (E.T.: 03.06.2023)
- Aksel, D. B. (2015). Devlet Eliyle Yurtdışına Çevre Göçü Örneği: İşçi Göçü Dönemi Uygulanan Afet Kotası. *İdealkent*, 6(15), Art. 15. 119-131. (E.T.: 14.10.2022)
- Alfoneh, A., & Majidyar, A. K. (2010). *Iranian Influence in Afghanistan-Refugees as Political Instruments*. <https://policycommons.net/artifacts/1297859/iranian-influence-in-afghanistan-refugees-as-political-instruments/1901130/> (E.T.: 03.01.2023)
- Alkan, U. (2021). Küba Füze Krizi’nde Türkiye’nin Rolünün Postkolonyal Perspektiften Değerlendirilmesi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), Art. 2. 673-700. (E.T.: 05.11.2022)
- Almanyakonsolosluğu.gen.tr. (2022). *Almanya Nüfusu 2023 Kaçtır? | Almanya Vizesi*. Geliş tarihi 31 Aralık 2022, gönderen <https://almanyakonsolosluğu.gen.tr/almanya-nufusu/>
- Amnesty International. (2022). *“They Beat Him in the Head, To Check If He Was Dead” : Evidence of Crimes Under International Law by Morocco and Spain at the Melilla Border* . Amnesty International. (E.T.: 15.01.2023)
- Anadolu Ajansı. (2019). İsrail işgaline karşı direnişin sembolü: Filistin Toprak Günü. <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/13845>. (E.T.: 02.06.2023)
- Arı, T. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika* (11. bs), Bursa: Alfa Akademi.
- Arı, T., & Pirinççi, F. (2011). Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Balkan Politikası. *Alternatif Politika*, 3(1), 1-30. (E.T.: 31.12.2022)
- Arı, T. (2014). Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri (1.bs), Bursa: Dora Yayınları. (E.T.: 12.04.2023)
- Arslan, A. (2006). Sınıf Teorisinin Açmazları ve İktidar Analizinde Bir Alternatif Olarak Elit Teorisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 363-382. (E.T.: 01.06.2023)

- Arslan, B. D. (2017). *Almanya'daki Türk Diasporası Firmalarının Alman Pazarına Yönelik Uygulamaları*, Yüksek Lisans, Tezi, Ankara, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.12416/1663> (E.T.:06.03.2023)
- Arslan, M. (2019). *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Bir Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak YTB Örneği* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 03.11.2022)
- Atalay, İ. (2016). Fransız Çocuk Yazınında Göç Örneği: Buranın Çocukları Başka Yerlerin Anne-Babaları. *İçinde Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri* (s. 172). Transnatiol Press London. (E.T.: 15.10.2022)
- Atay, R. (2022). *Avrupa Birliği – Türkiye Arasında 2016 Geri Kabul Anlaşmasının Ticari ve Siyasi Yansımaları* Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 09.02.2023)
- Atılgan, D. (1986). Beyin Göçü. *Türkiye Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 35(3), 27-36. (E.T.: 13.10.2022)
- Atmaca, H. (2021). *Brexit ve Büyük Britanya Üzerinde İktisadi Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 09.01.2023)
- Avar, Y. (2020). Dış Politikada Akıllı Güç Kullanımı. *Sosyal Bilimler Perspektifinden Güç (Cilt:II)*. 197-212. (E.T.: 12.11.2022)
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2021). *Mayın Temizleme Faaliyetleri Türkiye'nin Doğu Sınırında Güvenliği Artırıyor*. AB Türkiye. <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/mayin-temizleme-faaliyetleri-turkiyenin-dogu-sinirinda-guvenligi-artiriyor-10674> (E.T.: 02.01.2023)
- Aydın, Y. (2014). *The New Turkish Diaspora Policy: Its Aims, Their Limits and the Challenges for Associations of People of Turkish Origin and Decision-Makers in Germany* (Research Report RP 10/2014). SWP Research Paper. <https://www.econstor.eu/handle/10419/253150>
- Aydın, E. (2018). Avrupa Birliği Mevzuatında Güvenli Üçüncü Ülke Kavramı ve Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşmasına Yansımaları. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 38(1), Art. 1,11-40. (E.T.: 09.03.2023)
- Aysu, K. (2022). *Akıllı Güç Kavramı Çerçevesinde İran Dış Politika Araçları: Irak Örneği (2003-2020)* Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 29.10.2022)
- Aytaç, Ö., & Sarı, M. (2021). Terör Nedeniyle Yaşanan Göç Olgusu ve Yarattığı Sorunlar: Nusaybin/Mardin Örneği. *Fırat University Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2). (E.T.: 25.12.2022)
- Bakırtaş, T., & Kandemir, O. (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), Art. 3. 961-974. (E.T.: 13.10.2022)
- Balpınar, Z. (2014). Askerî Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(20), Art. 20, 85-119. (E.T.: 26.12.2022)

- Başer, S. (2022). Ruanda Soykırımı'nın Uluslararası Hukuktaki Soykırım Tanımı Kapsamında Değerlendirilmesi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18(41), 225-256. (E.T.: 26.12.2022)
- Başkan, Y. (2014). İstanbul'un Fethi ve Yahudiler. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 63-84. (E.T.: 02.06.2022)
- Batır, K. (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), Art. 30, 585-604. (E.T.: 07.02.2023)
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32(4), 25-34. (E.T.: 22.06.2023)
- Bayazidi, E. (2016). *Türkiye-AB Arasındaki Geri Kabul Antlaşması Çerçevesinde Türkiye'deki Afgan Mültecilerin Durumu (2001 sonrası)* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 13.02.2023)
- Bayraklı, C. (2007). *Dış göçün Sosyo-ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/180>(E.T.: 13.10.2022)
- Bayraktar, K. (2020). *Rus-İsrail İlişkileri Bağlamında Rusya'daki Yahudi Diasporası*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/4336>(E.T.: 01.03.2023)
- BBC (2016, Mayıs 22). *Cameron: Türkiye'nin AB üyeliği 3000'i bulur*. BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160522_ingiltere_turkler_ab_referandum
- BBC. (2022, Aralık 19). *İngiltere Yüksek Mahkemesi Sığınmacıları Ruanda'ya Gönderme Planını Hukuka Uygun Buldu, İlk 8 Kişinin Durumunun Yeniden Değerlendirilmesini İstedi*. BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cllr4e442lno>
- Benvenuti, B. (2017). *The Migration Paradox and EU-Turkey Relations*. Istituto Affari Internazionali (IAI). <https://www.jstor.org/stable/resrep09783>(E.T.: 18.08.2022)
- Bezci, B. (2016). Hegel'in Felsefesinde Etik, Politik Olan VE Özgürlük. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), Art. 2,235-251. (E.T.: 14.03.2023)
- Bhgwati, J. (1976). Eğitim, Sınıfsal Yapı ve Gelir Eşitliği (E. Türkcan, Çev.). *Eğitim ve Bilim*, 1(3), 24-29. (E.T.: 01.06.2023)
- Borlat, Ç. (2019). *1989 Zorunlu Göçü, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu: Çanakkale Şirinköy Bulgaristan Göçmenleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 03.03.2023)
- Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Moment Dergi*, 2(1), Art. 1, 60-80. (E.T.: 12.10.2022)

Bozkurt, A. (2022). *Almanya ve Suriyeli Mülteci Krizi: Angela Merkel'in Mülteci Politikalarının İnsan Hakları Perspektifinde Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 20.10.2022)

Bozkurt, K. (2016). *Geri Kabul ve Vize Serbestisi Anlaşması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2016, Art. 125, 387-408.* <https://eresearch.ozyegin.edu.tr/handle/10679/6484>. (E.T.: 22.03.2022)

Bozoğlu, B. (2022). *Public Administration and Ethics: The Turkish Case*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 14.03.2023)

Böke, Z. B., & Çelik, A. (2022). Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimlerinin Mintzberg'in Yönetici Rollerine Etkileri. *Sosyal & Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler-II*. 97- 124. (E.T.: 22.06.2023)

Browning, C. R. (1986). Nazi Resettlement Policy and the Search for a Solution to the Jewish Question, 1939-1941. *German Studies Review*, 9(3), 497-519. <https://doi.org/10.2307/1429900>(E.T.: 16.02.2023)

Buz, A. G. S. (2003). Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(6), Art. 6. <https://doi.org/10.21560/spcd.65123>(E.T.: 21.10.2022)

Bülbül, A. (2019). Tarihsel Ahlâkî Sorumluluk Bağlamında Batı Almanya'nın İsrail Politikası: Altı Gün Savaşı Örneği. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10(18), 59-77. (E.T.: 03.03.2023)

Bülbül, S., & Köse, A. (2010). Türkiye'de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94. (E.T.: 12.10.2022)

Cansız, A. (2006). *Son Yıllarda Beyin Göçünün Türk Yüksek Öğretimi Üzerindeki Etkileri*. 1,7-10. Geliş tarihi 13 Ekim 2022, gönderen <https://avesis.itu.edu.tr/yayin/3b69f174-f5ac-4814-a9b8-894793d14d52/son-yillarda-beyin-gocunun-turk-yukse-ogretimi-uzerindeki-etkileri>

Chih, C. C. (2004). *Beware China's fifth-column efforts*. Taiwan Center. <http://www.taiwancenter.com/sdtca/articles/4-04/9.html>(E.T.: 31.12.2022)

Ciğer, M. İ. (2016). Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3, Art. 3, 62-92.

Clark, W. (2020). Human Migration. 1986. <https://researchrepository.wvu.edu/rri-web-book/15>(E.T.: 07.10.2022)

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907. (1907). Geliş tarihi 13 Mart 2023, gönderen <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907/>, <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907/regulations-art-42>

Corbett, J. (2003). *Ernest George Ravenstein, The Laws of Migration, 1885. CSISS Classics*. <https://escholarship.org/uc/item/3018p230>(E.T.: 16.10.2022)

- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları için Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 1-293. (E.T.: 12.10.2022)
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, Art. 17, 67-91. (E.T.: 07.10.2022)
- Çakaş, C. Ö. (2018). Ermeni Diasporası ve Kültürleşme Stratejileri: Lübnan, Fransa ve ABD Örnekleri Üzerinde Bir İnceleme. *Akademik MATBUAT*, 2(2), Art. 2, 31-48. (E.T.: 04.03.2022)
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011 (24), 129-142. (E.T.: 07.10.2022)
- Çakmak, D. (2023). İsrail Sağının Batı Şeria'nın Statüsüne Dair Hukuki Yaklaşımını Anlamak. *TESAM Akademi Dergisi*, 10 (1), 1-22 . DOI: 10.30626/tesamakademi.1245643(E.T.: 12.03.2023)
- Çalışkan, E. (2022). *Çin'in Tek Çin Politikası: Tayvan ve Hong Kong*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11787/7793>(E.T.: 30.12.2022)
- Çam, Y., & Keleş, İ. (2020). Türkiye'nin Yeni Göç Risklerine Karşı Tutumu Üzerine Bir İnceleme: İdlib Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(Eğitim ve Toplum Özel sayısı), Art. Eğitim ve Toplum Özel Sayısı, 6392-6412. <https://doi.org/10.26466/opus.719410>(E.T.: 25.12.2022)
- Çavuş, T. (2012). Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), Art. 2, 23-37. (E.T.: 04.03.2023)
- Çay, A. M. (2009). Türk Tarihi ve Kültürü Kavimler Göçü ve Doğu ve Orta Avrupa'da Türkler (Avrupa Hunları, İtil/ Volga Bulgarları, Tuna Bulgarları). *Türkiye Kültür Portalı Projesi*, 1-14. (E.T.: 15.10.2022)
- Çeçen, A. F., Bulut, S., & Ayçın, T. (2021). Doğu Akdeniz Meselesinde Yunan Lobisinin Türkiye Karşıtı Faaliyetleri. *İletişim ve Diplomasi*, 6, Art. 6, 111-137.<https://doi.org/10.54722/iletisimvediplomasi.1022912>(E.T.: 07.03.2023)
- Çelik, M. (2017). Kavramsal Olarak Diaspora, Ermeni Diasporası ve Lübnan Ermeni Diasporası. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3(3), Art. 3, 321-341. <https://doi.org/10.21551/jhf.341287>(E.T.: 04.03.2023)
- Çenberci, E., & Gövdere, B. (2017). Göç Krizinin, Breixt Kararına ve Avrupa Birliği'nin Geleceğine Muhtemel Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı) 1424-1442. (E.T.: 09.01.2023)
- Çetinsığ, İ., & Aksoy, M. (2021). Feminizmin Tarihsel Dönüşümü ve Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramına Yaklaşımı. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 9(18), Art. 18, 208-217. (E.T.: 13.08.2022)

- Çolak, M., & Bozkaya, Ö. (2018). Birleşik Krallıktaki Göç Karşıtı Söylemlerin Brexit Sürecine Etkisi. *Journal of Social Policy Conferences*, 75, Art. 75, 185-209. (E.T.: 09.01.2023)
- Çolak, Y. (2022). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Geri Göndermeme İlkesi: Suriyeli Mülteciler Yüksek Lisans Tezi*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://acikerisim.karabuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/2141>(E.T.: 09.03.2023)
- Çolakoğlu, E. (2019) Avrupa’da Mülteciler, Yükselen Aşırı Sağ ve Seçim Süreçleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(3), Art. 3, 933-962. (E.T.: 14.01.2023)
- Çoşkun, E. (2005). *Uluslararası Göç Teorilerinde Kadınlar, Batı Avrupa Ülkelerine Göç, Göçmen Politikaları ve Kadın Göçmenlerin Ekonomiye Katkısı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 07.10.2022)
- Dağcı, K., & Keskin, M. (2014). Çin’in Doğu Türkistan Politikası ve Azınlık Hakları Bağlamında Hak İhlalleri. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(2), Art. 2. 11-29. <https://doi.org/10.16954/bacad.32267>(E.T.: 28.12.2022)
- Dahl, R. (1957). The Concept of Power. *Behavioural Science*, 2(3), 201-215. (E.T.: 01.11.2022)
- David Bartram, Maritsa V.Poros, Pierre MonForte. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*,(Çev.I.ATuncay)(1.bs), Ankara: Hece Yayınları. (E.T.: 07.10.2022)
- Davis, M. (2006). *Gecekondu Gezegeni*. (Çev.G. Koca) (3. bs), İstanbul: Metis Yayınları.
- Dedekoca, E. (2017). ABD – ÇİN İlişkilerindeki Kriz Yönetimi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), Art. 3. 141-168. (E.T.: 25.12.2022)
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2016). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), Art. 1, 23-62. <https://doi.org/10.20493/bt.78101>(E.T.: 13.10.2022)
- Deniz, E. (2020). *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Küresel Göç Yönetişimi: Kurumsal Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.10.2022)
- Devrişheva, K. (2019). Ahıska Türklerinin Bitmeyen Göçü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 333-352. DOI: 10.21563/sutad.636251(E.T.: 10.10.2022)
- Dinçer, M. (2004). *Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Olgusu*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 29.10.2022)
- Doğan, A. (2020). *Türkiye’de Göçün Yönetiminde Kurumsal Yapılanma: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.10.2022)
- Doğan, A. A. (2001). *Türkiye’den Almanya’ya Göçün 40. Yılında Beklentiler ve Gerçekler*. *Sosyal Bilimler Dergisi*,17-37. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/563>(E.T.: 13.01.2023)

- Doubare, S. (2021). *Türkiye'nin kamu diplomasisi çerçevesinde Afrika'ya uyguladığı yumuşak güç (2002 ve sonrası)* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 03.11.2022)
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), Art. 1. 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>(E.T.: 15.08.2022)
- Emsen, D. (2018). *İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Ayrılması (Brexit)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 08.03.2023)
- Enver, G., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7, 7(2), 37-60. (E.T.: 09.10.2022)
- Erbaş, H., & Türker, Ö. A. (2019). Göç Araştırmaları Alanında Kavramsal Sorunlar ve Etik/Politik Sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), Art. 2. 883-911. (E.T.: 15.03.2023)
- Erçandırılı, Y. (2009). *Uluslararası Politikada Güç ve Güce İlişkin Alternatif Stratejiler* Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://acikerisim.kku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12587/14485> (E.T.: 02.11.2022)
- Erdoğan, M., & Kaya, A. (2015). Türkiye'nin Göç Tarihi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (E.T.: 07.07.2023)
- Erdoğan, R. T. (2019). T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI: Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısında Yaptıkları Konuşma. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/111036/genisletilmis-il-baskanlari-toplantisinda-yaptiklari-konusma>. (E.T.: 24.06.2023)
- Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), Art. 39. 1-30. (E.T.: 31.12.2022)
- Ergen, R. (2019). *Hollanda'dan Türkiye'ye Göç Eden Karamanlıların Tersine Göç Deneyimleri* Doktora Tezi, Karaman, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.10.2022)
- Ergün, O., & Kurban, V. (2021). Ukranya'dan Azerbaycan'a Liminal Siyaset ve Rusya. *İnsan ve Toplum Bilimlerinde Akademik Çalışmalar*, 251, 81-105. (E.T.: 12.12.2022)
- Ergüven, N. S., & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), Art. 4. 1007-1062. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001733(E.T.: 19.10.2022)
- Erkan, H. S. (2021). Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Üzerinden Göç Teorilerine Yeniden Bakış. *Ortadoğu Etütleri*, 13(3), Art. 3. 421-445. <https://doi.org/10.47932/ortetut.954183>(E.T.: 14.10.2022)
- Erkan, S. (2016). 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 17, Art. 17. 41-64. <https://doi.org/10.18092/ijeas.48565>(E.T.: 19.12.2022)

- Ersoy, A. F., & Ala, M. (2019). Suriyeli Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin Görüşler: Osmaniye'de Nitel Bir Araştırma. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(3), 1343-1356. (E.T.: 12.06.2023)
- Ertan, A. E. (2016). I.Dünya Savaşının Ardından Yeni Dünya Düzenine Doğru: 1919 Paris Barış Konferansı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), Art. 3. 551-572. (E.T.: 02.12.2022)
- Ertuğral, Y. (2013). *Amerika'nın Yeni İhtiyatlı Dış Politikası Akıllı Güç'ün Pasifik Vizyonu* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.11.2022)
- Eryılmaz, Y. Ö. (2018). *Yumuşak Güç ve Sinema*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 07.11.2022)
- Euronews. (2022, Nisan 5). *İngiltere ile Ruanda Arasında Göçmen Anlaşması İmzalandı*. euronews. <https://tr.euronews.com/2022/04/05/ingiltere-ulkeye-gelen-gocmenleri-islemleri-tamamlan-ncaya-kadar-ruanda-ya-gondermeyi-plan>
- European Council. (2023, Mart 9). The Schengen visa. <https://www.consilium.europa.eu/en/infograp> (E.T.: 02.06.2023)
- Fansa, M. (2021). Kimim Ben? Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Vatansız ve Geçici Koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. *Antakiyat*, 4(2), Art. 2. 289-306. (E.T.: 23.10.2022)
- Garanti, F. (2022). *Türkiye'de Gerçekleşen Kitleli Göçlerin İstihdama Etkisi: Suriyeli Göçmenler Üzerinden Bir Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 07.10.2022)
- Genel, M. (2014). Almanya'ya Giden İlk Türk İşçi Göçünün Türk Basınındaki İzdüşümü "Sirkeci Garı'ndan Munchen Hauptbahnhof'a". *Selçuk İletişim*, 8(3), Art. 3. 301-338.<https://doi.org/10.18094/si.37255>(E.T.: 05.01.2023)
- Göçmen, İ. (2014). Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 13(2), Art. 2. 21-86.https://doi.org/10.1501/Avraras_0000000208(E.T.: 03.04.2023)
- Gökbayrak, Ş. (2008). Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), Art. 03. 65-82.https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002073 (E.T.: 13.10.2022)
- Gökkür, S. (2016). Yeraltı Su Kaynaklarımızın Önemi. *Apelasyon*, ISSN: 2149-4098, Nisan 2016, Sayı 29. (E.T.: 02.06.2023)
- Görgülü, D. Z. (2009). Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz. *İzmir Kent Sempozyumu*, 767-780. (E.T.: 11.10.2022)
- Greenhill, K. (2011, Nisan 20). Opinion | Using Refugees as Weapons. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2011/04/21/opinion/21iht-edgreenhill21.html>(E.T.: 12.08.2022)
- Greenhill, K. M. (2010a). *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion; Strategic Insights*, v. 9, issue 1 (Spring-Summer 2010). 9, 45. (E.T.: 12.08.2022)

Greenhill, K. M. (2010b). *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*. Cornell University Press. (E.T.: 11.08.2022)

Güder, M. (2016). Türkiye'deki Dış Göç Olgusuna Sosyoekonomik Bir Yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması'nın Olası Etkileri. *Sosyoekonomi*, 24(30), Art. 30. 129-138. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.007>(E.T.: 03.02.2022)

Güleç, E. (2020). Dış Politikada Yumuşak Güç Unsuru Olarak Turizm: Özbekistan Örneği. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20(2), Art. 2, 287-305. <https://doi.org/10.32449/egetdid.715124>(E.T.: 06.11.2022)

Güllü Pınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85. (E.T.: 07.10.2022)

Gündüz, A. O. (2013). *Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü (1989 Örneği)*, 1-9. <http://79.123.216.35/xmlui/handle/20.500.11857/225>(E.T.: 18.12.2022)

Gündüz, F. (2021). Baskıcı Zamanlarda Göç: Transit Filminde Müphemlik ve Hayalet Alegorisi. *Sosyoloji Notları*, 5(1), Art. 1, 2-14. (E.T.: 14.10.2022)

Güner, A. (2020). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Enerji Kaynaklarının Güce Etkisi*, 175-195. (E.T.: 19.11.2022)

Güner, N. Ö. (2016). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4, Art. 4, 212-241. (E.T.: 09.03.2023)

Güneş, M. (2013). *Uluslararası Göçün Tetikleyicileri; Suriye'den Türkiye'ye Zorunlu Göç'ün Cilvegözü Örneği ile Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.10.2022)

Gürcan, E. C. (2021). Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Küresel Mülteci Krizini Anlamlandırmak: Suriye VE Afganistan Örnekleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 7, Art. 7, 1588-1614. <https://doi.org/10.47994/usbad.995723>(E.T.: 17.10.2022)

Gürel, M. (2022). *Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'nin Yapmış Olduğu Dış yardımlar: TİKA, Kızılay, Afad ve Yee Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 13.11.2022)

Güreşçi, E. (2010). Türkiye'de Kentten—Köye Göç Olgusu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 77-86. (E.T.: 09.10.2022)

Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63. (E.T.: 02.06.2023)

Haydaroğlu, C. (2011). *Politik Karar Alma Sürecinde Oylama Gücü ve Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi* Doktora Tezi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.08.2022)

Hatıplı, M., & Kazel, G. İ. (2019). Küreselleşme ve Uluslararası Bir Ekonomik Güç Olarak Brics, Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongresi, 570-578. (E.T.: 01.06.2023) (E.T.: 02.06.2023)

Hilmiye Aksu & Ümrân Sevil. (2010). Göç ve Kadın Sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 134-138. (E.T.: 09.10.2022)

Huseynsoy, S. (2019). *Tarih Öncesi Devirlerden Kavimler Göçüne Kadar Kafkaslarda Türk Tarihi ve Kültürü* Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 03.03.2023)

İç İşleri Bakanlığı, T. (2005). *İltica Ve Göç Mevzuatı*. Geliş tarihi 19 Ekim 2022, gönderen <https://www.goc.gov.tr/iltica-ve-goc-mevzuati>

İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), Art. 18. 2579-2615. <https://doi.org/10.26466/opus.546737>(E.T.: 17.10.2022)

İnce, N. (2014). *Uluslararası Sistemde Sert, Ekonomik ve Yumuşak Güç Kullanımının Kriz Dönemlerinde İthalat ve İhracata Etkileri: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 18.11.2022)

IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (s. 110). (E.T.: 12.10.2022)

İşcan, İ. H. (2021). İngiltere'nin Avrupa Birliğinden Ayrılış Sürecinde Göç Faktörünün Etkisi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), Art. 2. 484-503. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.1027257>

Kadıoğlu, İ. A. (2020). Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(29), Art. 29. 2179-2213. <https://doi.org/10.26466/opus.714551>(E.T.: 25.12.2022)

Kahraman, L. (2020). *Kamu Yönetiminde Etik Kültür ve Etik Liderlik: Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerinden Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Karaman, Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 14.03.2023)

Kandemir, O. (2011). Lewis Modeli ve Gelişmekte Olan Ülkeler: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1-18. (E.T.: 10.06.2023)

Kara, P. Ö., & Günay, E. C. (2013). Çernobil Kazası ve Etkileri. *Lokman Hekim Dergisi*, 3(2), 31-36. (E.T.: 03.11.2022)

Karaca, T. (2019). *Lizbon Antlaşması'yla Tanınan Ayrılma Hakkı Çerçevesinde Brexit Süreci, Brexit'in Birleşik Krallık ve AB üzerinde Muhtemel Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 09.01.2023)

Karagül, S. (2013). *Türkiye'nin Balkanlardaki "Yumuşak Güç" Perspektifi: Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 8:1. 79-102. <http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12428/410>(E.T.: 12.11.2022)

Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 94-130. (E.T.: 07.10.2022)

Karasubaşı, İ. (2015). II. Dünya Savaşı Çocukları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(1), Art. 1. 441-450. (E.T.: 14.10.2022)

Kavak, G. (2013). Birinci Körfez Savaşı Sonrası Irak'tan Türkiye'ye Göç ve Sonuçları. *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı 2*, 435-444. (E.T.: 20.11.2022)

- Çapan, F. & Güvenç, B. (2017). *Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (18), 629-640. (E.T.: 15.10.2022)
- Kaya, E. (2016). Avrupa Birliğinin Son Genişlemesi ve Balkan Üyeleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), Art. 2. 213-233. (E.T.: 11.01.2023)
- Kaya, E., & Kodaman, T. (2021). Terörizmle Mücadelede Başarı Kriterleri: PKK Örneği (2016-2020). *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), Art. 1. 150-184. (E.T.: 02.11.2022)
- Kaygusuz, D. (2021). Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Akademik Düşünce Dergisi*, 3, Art. 3. 60-76. (E.T.: 22.12.2022)
- Kemal, N. (2019). *Göç Olgusu, Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin Ekonomisine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 07.10.2022)
- Kepenekçi, Y. (2003). Demokratik Okul, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(11), 44-53. (E.T.: 11.06.2023)
- Keyik, M., & Erol, M. S. (2019). Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), Art. 1. 12-49. (E.T.: 13.08.2022)
- Keykavosiranagh, S. (2015). *Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Hegemonya*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 22.11.2022)
- Kiliptari, T. (2013). Çin'in Akıllı Yükselişi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9(18), Art. 18. 77-102. (E.T.: 12.11.2022)
- Klopova, I. (2018). *Avrupa'da Siyasal Seferberlik Kaynağı Olarak Milliyetçilik: Ukrayna ve Almanya Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 08.11.2022)
- Koca, Ş. N. (2021). Fransa'da Türk Diasporası. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(1), Art. 1. 140-162. (E.T.: 06.03.2023)
- Koç, M. A. (2019). Son Devrimci Ayetullah Humeyni. *Turkish Journal of Shiite Studies*, 1(1), 164-175. (E.T.: 09.10.2022)
- Korkmaz, M., & Aydın Avcı, I. (2018). *Göçmen Erkeklerin Sağlığı ve Göçmen Erkeklerin Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmalarını Etkileyen Faktörler*. I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi. (E.T.: 13.10.2022)
- Köksoy, E. (2015). Kamu Diplomasisi Perspektifinden Ulus Markalaması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, Art. 23, 42-61. <https://doi.org/10.31123/akil.436862>(E.T.: 14.11.2022)
- Kömür, G. (2020). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi. *International Journal of Politics and Security*, 2(3), Art. 3. 89-115. (E.T.: 03.11.2022)
- Köse, M. A. (2016). Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye'nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 3(2), Art. 2, 195-220. (E.T.: 07.02.2023)

- Kurban, V., & Cabbarlı, H. (2019). Türkiye-Rusya İlişkileri ve Uçak Krizinin Rus-Türk Kamuoyundaki Yansuları. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 10(2), Art. 2, 105-118. <https://doi.org/10.18354/esam.536906>(E.T.: 25.11.2022)
- Kurt, S. (2017). Dağlık Karabağ Sorununun Güvenikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(2), Art. 2. 1-22. <https://doi.org/10.28956/gbd.354086>(E.T.: 21.10.2022)
- Kurtulmuş, N. (2012). Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Gücü. *Journal of Social Policy Conferences*, 37-38, Art, 37-38. (E.T.: 13.10.2022)
- Kurtuluş, B. (2011a). Beyin Göçü: Geçmişte, Günümüzde ve Gelecekte. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46, 171-186. (E.T.: 13.10.2022)
- Kurtuluş, B. (2011). Orta Doğu'daki Politik Gelişme ve Tercihlerin Uluslararası İşgücü Hareketlerine Etkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 46. 171-186. (E.T.: 08.01.2023)
- Küçükvatan, M. (2011). Soğuk Savaşın Türk Dış Politikasına Etkileri ve 1957 Türkiye-Suriye Bunalımı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(23), Art. 23, 73-91. (E.T.: 03.01.2023)
- Machiavelli, N. (1513). *Prens* (2. bs), İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi. (E.T.: 01.11.2022)
- Madina, B. (2021). *Kazakistan-Türkiye İlişkilerinde "Akıllı Güç"*, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.11.2022)
- Makhanov, K. (2021). *Güney Kore'nin Göç Politikası ve Demografik İzolasyonunun Sonu*. <https://www.eurasian-research.org/publication/south-koreas-immigration-policy-and-the-end-of-demographic-isolationism/?lang=tr>(E.T.: 13.01.2023)
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), Art. 1, 11-46. <https://doi.org/10.33182/gd.v1i1.546>(E.T.: 14.10.2022)
- Mat, T. Y., & Özdan, S. (2018). AB ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması'nın İnsan Hakları Açısından Değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24(1), Art. 1, 36-49. <https://doi.org/10.33433/maruhad.445573>(E.T.: 09.03.2023)
- McClory, J. (2019). *The Soft Power 30* (s. 125) [Index]. USC Center On Public Diplomacy. (E.T.: 11.11.2022)
- Military Strength Ranking*. (2022). <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>
- Morgenthau, H. (1970). *Uluslararası Politika*, (Çev. B. Oran & Ü. Oskay) (21. bs, C. 1), Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği. (E.T.: 12.08.2022)
- Muminov, N. (2014). *İsrail'de Demokrasi ve Kimlik Krizi/Democracy and Identity Crisis in Israel*. *Journal of International Social Research*. 7, 277-286. (E.T.: 04.01.2023)
- Murat, T. (2019). İsrail Devletinin Kuruluşu ve Türk Basınına Yansımaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), Art. 2. 449-468. (E.T.:03.01.2023) <https://doi.org/10.18069/firatsbed.560342>

- Nas, Ç. (2015). Türkiye-AB İlişkilerinde Geri Kabul ve Vize Serbestliği: Hareketliliğinin Yönetimi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2), Art. 2, 169-186. (E.T.: 07.02.2022)
- Nasirova, Sabina & Ekinci, Emre. (2023). The Efeect Of The 1959 Cuban Revolution On Cuba's Migration Character: A Historical Examination Focusing On Foreign Migration Relationship Between CUBA-USA. *Social Science Development Journal*. 8. 159-172. 10.31567/ssd.839. (E.T.: 02.06.2023)
- Nowrasteh, A., & Eyyuboğlu, B. (2016). Suriyeli Mülteci Krizine İktisadî Bakış. *Liberal Düşünce Dergisi*, 82, Art. 82, 173-182. (E.T.: 08.01.2022)
- Nurdoğan, A., & Öztürk, M. (2018). Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), Art. 3, 1163-1172. (E.T.: 23.10.2022)
- Nye, J. S. (1990). The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*, 105(2), 177-192. <https://doi.org/10.2307/2151022>(E.T.: 05.11.2022)
- Nye, J. S., & Armitage, R. L. (2007). *A Smarter, More Secure America* (Sy 978-0-89206-510-3; s. 82), Center For Strategic & International Studies. (E.T.: 14.11.2022)
- Oduncu, T. (2019). 1999 Kosova Krizi ve NATO'nun Kosova Müdahalesi. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), Art. 1,1-15. (E.T.: 31.11.2022)
- Oğurlu, E. (2010). Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası. *Avrasya Etüdüleri*, 38(2), Art. 2, 99-127. (E.T.: 29.12.2022)
- Olçay, Z. İ. Y. A. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*,99,229-240. (E.T.: 23.10.2022)
- Oruç, İ. (2012). *Örgütlerde Kadınlara Yönelik Etik-Dışı Davranışlar: Feminist Etik Bakış Açısıyla Etnografik Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 14.03.2023)
- Ökmen, M. (2005). Küreselleşme sürecinde yerelleşme eğilimleri ve yerel yönetimler. *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I: Reform*, 539, 565. (E.T.: 22.06.2023)
- Özaslan, K. (2019). *Türkiye'nin Değişen Göç Politikası ve Belediyeler: İstanbul Örneği*, Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.08.2022)
- Özay, N. (2019). *Suriye İç Savaşı ve Devlet Dışı Silahlı Aktörlerin Sorumluluğu*, Yüksek Lisans, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 24.12.2022)
- Özcan, H. (2020). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 74. Maddesinin "Güvenli Üçüncü Ülke" Kavramı Bağlamında Genel Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(2), Art. 2, 819-855. <https://doi.org/10.15337/suhfd.736645>(E.T.: 20.03.2023)
- Özdağ, A, Önal, T. (2016). Körfez Savaşı ve Türk Dış Politikasına Etkileri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Art.11, 53-70. (E.T.: 20.11.2022)

- Özdağ, Ü. (2020). *Stratejik Göç Mühendisliği: İç Savaşa Sürüklenmek İstenen Türkiye* (1. baskı), Ankara: Kripto Yayınları. (E.T.: 13.08.2022)
- Özdemir, E. (2016). Türk Dış Politikası Açısından Bir Kriz Örneği: I. Körfez Savaşı ve Türkiye'ye Gelen Iraklı Kürt Sığınmacılar(1991). *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, 1, 217-249. (E.T.: 20.11.2022)
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), Art. 3, 114-140. (E.T.: 03.03.2023)
- Özdemir, E. (2020). *Brexit'in Birleşik Krallık, NATO, AB Güvenlik ve Savunma Politikalarına Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü. (E.T.: 09.01.2023)
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), Art. 03, 113-144. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002075(E.T.: 13.08.2022)
- Özek, M. (2019). *Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği* Yüksek Lisans Tezi, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 21.11.2022)
- Özel, C. (2018). *Afganistan'ın Yeniden İnşasında Türkiye'nin Yumuşak Güç Stratejisi*, Doktora Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 22.11.2022)
- Özen, E. (2019). *2000 Sonrası Türk Dış Politikasında Akıllı Güç Arayışları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.11.2022)
- Özger, T. A. (2020). *Göç Politikalarında İletişimin Rolü: Suriye Göçü Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 10.10.2022)
- Özgül, E. (2018). *1917 Balfour Deklarasyonu ve Filistin'e Yahudi Göçü*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12462/3342>(E.T.: 03.01.2023)
- Özmen, L. (2008). *Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı ve Teknolojik Güç İçerisinde Bor Madeninin Stratejik Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 20.11.2022)
- Özocak, Ö. (2022). Ermeni Diasporası ve Ermenistan: Siyasi, Ekonomik ve Dini İlişkiler. *Asia Minor Studies*, 10 (1), 63-74 . DOI: 10.17067/asm.1009239(E.T.: 04.03.2023)
- Öztürk, S. (2019). *Ortadoğu'da Filistinli Mülteciler, Mülteci Kampları ve Sorunları Üzerine*. III. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi, 49-62. (E.T.: 23.12.2022)
- Pala, A. (2013). *Zorunlu Göç ve Kadın Deneyimi: Diyarbakır Örneği* ,Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/1208>(E.T.: 13.10.2022)
- Payam, M. M. (2018). Güvenlik Bağlamında Güç Kullanımı ve Algı(lama) Yönetimi. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, Art. 5, 15-25. <https://doi.org/10.32579/mecmua.420610>(E.T.: 02.11.2022)

Pazarcık, S. F. (2010). *Beyin Göçü Olgusu ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversitelerinde Çalışan Türk Sosyal Bilimciler Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12428/639>(E.T.: 13.10.2022)

Perşembe, E. (2005). *Almanya’da Türk Kimliği—Din ve Entegrasyon*, Ankara: Araştırma Yayıncılık. (E.T.: 06.01.2023)

Pınar, L. (2021). *Yumuşak Güç Kavramı ve Amerika Birleşik Devletleri’nin Yumuşak Güç Unsuru Olarak Hollywood Sineması*, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 29.10.2022)

Ravenstein, E. G. (1876). *The Birthplaces of the People and the Laws of Migration*. Trübner. (E.T.: 14.10.2022)

Refugees, U. N. H. C. for. (2022). *Syria emergency*. UNHCR. Geliş tarihi 24 Aralık 2022, gönderen <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>

Robinson, W. I. (2002). Küresel Kapitalizm ve Ulusötesi Kapitalist Hegemonya: Kuramsal Notlar ve Görgül Deliller (Çev. Erdem Türközü). *Praksis*, 8, 125-168. (E.T.: 07.07.2023)

Saf, H. H. (2022). Deutsche Welle Türkçenin Yayın Politikasının Suriyeli Sığınmacılar Üzerinden İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 7(2), Art. 2,136-153. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.1146176>(E.T.: 31.11.2022)

Safi, S. H. (2020). *Sovyet İşgalinden Bugüne ABD Dış Politikasında Afganistan*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/9803>(E.T.: 22.12.2022)

Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 5, 33-44. (E.T.: 13.10.2022)

Sağlam, Z. (2014). Güç Kavramı ve Ortadoğu’da Değişen Dengeler Üzerinden Güç Okuması. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 1-12. (E.T.: 12.06.2023)

Sancak, K. (2015). *Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye’nin Yumuşak Gücünün Analizi ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi* Doktora Tezi, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 26.11.2022)

Sancak, K., & Savacı, Ö. (2021). *Küresel Terörle Mücadelede Güç Kullanımı*, 20. Uluslararası Kamu Yönetimi Formu, 47-56. (E.T.: 02.11.2022)

Sander, O. (1989). *Siyasi Tarih* (32. bs), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Sarı, M. (2020). *Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin’den Mardin’e Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 10.10.2022)

Sarıaslan, F. (2019). İsrail-Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir Denge Siyaseti. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 6, Art. 6, 1-32. <https://doi.org/10.34230/fiad.618731>(E.T.: 03.11.2022)

Sayılarla Marmara—Marmara Üniversitesi. (2022). Geliş tarihi 10 Ekim 2022, gönderen <https://sayilarla.marmara.edu.tr/>

Sayın, Y., & Koçak, G. (2017). Müslüman Dünyanın Bir Sorun Alanı Olarak Doğu Türkistan Meselesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin İzlediği Politikalar. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 3(4), Art. 4, 10-24. <https://doi.org/10.21021/osmed.278865>(E.T.: 28.12.2022)

Sedda, A. (2020). *Uluslararası Hukuka Göre Filistin'deki İsrail Yerleşimi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 13.03.2023)

Uluslararası Af Örgütü. (2022). *Fas/İspanya: 37 sığınmacının ölümünden altı ay sonra başlatılan ağır ve yetersiz soruşturma, örtbas etme çabası mı?* Uluslararası Af Örgütü. <https://www.amnesty.org.tr/icerik/fasispanya-melilla-sinirinda-37-siginmacinin-olumunden-alti-ay-sonra-baslatilan-agir-ve-yetersiz-sorusturma-ortbas-etme-cabasi-mi>

Sırım, V., & Demir, H. (2020). Göçün Nedenleri ve Sosyoekonomik Etkileri: Tekirdağ İli Odaklı Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1, 79-89. (E.T.: 09.10.2022)

Smith, F. N. (2019). *Bir yumuşak güç aracı olarak ulus markalaşması: Türkiye ve Kolombiya örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 03.11.2022)

Soytürk, M. (2019). Avrupa Birliği İltica ve Mülteci Politikalarının İflası ve Paradigma Değişiminin Gerekliliği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(3), Art. 3, 620-639. (E.T.: 14.01.2023)

Soyudoğru, R. İ. (2019). *Almanya'ya Göç ve Sığınmacı Sorununun Almanya'ya Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 06.01.2023)

Stark, O., & Taylor, J. E. (1991). Migration Incentives, Migration Types: The Role of Relative Deprivation. *The Economic Journal*, 101(408), 1163-1178. <https://doi.org/10.2307/2234433> (E.T.: 12.10.2022)

Steger, N. D. (2017). *The Weaponization Of Migration: Examining Migration As a 21st Century Tool Of Political Warfare*, Master Thesis. Monterey, Naval Post Graduate School. (E.T.: 11.08.2022)

Suleymanov, A., Sonmez, P., Unver, F. D., & Akbaba, S. M. (2017). *Uluslararası Göç ve Çocuklar*, Transnational Press London. (E.T.: 23.10.2022)

Süer, S. S. (2010). Uluslararası Adalet Divanının İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Duvar İnşasının Hukuki Sonuçları Konusundaki Danışma Görüşü. *Yasama Dergisi*, 14, Art. 14, 25-58. (E.T.: 12.03.2023)

Sümer, G. (2020). Yumuşak Güç Yanılgısı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), Art. 2, 1143-1160. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.663240>(E.T.: 03.12.2022)

Sürmen, Y. E. (2019). Siyasi Krizlerin Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi: Rahip Brunson Davası. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 2(2), Art. 2, 189-207. (E.T.: 02.11.2022)

Sürücüoğlu, O. (2018). Koruma Sorumluluğu: Darfur Krizi ve Libya Müdahalesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), Art. 4, 603-628. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.412249>(E.T.: 21.11.2022)

- Sütalan, Z. (2016). Ürdün'de Değişimi Anlamak. *Ortadoğu Etütleri*, 2(2), Art. 2,191-206. (E.T.: 08.01.2023)
- Şahin, H., & Arifoğlu, Y. (2013). Selçuklu Dönemi Öncesinde Horosan: Coğrafi Konum, İktisadi Yapı ve Şehirler. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 361-387. (E.T.: 02.06.2023)
- Şanlıöz, S. A. (2016). Dış Göç Olgusunun Düzensiz Göç Gerçeği: Karşılaşılan Etkilere Ekonomik ve Sosyolojik Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi*, 24(30), Art. 30, 139-146. <https://doi.org/10.17233/se.2016.10.008> (E.T.: 13.10.2022)
- Şener, N. B. (2020). *Küresel Boyutta Göçün Uluslararası Politik Ekonomiye Etkisi ve Türkiye'deki Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 10.10.2022)
- Şirin, A. (2019). Stalin'in Milliyetler Politikasının Bedeli Olarak Ahıska Sürgünü ve Ahıskalıların Sürgündeki Yaşamları. *Avrasya Etütleri*, 56(2), Art. 2, 53-77. (E.T.: 18.02.2023)
- Şişman, Y., & Balun, B. (2020). Transit Göç ve Türkiye. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), Art. 2, 61-79. (E.T.: 16.10.2022)
- Şit, İ. (2021). *Almanya'daki Türk Diasporası ve Türkiye-Almanya İlişkilerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 06.03.2023)
- Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(60), 2808-2818. <https://doi.org/10.26450/jshsr.2070>(E.T.: 09.10.2022)
- Taylor, D. (2023, Ocak 16). Judges allow partial appeal against Rwanda asylum seeker ruling. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/uk-news/2023/jan/16/rwanda-asylum-seeker-policy-can-be-appealed-says-high-court-home-office>
- TC Göç İdaresi Başkanlığı. (2022), *Düzensiz Göç*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- Tekin, F. (2015). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25, Art. 25, 91-100. (E.T.: 13.10.2022)
- Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliğine Yönelik Türkiye Geçişli (TRANSİT) Göç Hareketleri ve Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(41), Art. 41, 125-140. (E.T.: 16.10.2022) <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.548941>
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20. (E.T.: 13.10.2022)
- Toprak, N. G. (2016). *Türkiye'nin Yumuşak Güç Kapasitesi: Enerji Projelerinin Araç sallaştırılması*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 19.11.2022)
- Turan, A., & Yücedağ, A. (2019). *Küresel Düzeyde İngiltere Etkisi ve İngiltere'nin İslam Politikası*. Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 1- 74. (E.T.: 10.11.2022)

Turan, Y., & Şaşkın, O. (2017). AB'ye İltica Başvurularının Değerlendirilmesinde Geri Kabul ve Güvenli Üçüncü Ülke Tartışmaları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), Art. 1, 47-56. (E.T.: 10.03.2022)

Tuzcu, A., & Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), Art.1,56-66.(E.T.:14.10.2022) <https://doi.org/10.5455/cap.20130719123555>

TÜİK. (2021). *TÜİK Kurumsal*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C4%B0statistikleri-Aral%C4%B1k-2021-45642&dil=1>

TÜİK Kurumsal. (2022). Geliş tarihi 25 Kasım 2022, gönderen <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552>

TÜİK Kurumsal, (2016). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2016-24638>

Türkiye Report. (2022). https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2022_en

Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar. (2022). UNHCR Türkiye. Geliş tarihi 19 Ekim 2022, gönderen <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>

Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 101-118. (E.T.: 21.10.2022)

Uluerler, S. (2018). Coğrafi Keşifler ve Avrupa'nın Yayılması. *İçinde Yeni ve Yakın Çağ Tarihi* (1. bs, s. 465), İdeal ve Kültür yayıncılık. (E.T.: 15.10.2022)

UNHCR. (2022). *Situation Syria Regional Refugee Response*. Geliş tarihi 24 Aralık 2022, gönderen https://data.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.51290592.894690459.1671837405-1297336638.1665353844

UNHCR. (2022). *UNHCR- Figures at a Glance*.(E.T.:10.10.2022) <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

UNHCR, U. N. H. C. for. (2022). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. UNHCR. Geliş tarihi 19 Ekim 2022, gönderen <https://www.unhcr.org/protection/basic/3b66c2aa10/convention-protocol-relating-status-refugees.html>

Uyar, C. (2021). Dış Politika Oluşum Sürecinde Sivil Toplumun Rolüne Teorik Bir Bakış. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,1(1), 82-96. (E.T.: 04.06.2023)

Uyar, M. H. Y. (2022). Göç Söylemini Anlamlandırmak: İtalya Örneği. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 30 (2), 193-220. (E.T.: 12.06.2023)

Uysal, F. (2019). *Uluslararası Göç Hareketleri Çerçevesinde 20. Ve 21. Yüzyılda Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Göç Yönetimi Politikası: Karşılama Politikası Mı, Karşı Koyma Politikası Mı?* Yüksek Lisans Tezi, Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 12.10.2022)

- Üçüncü, G. S. (2017). *Güney Kore'ye Göçün Nedenleri ve Güney Kore Halkının Asyali Göçmen Algısı*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/2986>(E.T.: 13.01.2023)
- Ünal, U. (2016). *Uluslararası Stratejik İletişim Yönetimi Olarak Kamu Diplomasisinin Ülke İmajına Etkileri [Türkiye'nin Kırgızistan'daki Kamu Diplomasisi ve Algısı Üzerinden]* Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 14.11.2022)
- Varlık, A. B & Demir, S. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı*, 1-19. (E.T.: 13.08.2022)
- Wodak, R. (2012). Language, Power and Identity. *Language Teaching*, 45(2), 215-233. (E.T.: 07.07.2023)
- Weiner, M. (1992). Security, Stability, and International Migration. *International Security*, 17(3), 91-126. (E.T.: 23.12.2022)
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). <https://www.goc.gov.tr/gigm-mevzuati>. (E.T.: 25.06.2023)
- Yalçın, G. E., & Kara, F. Ö. (2016). Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), Art. 2, 154-158. (E.T.:15.10.2022) <https://doi.org/10.29050/harranziraat.259106>
- Yaldız, F. (2013). Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 18(18), Art. 18, 289-318. (E.T.: 02.03.2023)
- Yamak, R., & Yamak, N., (1999). Türkiye de Gelir Dağılımı ve İç Göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi*, vol.1, no.1, 16-28. (E.T.: 12.10.2022)
- Yapıcı, U. (2015). Yumuşak Güç Ölçülebilir mi? *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(47), Art. 47, 5-25. (E.T.: 03.11.2022) <https://doi.org/10.33458/uidergisi.463034>
- Yatağan, A. G. (2018). Sert Güç Unsurlarının Yumuşak Güç Aracı Olarak Etkileri. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2), Art. 2, 69-94. (E.T.: 01.11.2022)
- Yegin, A. (2016). *İran'ın Sert Gücü*. SETA. 28. (E.T.: 01.11.2022)
- Yıldırım, M. (2021). *Avrupa Birliği'nin Yumuşak Güç Kullanımı ve Ortadoğu Ülkeleri Üzerinde Uyguladığı Yumuşak Güç: Suriye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 08.11.2022)
- Yıldırım Yücel, Z. (2019). *Ulus Devlet, Mültecilik ve Menşe Ülke'ye Geri Dönüş: Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteciler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (E.T.: 19.10.2022)
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve Kadın: "Göçün Feminizasyonu" ve Kadın Göçmenlerin Durumu. *Beşerî Bilimler Sayısı*, 17(1), 1-400. (E.T.: 12.10.2022)
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12), 31-36. (E.T.: 12.11.2022)
- Yiğenoğlu, K. (2018). 21. Yüzyılın İdeolojik Güç Mücadelesi: Uluslararası Sistemin Değişen Doğasını Anlamak *Journal of Awareness*, 3(1), Art. 1, 51-70. (E.T.: 21.11.2022)

- Yıldız, A. (2021). Breixt, Göç ve Avrupa Bütünleşme Süreci. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20, 69-94. <https://doi.org/10.32450/aacd.978770>(E.T.: 10.01.2023)
- Yıldız, R. (2009). Avusturya’ da Ermeni Diasporası. *Ermeni Araştırmaları*, 33, Art. 33, 53-82. (E.T.: 04.03.2022)
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Journal of Turkish Studies*, 9(Volume 9 Issue 2), 1685-1685. (E.T.: 13.08.2022)
- Yılmaz, E. (2020). Uluslararası Beyin Göçü Hareketleri Bağlamında Türkiye’deki Beyin Göçünün Durumu. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), Art. 2, 220-232. (E.T.: 13.10.2022)
- Yılmaz, E. A. (2022). Breixt Sonrası Sürecin Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık’a Mevcut ve Beklenen Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 52, Art. 52, (E.T.: 11.01.2023) 179-195.<https://doi.org/10.30794/pausbed.1080797>
- Yılmaz, E. A., & Özer, Y. E. (2022). İtme Çekme Kuramı Bağlamında Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Bir Alan Araştırması: Aydın İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), Art. 1,282-295. (E.T.: 17.10.2022)
- Yılmaz, M. E., & Bekfelavi, K. (2022). ABD’nin Dış Politikasında Dini Diskur ve Lobilerin Rolü. *TESAM Akademi Dergisi*, 9(2), Art. 2, 595-619. (E.T.:03.03.2023) <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.757988>
- Yorgancılar, S., & Ecer, H. (2022). Prof. Dr. Aziz Sancar ile Cumhuriyetin 100. Yılına Özel Röportaj. *Demokrasi Platformu Dergisi*, 11(37), Art. 37. (E.T.: 11.06.2023)
- Taşçı, G., & Güner, H. (2016). Küreselleşme ve Eğitimde Yansımaları. (1.bs) Ankara, Nobel Yayınevi, ss.321-357.
- Tuncer, P. (2012). Küreselleşme-Yerelleşme ve Türkiye’de Yerel Demokrasinin Geliştirilmesi. *Türk İdare Dergisi*, 475, 131-146. (E.T.: 22.06.2023)

EKLER

Yıl	Kullanan	Hedeflenen	Mülteciler
1953	Batı Almanya	ABD	Doğu Almanyalılar
1954-1955	Güney Vietnam ve ABD	Kuzey Vietnam	Kuzey Vietnamlılar
1956	Avusturya	ABD	Macaristanlılar
1954-1960	Cezayir	Fransa	Cezayirliler
1961	ABD	SSCB	Doğu Almanyalılar
1965	Küba	ABD	Kübalılar
1967-70	Biafra	ABD ve Batı Avrupa	Biafralılar
1967	İsrail	Ürdün	Filistinliler
1967	Ürdün	ABD	Filistinliler
1971	Pakistan	Hindistan	Doğu Pakistanlılar
1972	Uganda	Birleşik Krallık	Britanya Pasaport Sahipleri
1978-1982	Bangladeş	Burma	Rohingyalılar
1978-1982	Hong Kong	Batılı Güçler	Hindi Çinliler
1979	Vietnam	ABD	Vietnamlılar
1979-1980'ler	Tayland	Çin ve ABD	Kamboçyalılar
1979-1980	Haiti	ABD	Haitililer
1980'ler	Pakistan	ABD	Afganlar
1980'ler	SSCB	Pakistan	Afganlar
1979-1980'ler	Afgan İsyanlılar	Pakistan	Afganlar
1980	Küba	ABD	Kübalılar
1981-1982	Avusturya	ABD ve Batı Avrupa	Polonyalılar
1982	Tayland	ABD ve Fransa	Vietnamlılar
1980'lerin İlk yılları	Honduras	ABD	Nikaragualılar
1985-1997	Bangladeş	Hindistan	Chittagonglular
1983-1986	Doğu Almaya	Batı Almanya	Güney Asyalılar ve Kuzey Afrikalılar
1984-85	Doğu Almanya	İsveç	Güney Asyalılar ve Kuzey Afrikalılar
1985	Libya	Tunus, Mısır, Moritanya	Göçmen İşçiler
1980'lerin Sonu	Hong Kong	ABD ve Batı Avrupa	Vietnamlılar
1989-90'lı Yıllar	Vietnam	ABD ve AB	Vietnamlılar
1989-1992	Bangladeş	Burma	Rohingyalılar
1990-1992	Suudi Arabistan	Yemen	Yemenli İşçiler
1990'lı Yıllar	İsrail	Filistinliler	Sovyet Yahudileri
1991-1992	ABD	İsrail	Sovyet Yahudileri
1990-1991	Arnavutluk	İtalya	Arnavutlar
1990-1994	Arnavutluk	Yunanistan	Arnavutlar
1991	Polonya	ABD	Polonyalılar
1991	Etiyopya	İsrail	Etiyopyalı Yahudiler
1991	Türkiye	ABD	Iraklılar
1992-1994	Haiti	ABD	Haitililer
1992-1995	Bosnalılar	BMGK	Bosnalılar
1994	Polonya	Almanya	Polonyalılar

1994	Küba	ABD	Kübalılar
1990'lı Yıllar	Zaire	ABD, Fransa ve Belçika	Ruandalılar
1995	Libya	Mısır	Filistinliler
1990'lı Yıllar	Kuzey Kore	Çin	Kuzey Koreliler
1997	Arnavutluk	İtalya	Arnavutlar
1998	Türkiye	İtalya	Kürtler
1990'lı Yılların Sonu	Kosova	NATO	Kosovalı Arnavutlar
1998-1999	Yugoslavya	İtalya, Almanya	Kosovalı Arnavutlar
1999	Makedonya	NATO	Kosovalı Arnavutlar
2001-2003	Nauru	Avustralya	Güney Asyalılar
2002	Beyaz Rusya	AB	Çeşitli Milletler
2002-2006	Kuzey Kore	Çin	Kuzey Koreliler
2004	Nauru	Avustralya	Güney Asyalılar
2004	Libya	AB	Afrikalılar
2004	Çad	BMGK	Darfurlular
2006	Libya	AB	Kuzey Afrikalılar

Ekler Açıklama:1951 yılından 2006 yılına kadar göçü ve mültecileri bir güç olarak kullanan ülkeler/ kurumlar ve hedefleri.